

Årsredovisning 2021

Denna titel kan laddas ner från: [Livsmedelsverkets publikationer](#)

Citera gärna Livsmedelsverkets texter, men glöm inte att uppge källan. Bilder, fotografier och illustrationer är skyddade av upphovsrätten. Det innebär att du måste ha upphovsmannens tillstånd att använda dem.

© Livsmedelsverket, 2022.

Rekommenderad citering:

Livsmedelsverket. 2022. Årsredovisning 2021. Uppsala.

ISSN 1104-7089

Livsmedelsverket

Dag Hammarskjölds väg 56,

752 37 Uppsala

Tel. 018 17 55 00

livsmedelsverket@slv.se

www.livsmedelsverket.se

Omslag: Johnér

Generaldirektören har ordet

Pandemin har satt fingret på hur viktigt det är att människor känner tillit till samhället, till institutioner och till myndigheter. Den man litar på lyssnar man på. Vi har också sett vikten av breda samarbeten mellan myndigheter och andra aktörer. I kris lika väl som i vardag - tillit och samarbete är två viktiga nycklar för att vi på Livsmedelsverket ska kunna utföra våra uppdrag på bästa sätt.

Förtroendemätningar hos allmänhet, livsmedelsföretag och slakterier som gjorts under året visar att förtroendet för Livsmedelsverket ökar och att företagen i större utsträckning upplever att vi stödjer dem i att göra rätt. Att Livsmedelsverket uppfattas som pålitligt är en förutsättning för att vi ska nå våra mål.

Vägen till säker mat

Livsmedelsverket har som mål att arbeta mer förebyggande tillsammans med företagen. Fokus ligger på att stödja företagen i att göra rätt från början. Här arbetar vi bland annat med att låta bransch och företag komma in tidigare vid framtagandet av nya regelverk, med förbättrade företagsanpassade texter på webbplatsen, samt med branschriktlinjer och utvecklade samarbetsformer. Under året har vi tagit kliv i rätt riktning, men det här är ett arbete som kommer och måste få ta tid.

En hållbar livsmedelskonsumtion

Dagens livsmedelskonsumtion har en stor negativ påverkan på både hälsan och miljön. Cirka 40 procent av svenskarna äter inte hållbart och barn till föräldrar med låg utbildning äter sämre än barn till föräldrar med hög utbildning. För att ändra på det behövs ett brett samarbete och att vi går mot samma mål. Vi behöver tillsammans skapa ett samhälle som gör det enklast att äta hållbart. Under året har vi identifierat de viktigaste målen och de förändringar som är nödvändiga för att livsmedelskonsumtionen ska bli hållbar. Vi har

tillsammans med flera andra myndigheter skapat samsyn kring vad som karaktäriserar ett hållbart livsmedelssystem.

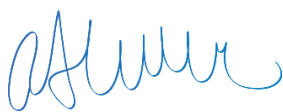
I projektet *Ett nytt recept för skolmåltider* är målet att alla barn ska äta hållbart och att skolmaten ska vara god. Det unika i projektet är att vi tillsammans med myndigheter, kommuner och näringsliv arbetar för att hitta nya innovativa lösningar. Det är vägen framåt för att uppnå ett hållbart samhälle – att skapa nya kontaktytor, lära av varandra och ta fram en gemensam målbild där alla bidrar med sin kunskap och sin verksamhet.

Krisberedskap och civilt försvar

Att bygga upp det civila försvaret handlar om så mycket mer än att stå rustade inför det värsta tänkbara – ett krig. Inte minst klimatförändringar kommer att kräva bättre krisberedskap.

Pandemin har visat hur viktigt det är att vi har en robust beredskap och också hur hela samhället påverkas vid en kris. Covid-19 är inte bara en smittskyddsfråga – viruset har påverkat oss från individnivå upp till övergripande samhällsfunktioner. Vi kan förvänta oss något liknande vid kommande kriser. Därför gäller det att tillsammans med en mängd olika aktörer ta ett helhetsgrepp inom vårt område. En tryggad livsmedels- och dricksvattenförsörjning förutsätter allt från fungerande elnät och transporter till välplanerad samordning. Vi har under året börjat resan mot en robust försörjningsförmåga, tillsammans med myndigheter och företag.

Pandemin har varit en utmaning för oss alla. Jag är stolt över att vi hållit igång vår samhällsviktiga verksamhet trots ett ansträngt läge och att vi fortsatt att utveckla vår verksamhet med stor energi.

Annica Sohlström
Generaldirektör

Innehållsförteckning

Generaldirektören har ordet	3
1 RESULTATREDOVISNING	7
1.1 Livsmedelsverkets roll och uppdrag.....	7
1.2 Livsmedelsverkets verksamhetsområden.....	8
1.3 Livsmedelsverkets långsiktiga mål och bedömning av måluppfyllnad	8
2 Ekonomisk översikt	12
3 Utveckla regler	13
FLIS - användbart EU-verktyg om märkning	14
Ändringar i förordning (EG) nr 852/2004.....	14
Ändringar i förordning (EG) nr 853/2004.....	14
Ändringar om vin och sprit	15
Nya livsmedel har godkänts.....	15
Ändringar när det gäller pesticider	15
Arbetet med EU-kommissionens strategi Från jord till bord.....	15
Uppförandekod för matallergener	16
3.1 Säkerställande av vetenskapliga underlag inför beslut på EU-nivå	16
4 Leda livsmedelskontrollen	18
4.1 Minska negativa hälsoeffekter av mikrobiologiska och kemiska faror och risker	18
4.2 Samordning och stöd till myndigheter och laboratorier.....	27
4.3 Stöd till livsmedelsföretag.....	31
4.4 Redlighet i livsmedelshanteringen	41
4.5 Stöd till Sveriges livsmedelskontroll.....	44
4.6 Krisberedskap och civilt försvar	54
5 Utföra offentlig kontroll.....	68
5.1 Kontroll vid slakt.....	68
5.2 Kontroll av livsmedelsföretag.....	73
5.3 Gränskontroll.....	76
6 Verka för hållbar livsmedelskonsumtion	78
6.1 Kunskap om livsmedel på vetenskaplig grund	78
6.2 Insatser för att förbättra förutsättningarna för hållbar livsmedelskonsumtion.....	81

7	Livsmedelsverkets hållbarhetsarbete	89
7.1	Agenda 2030 som verktyg i omställningen till ett hållbart samhälle	89
7.2	Livsmedelsverkets bidrag till att uppfylla målen för livsmedelsstrategin.....	91
7.3	Livsmedelsverkets miljömålsarbete	93
7.4	Politiken för global utveckling.....	97
8	Internt utvecklingsarbete	98
8.1	Ökad förmåga att välja hanteringsåtgärder	98
8.2	Övergripande kommunikationsarbete.....	99
8.3	Kompetensförsörjning.....	100
8.4	Avgiftsområden	104
8.5	Tilläggsupplysningar till resultatredovisningen.....	105
9	FINANSIELL REDOVISNING	106
9.1	Sammanställning över väsentliga uppgifter.....	106
9.2	Resultaträkning	107
9.3	Balansräkning	108
9.4	Anslagsredovisning.....	110
9.5	Tilläggsupplysningar	114
9.6	Ersättningar och andra förmåner.....	116
	Noter	117
10	Fastställande av årsredovisning 2021.....	127

1 RESULTATREDOVISNING

1.1 Livsmedelsverkets roll och uppdrag

Livsmedelsverket har som förvaltningsmyndighet för livsmedelsfrågor till uppgift att i konsumenternas intresse arbeta för säkra livsmedel, redlighet i livsmedelshanteringen och hållbar livsmedelskonsumtion. Livsmedelsverkets målgrupper är konsumenter, kontrollmyndigheter, livsmedelsföretag och aktörer inom folkhälsan.

I Livsmedelsverkets uppdrag ingår bland annat att verka för en riskbaserad, effektiv och likvärdig livsmedelskontroll, leda och samordna livsmedelskontrollen, bedriva undersökningar av livsmedel och matvanor, informera konsumenter, företag och andra intressenter om gällande regelverk, en hållbar livsmedelskonsumtion och andra viktiga förhållanden på livsmedelsområdet samt skapa goda förutsättningar för företagande i livsmedelssektorn.

Livsmedelsverket samordnar också frågor som rör spädbarnsnutrition och ska bidra till att skapa samhällseliga förutsättningar för en hållbar livsmedelskonsumtion, med särskilt fokus på barn och ungdomar, samt verka för en utveckling av en hållbar livsmedelskonsumtion inom vård, skola och omsorg.

Med utgångspunkt i Livsmedelsverkets uppdrag tar ledningsgruppen varje år fram en inriktning med långsiktiga och treåriga mål. Inriktningen fungerar som planeringsdirektiv för verksamheten och ligger till grund för områdenas och avdelningarnas verksamhetsplaner. Uppföljning sker kontinuerligt under året och syftar till att ge underlag för att bedöma verksamhetens resultat och utveckling. Livsmedelsverket har ett 50-tal indikatorer för målen som bland annat mäter befolkningens matvanor, läget i livsmedelskontrollen, förtroendet för Livsmedelsverket och vår miljöpåverkan. I årsredovisningen rapporteras utfallet och måluppfyllelsen tillsammans med ett resonemang om förväntade effekter för de långsiktiga målen och ett urval av de treåriga målen.

Livsmedelsverket lyder under Näringsdepartementet. Årsredovisningen utgår från förordning (2009:1426) med instruktion för Livsmedelsverket och från myndighetens regleringsbrev.

1.2 Livsmedelsverkets verksamhetsområden

Livsmedelsverkets verksamhet är indelad i fyra verksamhetsområden, så kallade huvudprocesser:

- Utveckla regler
- Leda livsmedelskontrollen
- Utföra offentlig kontroll
- Verka för hållbar livsmedelskonsumtion

1.3 Livsmedelsverkets långsiktiga mål och bedömning av måluppfyllnad

De som äter sämst äter bättre

Livsmedelsverkets samlade bedömning är att flera aktiviteter har genomförts under året som bidrar till att främja utvecklingen mot det långsiktiga målet att de som äter sämst ska äta bättre. Men målet är långt ifrån uppfyllt. Cirka 40 procent av svenskarna bedöms äta ohälsosamt. Livsmedelskonsumtionen står för en tredjedel av hushållens konsumtionsbaserade utsläpp av växthusgaser. En tredjedel av maten som produceras slängs.

Livsmedelsverkets viktigaste roll i arbetet för en hållbarare livsmedelskonsumtion och för att de som äter sämst ska äta bättre är att ta fram och tillgängliggöra kunskapsunderlag om livsmedels näringsinnehåll och miljöpåverkan samt om matvanor och ge råd och riktlinjer som är aktuella, oberoende och baserade på vetenskap och evidens. Dessa används av livsmedelsföretag i produktutvecklingen och av kommuner och regioner i folkhälsoarbetet. Intresset för Livsmedelsverkets råd och riktlinjer växer stadigt och antalet besök på webbplatsen ökar.

Livsmedelsverket har påbörjat en kartläggning av små barns matvanor, en uppdatering av näringsämnen i vissa livsmedelsgrupper, formulering av nya mål och indikatorer för en hållbar livsmedelskonsumtion samt ett arbete tillsammans med andra myndigheter om en gemensam målbild för ett svenskt hållbart livsmedelssystem. Detta är exempel på underlag som förväntas ge förutsättningar för att vidta åtgärder som främjar en hållbar livsmedelskonsumtion.

Livsmedelsverket styr även om verksamheten mot mer samhällsinriktade åtgärder som kan ge större effekt än råd som enbart riktas till individen. Myndigheten väntar sig att innovationsprojektet *Nytt recept för skolmåltider* ska kunna stå modell för hur samverkan mellan myndigheter, ideell sektor och näringsliv kan bidra till ett hållbart skolmatssystem.

Livsmedelsverkets breda arbete med att minska matsvinnet riktat till såväl konsumenter som livsmedelsbranschen har effekt. Matsvinnet i avloppet minskar betydligt och matsvinnet från offentliga måltider ser ut att minska.

Sverige har fortsatt säker mat och säkert dricksvatten

Sverige har i ett internationellt perspektiv säker mat och säkert dricksvatten. Men det finns utmaningar och det krävs ständig utveckling både för att behålla den höga nivån och för att identifiera och hantera nya faror, såväl kemiska som mikrobiologiska. Undersökningar som utförts under året bekräftar att mat och dricksvatten håller sig på en fortsatt hög säkerhetsnivå. Livsmedelsburna utbrott sker men tack vare Livsmedelsverkets goda beredskap och förmåga att analysera smitta är det möjligt att vidta både korrigerande åtgärder (exempelvis återkallande av livsmedel) och förebyggande åtgärder (exempelvis riskbaserade kontrollinsatser).

De nationella provtagningsprogrammen för hälsoskadliga ämnen i livsmedel visar på en låg andel överskridanden av bekämpningsmedel och läkemedelsrester. Detta förstärker bilden av att maten på den svenska marknaden är säker. En analysmetod har utvecklats för att kartlägga förekomsten av PFAS (högfluorerade ämnen) i mat och dricksvatten. Detta kommer att leda till förbättrade exponeringsuppskattningar och därmed bidra till att stödja Sveriges ståndpunkt rörande gränsvärden för PFAS i livsmedel och dricksvatten.

Livsmedelsverkets hanteringsåtgärder bygger på en omfattande omvärldsbevakning av mikrobiologiska faror och en framtagen riskprofil, där även effekter av klimatförändringar ingår. Detta tjänar också som stöd för aktörerna i livsmedelssektorn i deras klimatanpassningsarbete.

För att uppnå målet om säkra livsmedel är det avgörande att företagen förstår och accepterar sitt ansvar för att deras produkter ska vara säkra. Livsmedelsverket underlättar detta för företagen genom att låta bransch och företag komma in tidigare vid framtagandet av nya regelverk, genom förbättrade företagsanpassade texter på webbplatsen samt genom branschriktlinjer och utvecklade samarbetsformer. Resultat från förtroendeundersökningar bland livsmedelsföretag och slakterier stödjer denna bedömning. Mätningen visar bland annat att fler av de tillfrågade företagen nu anser att myndigheten hjälper företag att förstå lagar och regler samt att Livsmedelsverket förstår företagens situation.

En riskbaserad, likvärdig och effektiv kontroll är viktig för att mat och dricksvatten ska vara säkra. Utvecklingen av kontrollen under samlingsbegreppet *God kontrollsed* fortskrider, bland annat med en ny riskklassningsmodell. Effekten förväntas bli en mer riskbaserad kontroll som blir synlig inom de närmaste åren. En utveckling av kontrollen på slakterier med fokus på effektivitet, likriktning och ett nytt avgiftssystem förväntas göra att kontrollen än mer bidrar till säkra livsmedel på ett effektivt och riskbaserat sätt. Modellen för nationell planering av kontrollen i primärproduktionen har lett till att antalet riskbaserade kontroller ökat markant.

Vi har koll på och motarbetar fuskarna

Livsmedelsfusket är storskaligt, gränsöverskridande och komplext. Fusket varierar i omfattning och över tid, liksom i fråga om varuslag och geografiskt ursprung. Livsmedelsverket har infört en omvärldsbevakning på området som ger myndigheten en bättre bild av vilka livsmedel som har blivit eller kan bli föremål för livsmedelsfusk. Detta gäller kött, kosttillskott, spannmål och en rad andra livsmedel. Kontrollmyndigheterna kan därför nu rikta sina insatser för att effektivare upptäcka och motverka livsmedelsfusk.

Under året genomförde EU-kommissionen en genomlysning av förmågan hos den jordbruksbaserade livsmedelskedjan att möta kraven i förordning (EU) 2017/625 om offentlig kontroll. Detta har förtydligat vilka ytterligare åtgärder som behöver vidtas, bland annat samverkan mellan myndigheter. Livsmedelsverket har därför påbörjat en mer formaliserad samverkan med ett antal kommuner och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) för att förbättra kontrollmyndigheternas möjligheter att arbeta effektivt med att upptäcka och motverka fusk och livsmedelsbedrägerier

Under året har Livsmedelsverket tagit fram en samlad strategi för hur arbetet mot livsmedelsfusk ska prioriteras och stärkas. Myndigheten bedömer att genom strategin och de aktiviteter som påbörjats kommer kontrollerna av fusk att öka i antal och vara av högre kvalitet.

Livsmedelsverket bedömer att vi har mer koll på fuskarna och ökad samverkan ger oss bättre förutsättningar att motverka dem. Kontrollerna genomförs dock inte med den effektivitet, kvalitet eller kvantitet som vore önskvärt, bland annat på grund av strukturella och finansiella utmaningar. Fuskkontroller är ofta omfattande och kräver bland annat dokumentationskontroll och verifiering av de uppgifter som kommer fram. Sverige har många små kontrollmyndigheter med begränsade möjligheter att på egen hand bedriva en effektiv fuskkontroll. En begränsning här är också de praktiska och juridiska möjligheterna till samarbete och samverkan i fuskärenden över kommun- och regiongränser och även mellan berörda centrala myndigheter.

Sammantaget innebär detta att det kommer att krävas omfattande och långsiktiga insatser för att målet ska kunna uppfyllas.

Alla har tillgång till mat och dricksvatten i kris och krig

Livsmedelsverkets samlade bedömning är att de initiativ som tagits bidrar till att främja utvecklingen mot det långsiktiga målet att alla har tillgång till mat och dricksvatten i kris och krig. Livsmedelsverket har inlett uppbyggnaden av livsmedelsberedskapen. Kunskapen har ökat inom området och såväl det nationella som det internationella samarbetet har utvecklats. Arbetet med att utveckla företagens förmåga att leverera varor och tjänster har initierats och kommer att intensifieras under kommande år, liksom arbetet med att öka förutsättningarna för att säkerställa

flödet i livsmedelskedjan vid en allvarlig bristsituation. Livsmedelsverket har tagit initiativ i form av stöd och övningar samt gett förslag på åtgärder som kan minska sårbarheterna inom dricksvattenförsörjningen.

En förutsättning för att en myndighet ska lyckas kommunicera vid kris är att ha ett högt förtroende hos målgrupperna. Därför är Livsmedelsverkets höga och ökande förtroende den bästa investeringen för att hantera en eventuell kris.

Covid-19-pandemin har inneburit att myndigheten i vissa avseenden inte kommit så långt som planerats i förhållande till målen. Detta handlar i stor utsträckning om begränsade möjligheter att genomföra övningar eller uppföljning på plats. Inte heller har internationellt utvecklingsarbete kunnat genomföras fysiskt.

Tillsammans gör vi skillnad

Målgruppernas förtroende för Livsmedelsverket är av stor betydelse för att myndigheten ska lyckas nå sina olika verksamhetsmål. Den man litar på lyssnar man på – det gäller samtliga målgrupper, såväl konsumenter, företag och kontrollmyndigheter som de som på olika sätt behöver kunskap och stöd för att kunna fatta beslut. Därför är det mycket positivt att förtroendet för Livsmedelsverket fortsätter att öka.

De initiativ som har tagits under året bidrar till att ge Livsmedelsverket en effektiv verksamhets- och ekonomistyrning som möjliggör omställningar och utvecklar verksamheten i takt med att omvärldens krav förändras.

Under 2021 har nya digitaliserade systemstöd för avgiftsuttag inom kontrollen utvecklats och arbetet med att ersätta det nuvarande systemstödet inom kontrollverksamheten påbörjats. Utvecklingen inom digitalisering är dock en process som går relativt långsamt, varför dess samlade påverkan på mängden administration sker successivt över tid.

Inom styrningsområdet har Livsmedelsverkets ekonomimodeller genomgått omfattande utveckling i form av en ny avgiftsmodell för myndighetens kontrollverksamhet samt ett stort initialt arbete med att förändra myndighetens OH-modell. Den nya avgiftsmodellen kommer ge minskade administrativa kostnader för företag och Livsmedelsverket. Genom att utveckla och förenkla OH-modellen inom myndigheten kommer den ekonomiska uppföljningen att bli både mer transparent och tydligare, vilket ger förbättrad styreffekt.

Under 2021 har pandemin skapat nya handlingsmönster med bland annat minskat resande, vilket dels har direkta ekonomiska och miljömässiga följder, dels bidrar till ökad effektivitet.

2 Ekonomisk översikt

Livsmedelsverkets totala kostnader 2021 uppgick till 648 188 tkr. Samtliga kostnader har fördelats på verksamhetsområdena enligt tabellen nedan.

Tabell 1: Livsmedelsverkets kostnader och intäkter 2019–2021 (tusen kronor)

2021					
Verksamhetsområde	Intäkter av anslag	Intäkter utöver anslag	Kostnader	Uppbörd	Lämnade bidrag
Utveckla regler	23 674	1 279	24 979	0	0
Utföra offentlig kontroll	49 022	201 395	247 606	0	57 570
Leda livsmedelskontrollen	200 280	59 662	260 706	55	5 043
Verka för hållbara matvanor	92 578	22 815	114 897	0	0
Summa	365 554	285 150	648 188	55	62 613

2020					
Verksamhetsområde	Intäkter av anslag	Intäkter utöver anslag	Kostnader	Uppbörd	Lämnade bidrag
Utveckla regler	23 582	2 225	25 785	0	0
Utföra offentlig kontroll	59 629	210 966	311 007	0	58 240
Leda livsmedelskontrollen	160 106	60 506	220 768	0	276
Verka för hållbara matvanor	89 840	17 906	107 721	0	200
Summa	333 157	291 602	665 280	0	58 716

2019					
Verksamhetsområde	Intäkter av anslag	Intäkter utöver anslag	Kostnader	Uppbörd	Lämnade bidrag
Utveckla regler	22 091	1 246	23 323	0	0
Utföra offentlig kontroll	122 231	147 093	272 934	0	0
Leda livsmedelskontrollen	142 868	72 335	214 661	0	0
Verka för hållbara matvanor	75 035	26 075	101 042	0	265
Summa	362 225	246 750	611 959	0	265

3 Utveckla regler

Nästan alla regler om livsmedel är utarbetade inom EU och gäller för hela EU. I Sverige, liksom i andra medlemsstater, gäller även nationella regler i form av lagar, förordningar och Livsmedelsverkets föreskrifter. Det är bemyndiganden i nationella förordningar som ger Livsmedelsverket rätt att meddela föreskrifter i syfte att få en enhetlig rättstillämpning av lagstiftningen. Livsmedelsverkets arbete med att utveckla regler innefattar därför både förhandlingsarbete inom EU och framtagandet av Livsmedelsverkets föreskrifter.

Målet för regelutvecklingen i EU är ändamålsenliga regler som ger säkra livsmedel, säkerställer att konsumenten inte blir vilseledd eller lurad och bidrar till ett hållbart livsmedelssystem. För Sveriges del ska reglerna också vara väl anpassade till vårt lands förutsättningar och vara lätta för företag att följa och för myndigheterna att kontrollera.

Livsmedelsverket strävar både internationellt och nationellt efter tydliga och enkla regler. Genom en utvecklad dialog vill Livsmedelsverket förbättra möjligheterna att få till ändamålsenliga regler som tillgodoser både konsumenternas och företagens behov. Det innebär att det ska vara lätt för företagen att göra rätt samtidigt som konsumenternas säkerhet värnas.

Livsmedelsverket stödjer regeringen i EU-samarbetet och i annan internationell samverkan om livsmedel genom att myndigheten tar fram underlag inför förhandlingarna, deltar i möten och återrporterar. I underlagen inför förhandlingarna ingår även synpunkter från andra myndigheter och intressenter.

Livsmedelsverket hjälper till att skapa den vetenskapliga grunden för EU-lagstiftningen genom att myndigheten bidrar till de vetenskapliga bedömningar som görs av Europeiska myndigheten för livsmedelssäkerhet (Efsa). Livsmedelsverket är Sveriges kontaktmyndighet för Efsa, samordnar berörda svenska myndigheters kontakter, samt representerar Sverige i Efsas vetenskapliga rådgivande forum.

I många fall medför nya EU-regler att nya föreskrifter måste skrivas och antas eller att befintliga föreskrifter måste anpassas utifrån de nya reglerna. Under året har Livsmedelsverket antagit 14 föreskrifter som upphäver eller ändrar befintliga föreskrifter. Tre av föreskrifterna är nya. Det relativt stora antalet antagna föreskrifter, jämfört med de senaste åren, beror främst på en pågående översyn av Livsmedelsverkets avgifter.

Under 2021 har inga fysiska möten hållits i Bryssel utan alla möten har skett digitalt. Detta har självklart inneburit minskat resande, men ställer också andra krav på de deltagande. Positivt har varit att fler medarbetare har kunnat delta i mötena.

Livsmedelsverket deltar också i förhandlingsarbetet inom Codex Alimentarius på uppdrag av regeringen. Det är ett program för livsmedelsstandarder som bildades i början av 1960-talet av FN-organen FAO och WHO i syfte att ta fram internationella regler – standarder – för säkra livsmedel, redlighet i livsmedelshanteringen och frihandel med livsmedel på ett globalt plan. Det regelverk som standarderna samlats i kallas Codex Alimentarius. Codexreglerna är inte bindande men ska tjäna som riktmärke vid en handelstvist i Världshandelsorganisationen, WTO.

Arbetet i Codex Alimentarius påverkades också av covid-19-pandemin. Flera möten som skjutits upp från 2020 har hållits digitalt under 2021, men med begränsad agenda. Arbetet i de tillhörande elektroniska arbetsgrupperna har däremot fortsatt som planerat. Men tidsplanen för arbetet med att ta fram Codex-standarder har påverkats i sin helhet. En följd blir att planerade Codex-möten för första halvan av 2023, då Sverige har ordförandeskapet inom EU och ska garantera att samordnade förhandlingspositioner tas fram, inte är möjliga att förutse i nuläget. Livsmedelsverket kommer att ansvara för en del av det arbete som utförs inom ramen för ordförandeskapet, men eftersom det ännu inte är känt vilka områden som berörs är det svårt att planera arbetet.

Här följer några av de viktigaste insatserna under året för ett ändamålsenligt och tydligt regelverk på EU-nivå och internationellt.

FLIS - användbart EU-verktyg om märkning

Livsmedelsverket har informerat om och marknadsfört EU-kommissionens nya databas – Food Labelling Information System (FLIS). FLIS är ett nytt EU-gemensamt hjälpmedel för märkning av livsmedel och är tillgängligt på EU-kommissionens webbplats. Det hjälper företag att snabbt, enkelt och kostnadsfritt ta reda på vilka uppgifter olika livsmedel och livsmedelsgrupper ska vara märkta med när de säljs inom EU.

Ändringar i förordning (EG) nr 852/2004

Ändringar i förordning (EG) nr 852/2004 om livsmedelshygien. Ändringarna avser dels nya krav på hantering av allergener i livsmedel, dels krav för att underlätta matdonationer med bibehållen livsmedelssäkerhet.

Ändringar i förordning (EG) nr 853/2004

Ändringar i förordning (EG) nr 853/2004 om fastställande av särskilda hygienregler för livsmedel av animaliskt ursprung. Ändringarna innebär att avlivning i vissa fall kan tillåtas på gården; det handlar då om extensivt hållna djur som ur djurskydds- och arbetarskyddssynpunkt är svåra att transportera levande till ett slakteri. Detta är ett önskemål som Sverige framfört under lång tid och som nu fått gehör.

Ändringar om vin och sprit

Harmonisering av reglerna i de olika regelverken för skyddade beteckningar på jordbruksprodukter, vin och spritdrycker när det gäller ansökningar och ändringar samt obligatorisk användning av det gemensamma datasystemet e-Ambrosia. Det gäller förordningarna (EU) nr 1308/2013 om upprättande av en samlad marknadsordning för jordbruksprodukter, (EU) nr 1151/2012 om kvalitetsordningar för jordbruksprodukter och livsmedel, och (EU) nr 251/2014 om definition, beskrivning, presentation och märkning av, samt skydd av geografiska beteckningar för, aromatiserade vinprodukter. Vidare införs nya produktklasser för aromatiserade viner och alkoholhaltiga drycker, bland annat avalkoholiserade viner. I maj 2021 aktiverades de tillämpningsförfordningar som kompletterar och ändrar förordning (EU) 2019/787 om definition, beskrivning, presentation och märkning av spritdrycker, användning av namn på spritdrycker i presentationen och märkningen av andra livsmedel, skydd av geografiska beteckningar för spritdrycker, användning av jordbruksalkohol och destillat av jordbruksprodukter i alkoholhaltiga drycker.

Nya livsmedel har godkänts

Under året har flera insekter godkänts som nya livsmedel, bland annat mjölmask och vandringsgräshoppa. Insekter som livsmedel har länge varit en het fråga och nu har alltså EU-kommissionen kunnat fatta beslut om att tillåta användning av vissa insekter som livsmedel och som ingrediens i en rad livsmedelskategorier. Besluten innehåller bland annat särskilda märkningskrav som gäller risk för allergiska reaktioner, vilket har varit en viktig fråga för Sverige. Insekterna har godkänts med uppgiftsskydd, vilket begränsar möjligheterna för andra företag än sökanden att sälja dem under en femårsperiod. Flera ansökningar om godkännande av insekter som nya livsmedel behandlas för närvarande.

Ändringar när det gäller pesticider

Livsmedelsverket har bidragit till att en handlingsplan har antagits för det fortsatta arbetet med att utveckla metodik för kumulativ riskvärdering (det vill säga att i riskvärderingen beakta den eventuella kombinerade effekten av olika växtskyddsmedel), samt hur man ska ta hänsyn till den kumulativa exponeringen och risken vid fastställande av gränsvärden för pesticider i livsmedelsprodukter.

Arbetet med EU-kommissionens strategi Från jord till bord

Under 2021 har Livsmedelsverket deltagit i arbetet inom ramen för EU-kommissionens Från jord till bord-strategi för ett rättvisare, hälsosammare och miljövänligare livsmedelssystem. Strategin bidrar till kommissionens arbete med att uppnå FN:s mål för hållbar utveckling i Agenda 2030 och en övergång till hållbara livsmedelssystem. Livsmedelsverket har till exempel deltagit i arbetet med olika initiativ för att se över EU:s lagstiftning om livsmedelsinformation till konsumenter, och inlett arbetet med en rättslig ram för ett hållbart livsmedelssystem.

Uppförandekod för matallergener

I slutet av 2020 publicerade Codex en uppförandekod för hanteringen av matallergener. Syftet med koden är att globalt förbättra hanteringen av allergener i hela livsmedelskedjan, från producent till konsument. Livsmedelsverket har varit drivande i arbetet med att ta fram koden och en vägledning till förordning (EG) nr 852/2004 om livsmedelshygien, där tillägg om allergener gjordes 2021 utifrån uppförandekoden. Tydligare regler, vägledningar och riktlinjer underlättar för företagen att göra rätt vilket leder till säkrare livsmedel för personer med allergi och annan överkänslighet.

3.1 Säkerställande av vetenskapliga underlag inför beslut på EU-nivå

Inför förhandlingar om regelutveckling och lagstiftning inom EU, liksom inför beslut om råd, föreskrifter och kontrollåtgärder, tar Livsmedelsverket fram vetenskapliga underlag rörande kemiska och mikrobiologiska faror samt beträffande nutrition. Dessa underlag baseras ofta på kartläggningar av halter av kemikalier och näringsämnen i livsmedel eller undersökningar om matvanor.

Livsmedelsverkets experter bidrar till de vetenskapliga bedömningar som görs av Efsa genom att myndighetens anställda deltar i Efsas vetenskapliga paneler och deras arbetsgrupper. Efsas styrelse har invalt experter från Livsmedelsverket i Panelen för biologiska faror i livsmedel, Panelen för kemiska kontaminanter i livsmedelskedjan, och Panelen för växtskyddsmedel och dess resthalter i livsmedel. Dessa experter, samt de som anlitas av Livsmedelsverket i panelernas arbetsgrupper, ger ett betydelsefullt stöd till EU:s lagstiftningsarbete.

Sverige och övriga nordiska länder har beställt ett vetenskapligt underlag om sockers hälsoeffekter, vilket Efsa har färdigställt. Livsmedelsverket har under hand bidragit med vetenskapligt stöd. Efsas vetenskapliga genomgång visar att ett högt intag av tillsatt socker ökar risken för metabola sjukdomar och karies. Det finns dock inte tillräckligt med evidens för att fastställa någon övre gräns för hur mycket tillsatt socker i kosten som är skadligt för hälsan. Arbetet utgör ett viktigt underlag för uppdateringen av de nordiska näringsrekommendationerna om socker, men tjänar också som underlag för svenska och andra EU-länders kostråd.

När ett beslut har fattats om godkännande av ett verksamt ämne i växtskyddsmedel för bruk inom EU, ska Efsa överlämna ett motiverat yttrande till EU-kommissionen och medlemsstaterna om befintliga gränsvärden och eventuella behov av att fastställa nya gränsvärden (se artikel 12 i förordning (EG) nr 396/2005 om gränsvärden för bekämpningsmedelsrester). Som stöd för Efsa ska den medlemsstat som utvärderat det verksamma ämnet sammanställa information om godkända användningar inom hela EU. Medlemsstaten ska även presentera stödjande

resthaltdata samt förslag till säkra gränsvärden för livsmedelsprodukter (se förordning (EG) nr 1107/2009 om utsläppande av växtskyddsmedel på marknaden). Livsmedelsverket har under 2021 gjort en sådan sammanställning för ogräsmedlet isoxaben, som Sverige tidigare var rapportörsland för, och lämnat underlaget till Efsa.

Med anledning av att Storbritannien lämnat EU fick Sverige i uppdrag att ta över ansvaret för att utvärdera konfirmerande data för växtskyddsmedlen diquat och pirimicarb. Livsmedelsverket har dessutom stöttat Efsa i arbetet med att göra nya utvärderingar av tre verksamma ämnen som Sverige tidigare var rapportörsland för. Sammantaget innebar detta mer arbete än planerat. Därför har Sverige delvis haft svårt att följa EU-kommissionens rekommendation i översynen av förordningarna (EG) nr 1107/2009 och (EG) nr 396/2005 om att medlemsstaterna ska öka resurserna för att implementera alla relevanta procedurer enligt växtskyddsmedels- och gränsvärdesförordningarna inom fastställda tidsramar.

4 Leda livsmedelskontrollen

Livsmedelsverket verkar för en effektiv och likvärdig livsmedelskontroll i hela landet. Den svenska livsmedelskontrollens mål är att konsumenterna får säkra livsmedel, att de inte blir lurade om vad maten innehåller och att informationen om maten är enkel att förstå. Kontrollen bidrar också till att motverka snedvriden konkurrens som kan uppstå vid livsmedelsfusk samt till att främja Sveriges möjligheter att exportera livsmedel.

4.1 Minska negativa hälsoeffekter av mikrobiologiska och kemiska faror och risker

Arbete med att minska negativa hälsoeffekter av mikrobiologiska och kemiska faror och risker i livsmedel pågår inom hela Livsmedelsverket. En viktig del i arbetet är att ta fram vetenskapliga underlag för att få kännedom om förekomst och eventuella halter av olika ämnen i livsmedel, göra risk- och nyttovärderingar och sedan besluta om lämpliga hanteringsåtgärder. Dessa kan innebära råd och rekommendationer, lagstiftning eller kontroll. För att göra en riskvärdering behövs underlag om konsumtionen av ämnet och livsmedlet i den svenska befolkningen och halten av ämnet i mat och/eller dricksvatten. Riskvärderingen ligger sedan till grund när Sverige ska förhandla om ett nytt gränsvärde inom EU.

Antalet nationella och regionala utbrott av livsmedelsburna smittämnen som leder till utredningar varierar från år till år. Under 2021 utredde Livsmedelsverket ovanligt många utbrott, särskilt av salmonella, som stöd till kommunerna,. Utvecklade analysmetoder har bidragit till att salmonella kunnat påvisas i flera av utbrotten och därmed har osäkra livsmedel kunnat plockas bort från marknaden.

Under perioden har ett myndighetsgemensamt projekt startat med avsikt att ta fram en strategi för kemiska risker. Livsmedelsverket bedömer att projektet kommer att leda till mer effektiv användning av gemensamma resurser i arbetet med kända och okända kemiska risker och att insatserna bidrar till att minska hälsopåverkan för svenska konsumenter.

4.1.1 Förebygga, identifiera och bekämpa utbrott av livsmedelsburna smittämnen

De bästa möjliga förutsättningarna för att identifiera och bekämpa livsmedelsburna utbrott skapas genom väl etablerade former för samverkan mellan myndigheter med ansvar för djur, livsmedel och folkhälsa i kombination med användning av molekylärbiologiska typningsmetoder.

Livsmedelsverket har ett övergripande ansvar för att utbrott av livsmedelsburna smitta utreds. Ansvaret för att kontrollera livsmedelsföretag delas mellan Livsmedelsverket, länsstyrelserna och kommunala kontrollmyndigheter. Livsmedelsverket ansvarar även för gränskontrollen av produkter vid EU-gränsen.

Vid nationella och regionala utbrott av livsmedelsburna sjukdomar kan Folkhälsomyndigheten eller smittskyddsläkare kalla till arbetsmöten med Livsmedelsverket och andra berörda myndigheter. Utöver dessa tillfälliga arbetsgrupper sker fortlöpande utbyte av information om livsmedelsburna utbrott inom ramen för Samverkansgruppen för utredning och bevakning av utbrott (SUBU), där Livsmedelsverket, Folkhälsomyndigheten, Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA) och Jordbruksverket deltar.

Vid nationella och regionala utbrott kan Livsmedelsverket samordna kommunala myndigheters spårning av livsmedel. I vissa fall analyserar Livsmedelsverket även prov av livsmedel vid nationella, regionala eller lokala utbrott. Detta sker framför allt när det är fråga om analysmetodik som inte finns vid andra livsmedelslaboratorier i Sverige samt där speciella insatser krävs vid analyserna.

Exempel från 2021 är bland annat ett nationellt utbrott av salmonella, där Livsmedelsverket genom upprepade analyser kunde påvisa salmonellabakterier från prov av chokladrån, vilket ledde till att det aktuella partiet återkallades. Andra laboratorier hade misslyckats med att identifiera bakterier. I ett annat nationellt utbrott, av enterohemorragisk *Escherichia coli* (Ehec), kunde smittkällan spåras till ett enskilt parti nötkött tack vare samverkan mellan Livsmedelsverket, Folkhälsomyndigheten, smittskyddsläkare och kommunala myndigheter.

Tabell 2: Nationella och regionala livsmedelsburna utbrott

Smittämne	Utbrott 2021	Utbrott 2020	Utbrott 2019	Misstänkta smittkällor
Campylobacter	1	1		Kyckling
Cryptosporidium parvum			2	Grönsaksjuice och okänd smittkälla
Ehec	3	1		Nötfärs och okänd smittkälla
Hepatit A	1	1	1	Frysta bär, dadlar och okänd smittkälla
Listeria monocytogenes	3	2	1	Lax, charkprodukt, ost och okänd smittkälla
Salmonella	10	3	5	Chokladrån, meloner, ost, groddar, kyckling, ägg, nötfärs, tomater, kräftor och okänd smittkälla
Yersinia enterocolitica	1		2	Spenat, isbergssallat och okänd smittkälla
Totalt antal utbrott	17	9	11	

Källa: Folkhälsomyndigheten och SUBU.

I elva av de sju utbrott som Livsmedelsverket utredde tillsammans med andra myndigheter under 2021 var det möjligt att med relativt stor säkerhet identifiera vilket livsmedel som var smittkälla. Detta ger bättre förutsättningar för att bekämpa pågående utbrott och underlag för förebyggande åtgärder för att förhindra andra utbrott med samma typ av smittkälla.

Att upprätthålla god beredskap och förmåga att analysera för smitta är viktigt för att kunna förebygga utbrott av livsmedelsburna sjukdomar och upprätthålla en hög livsmedelsäkerhet. Förändringar av klimat och matvanor ökar kraven på snabba, noggranna och flexibla analysmetoder för att kartlägga, värdera och hantera nya eller förändrade smittämnen. Viktiga förutsättningar för att uppfylla detta är fortsatt bevakning av området, liksom uppbyggnad av kompetens och förmåga för snabb riskvärdering och laborativ analys av befintliga och framväxande smittämnen som kan bli vanligare i livsmedel vid ett förändrat klimat och förändrade matvanor.

4.1.2 Hantering av kemiska faror

Per- och polyfluorerade alkylsubstanser, PFAS, i dricksvatten och livsmedel är en känd kemisk fara som är otillräckligt hanterad. För dricksvatten behövs gränsvärden anpassade efter riskerna från PFAS under svenska förhållanden. Idag saknas haltdata över förekomsten av PFAS i maten på den svenska marknaden. Denna kunskap behövs som underlag för en svensk ståndpunkt gällande gränsvärden i livsmedel. Livsmedelsverket har därför under året startat ett arbete med att utveckla en metod för att möjliggöra analyser av PFAS i prioriterade livsmedel. Som ett steg på vägen har det interna arbetet utvecklats för att bli mer effektivt och målinriktat genom en

gemensam färdplan och en samordningsgrupp för PFAS. Samordningsgruppen tar fram planer för kartläggningar och underlag inför förbättrade exponeringsuppskattningar, förhandlingar, konsumtionsråd och beslut. Detta arbete ingår i förberedelserna för Sveriges förhandlingsunderlag inför framtagandet av gränsvärden för PFAS i livsmedel.

Enligt Livsmedelsverkets exponeringsuppskattningar riskerar en del av befolkningen att få i sig kadmium på nivåer över det hälsobaserade riktvärde som Efsa tog fram 2009. Senare vetenskapliga studier visar på hjärt-kärlproblematik, benskörhet och bröstcancer risker vid nivåer som kan vara lägre än vad man tidigare sett. Det är därför angeläget att kartlägga livsmedel innehållande kadmium och utföra riskvärderingar för att minska exponeringen i befolkningen. En källa som bidrar till kadmiumexponering är fullkorn. Samtidigt ger en ökad konsumtion av fullkorn flera positiva hälsoeffekter varför en risk- och nyttoanalys har genomförts. Denna visar att för den vuxna befolkningen är nyttan med fullkorn större än riskerna från kadmium vid ökad konsumtion. Dricksvatten kan också bidra till kadmiumexponering, varför en riskvärdering tagits fram som stöd för reviderade riktvärden för enskilda brunnar.

4.1.3 Övervakning av förekomsten av hälsoskadliga ämnen i den svenska befolkningen

Livsmedelsverket samlar regelbundet in prover av blod, urin och modersmjölk från den svenska befolkningen för att analysera förekomsten av miljöföroreningar och andra hälsoskadliga ämnen. Syftet är att få veta hur mycket av dessa ämnen vi får i oss från maten och dricksvattnet. Resultaten behövs som underlag för riskvärdering, riskhantering och prioritering av arbete med kemiska hälsorisker.

Hälsoskadliga ämnen hos förstföderskor

Sedan 1996 har Livsmedelsverket mätt halter av svårnedbrytbara organiska miljöföroreningar i förstföderskor i Uppsala län. Användningen av svårnedbrytbara organiska miljöföroreningar har över tid reglerats via lagstiftning. Mängderna i miljön blir efterhand mindre och studien visar att även halterna i bröstmjölk sjunker. Den senaste analysen av trender visar dock att minskningen nu går långsammare för flera ämnen. Medelhalten av dioxiner i bröstmjölk har de senaste åren legat under den nivå som Efsa rekommenderat. Det finns dock fortfarande ett antal mammor som ligger över denna nivå vilket tyder på att exponeringen, det vill säga halter i maten, behöver minska ytterligare.

Hälsoskadliga ämnen hos ungdomar

Under året har hälsoskadliga ämnen hos skolelever i Sverige granskats. Analys har gjorts av data insamlade 2016 - 2017 bland ungdomar mellan 12 och 18 år. Utvärderingen visar att några procent av ungdomarna har blodhalter av bly eller PFAS som är högre än vad som är önskvärt för hälsan. Halterna av bly och vissa PFAS var något högre hos pojkar än hos flickor, vilket kan

bero på skillnader i konsumtion och fysiologi. De högsta blodhalterna av PFAS fanns hos individer med exponering från kontaminerat dricksvatten, vilket understryker vikten av arbetet med att kartlägga och minska PFAS i dricksvattenkällor. För bly är det sannolikt att andra källor än mat bidrar till höga blodhalter.

Underlag för bättre miljö och hälsa

Studierna av förstfödorskor och ungdomar är en del av, och delfinansieras av, Naturvårdsverkets hälsorelaterade miljöövervakning. Undersökningarna ger nödvändiga data för Livsmedelsverkets arbete med kemiska ämnen och resultaten visar att det fortsatt är viktigt att följa den svenska befolkningens exponering för miljöföroreningar.

Studien av förstfödorskor har bidragit till en indikator för det nationella miljömålet *Giffri miljö*. Studien av ungdomar ingår i EU-projektet HBM4EU (Human Biomonitoring for Europe) som bland annat syftar till att ta fram likvärdiga och kvalitetssäkrade uppgifter om exponering för hälsoskadliga ämnen i olika delar av Europa.

Resultat från båda undersökningarna har även delats med Arctic Monitoring and Assessment Programme (AMAP) som sammanställer data om status för och hot mot den arktiska miljön och därefter ger råd om åtgärder som bör vidtas. AMAP är en av sex arbetsgrupper inom Arktiska rådet (Arctic Council), ett forum för samarbete mellan myndigheter i länder kring Arktis.

Genom att bidra med data och prover i dessa samarbeten har Livsmedelsverket bidragit till ökad kunskap om kemikalieexponering på nationell och europeisk nivå samt till underlag som kan påverka lagstiftningen på kemikalieområdet.

4.1.4 Utvecklad omvärldsbevakning och bättre tillgång till data

Datainsamlingen behöver förbättras för att Livsmedelsverket ska bidra på bästa sätt till det långsiktiga målet att Sverige fortsatt ska ha säker mat och säkert dricksvatten. Bättre datainsamling är en förutsättning för att kunna ge en vetenskaplig och riskbaserad grund för arbetet med säkra livsmedel och säkert dricksvatten. Förmågan att värdera dessa risker och hanteringsåtgärder bestäms av tillgången till relevanta data på samma sätt som kvaliteten på ekonomisk uppföljning och prognos avgörs av tillgängliga data och modeller.

Inom området mikrobiologiska faror, där endast en begränsad lagstadgad provtagning genomförs, har en process för datainsamling tagits fram som bygger på återkommande behovs- och prioriteringsprövade kartläggningar. På sikt bör detta förbättra datainsamlingen.

Ett annat viktigt medel för optimal och proaktiv användning av Livsmedelsverkets resurser är myndighetens omvärldsbevakning och analys. Denna gav upphov till framtagandet av en riskprofil om klimatförändringen och mikrobiologiska faror. Omvärldsbevakningen inom

området mikrobiologiska faror har utvecklats och inkluderar nu även klimat, krisberedskap och hållbarhet. Sammantaget kommer detta att förbättra tillgången till data liksom beredskapen att möta olika typer av förändringar och stödja Livsmedelsverkets insatser på vetenskaplig grund.

4.1.5 Livsmedelsverkets bidrag till regeringens mål att bekämpa antibiotikaresistens

I Livsmedelsverkets uppdrag ingår att motverka spridningen av antibiotikaresistenta bakterier genom mat och vatten och att bidra till minskad antibiotikaanvändning i livsmedelsproduktionen. Livsmedelsverket har en aktiv roll i det internationella, nationella och nordiska arbetet mot antibiotikaresistens och bidrar på olika sätt med kompetens och erfarenhet inom livsmedelsområdet.

Som kontaktpunkt i Sverige för Codex Alimentarius har Livsmedelsverket deltagit i arbetet med att revidera och ta fram internationella standarder om ansvarsfull antibiotikaanvändning för djur och grödor, respektive harmoniserad övervakning av antibiotikaresistens i livsmedelskedjan. Syftet är att ge stöd, inte minst till länder som inte kommit så långt i detta arbete, och därmed bidra till minskad uppkomst och spridning av antibiotikaresistens globalt.

Som en del i att förverkliga EU-kommissionens One Health handlingsplan mot antibiotikaresistens deltar Livsmedelsverket i kommissionens arbetsgrupp om antibiotikaresistens hos djur och livsmedel samt i dess One Health Network. Implementering av kommissionens genomförandebeslut om resistensövervakning har diskuterats, liksom arbete med att förbättra och genomföra medlemsländers handlingsplaner mot antibiotikaresistens.

Livsmedelsverket deltar också i den svenska samverkansfunktionen mot antibiotikaresistens, som under året tagit fram en handlingsplan för myndigheternas arbete på området. I syfte att främja dialog och identifiera hur Livsmedelsverket kan bidra med stöd och expertis för andra aktörers arbete har myndigheten deltagit i möten med livsmedelsbransch, akademi och andra myndigheter. Exempel är möten med LäkeMedelsverkets Kunskapscentrum om antibiotika och andra läkemedel i miljön; workshop om branschens nya antibiotikapattform *Från gård till gaffel*, liksom ett nätverksmöte om antibiotikaresistens anordnat av Strama Veterinär och Livsmedel.

Livsmedelsverket har publicerat en kunskapssammanställning som indikerar att klimatförändringen kan medföra ökad användning av antibiotika och ökad antibiotikaresistens i livsmedelsproduktionen. Underlaget ger en grund för fortsatt arbete med klimatanpassning. Ett projekt har genomförts tillsammans med Folkhälsomyndigheten för att undersöka antibiotikaresistens hos campylobacter från kycklingkött och från patienter i Sverige. Projektet har gett underlag för riskvärdering och riskhanteringsåtgärder, samt stärkt myndigheternas

kompetens och förmåga att kartlägga och analysera antibiotikaresistens hos bakterier i livsmedelskedjan.

Det är nödvändigt att använda antibiotika ansvarsfullt och att motverka antibiotikaresistens i livsmedelskedjan för att ställa om till hållbar produktion och konsumtion. Därför är det viktigt att öka kunskapen hos konsumenter och olika aktörer om hur de kan bidra till ett mer hållbart förhållningssätt till antibiotika och minskad spridning av resistenta bakterier via livsmedel. Livsmedelsverket har fått bra gehör när sådana frågor diskuterats via sociala medier. Andra viktiga kanaler är Livsmedelsverkets webbplats och de myndighetsgemensamma kanaler som används inom ramen för samarbetet Skydda antibiotikan. Ämnet är komplext och engagerande och därför behövs målgruppsanpassad kommunikation även framöver.

4.1.6 Livsmedelsverket övervakar att maten på den svenska marknaden är säker

Livsmedelsverket ansvarar för ett antal nationella provtagningsprogram som omfattar provtagning och analys av livsmedel. Några av dem är reglerade i EU-lagstiftningen medan andra är fastställda på nationell nivå. Programmen fokuserar på de livsmedel där riskerna bedöms vara störst. Både ämnen med fastställda gränsvärden och otillåtna ämnen kontrolleras.

En översyn av Livsmedelsverkets provtagningsprogram identifierade vissa brister och ledde till ett antal förbättringsförslag som myndigheten nu arbetar vidare med. Arbetet har bland annat fått till följd att myndigheten under 2021 drivit programmet för provtagning av rester av bekämpningsmedel i vegetabilier i något begränsad omfattning jämfört med tidigare år. Under 2021 pausades programmet för oönskade ämnen då vissa brister i programmet hade identifierats tidigare. Resurser har lagts på förberedelser till anpassning till kraven i ett kommande EU-koordinerat provtagningsprogram för oönskade ämnen.

Tabell 3: Resultat av provtagning och analys inom ramen för nationella provtagningsprogram 2021. För kommentarer till tabellen, se respektive avsnitt nedan.

	2021	2020	2019
Rester av bekämpningsmedel i vegetabilier			
Antal prov	865	1 602	1 720
Antal överskridanden	37	54	54
Läkemedelsrester och andra främmande ämnen i animalier			
Antal prov	4 968	4 808	5 006
Antal överskridanden	2	5	5
Salmonella			
Antal prov	29 082	29 104	27 391
Antal överskridanden	15	26	18
Dioxiner och PCB			
Antal prov	70	85	75
Antal överskridanden	0	0	0
Kontroll av musslor och mikroalger			
Antal prov	1 453	1 776	1 550
Antal överskridanden	31	94	32
Totalt antal prov	35 933	37 505	35 827
Total andel överskridanden (procent)	0,3	0,5	0,3

Rester av bekämpningsmedel i vegetabilier

Andelen överskridanden i provtagningsprogrammet för bekämpningsmedel under 2021 ligger på 4,3 procent vilket är något högre än de senaste två åren.

Läkemedelsrester och andra främmande ämnen i animalier

Livsmedelsverket kontrollerar om djur och animaliska livsmedel innehåller rester av veterinärmedicinska läkemedel och andra rests substanser. Syftet är att kontrollera att godkända läkemedel används på rätt sätt och att otillåtna preparat inte används. Provtagningen sker på gårdar och produktionsanläggningar. Ett fåtal fynd brukar göras varje år, men vissa fynd kan ha naturliga orsaker eller bero på föroreningar i miljön som djuren kan få i sig. Under 2021 gjordes ett fynd som föranledde uppföljande åtgärder. Detta ligger på samma nivå som de senaste åren där endast ett fåtal fynd gjorts per år.

Salmonella

Livsmedelsverket tar varje år prover på nöt, svin och fjäderfä på slakterier och styckningsanläggningar för att kontrollera förekomsten av salmonella. Mängden prover baseras på planerade produktionsvolymerna. Varje år förekommer positiva fynd, vilket är normalt då salmonella förekommer i svenska djurbesättningar. Under 2021 gjordes 15 positiva fynd i

kontrollprogrammet, vilket är en nedgång från antalet positiva fynd 2020, men i nivå med antalet positiva fynd 2019 och 2018.

Dioxiner och PCB

Halterna av dioxiner och dioxinlika PCB i inläggningar av skarpsill och inlagd sill var låga och utgör ett bra underlag för riskvärderingar och för allmänhetens frågor.

Under början av 2017 sänktes dioxinhalterna kraftigt i ekologiska ägg efter att det ekologiska värpfodrets sammansättning justerades det året. Provtagningar av ägg åren 2018-2020 visade att halterna i ekologiska ägg är lägre än under 2017 men fortfarande är högre än i konventionella ägg, på grund av dioxininnehållet i det fiskmjöl som ingår i det ekologiska värpfodret. Halterna ligger dock under gränsvärden och åtgärdsnivåer. 2021 provtogs inte ägg.

Kontroll av musslor och mikroalger

Svenska musslor och ostron får säljas till konsumenter efter kontroll av bakterier och toxiner. Kontrollen omfattar ett tjugotal havsområden på den svenska västkusten. Analys av algtoxiner och E. coli utförs under hela året i produktionsområdena.

Det mönster av höga halter av E. coli i musslor som observerades under sommaren 2020 upprepades inte sommaren 2021 trots att covid-19-pandemin även under detta år ledde till att fler personer än tidigare tillbringade sommaren i sommarstugor och fritidsbåtar. Under sensommaren och hösten har två tillfällen med mycket hög nederbörd och översvämningar medfört överskridanden av gränsvärdena för E-coli, men inte i samma omfattning som 2020. En utvärdering pågår för att avgöra om de höga bakteriehalterna år 2020 även kan ha samband med perioder med kraftig nederbörd som medfört att avloppsreningsverk tvingats släppa ut orenat avloppsvatten, vilket i sin tur kan påverka den hygieniska kvaliteten i musselodlingarna.

Arten kammussla, *Mimamacylys varia*, har börjat skördas kommersiellt i Sverige. Arten konsumeras sedan tidigare inom övriga EU. Liksom tidigare tre år har stabilt låga nivåer av algtoxiner noterats under 2021 vilket ökar livsmedelssäkerheten för saluförda musslor.

Kontrollprogrammet för cesium-137 i ren

Kontrollprogrammet för cesium-137 i ren syftar till att kontrollera radioaktivitet i renkött efter olyckan i Tjernobyl. De senaste åren har bara enstaka fynd gjorts. Detta beror på stödutfodring och torra höstar med lite svamp i renbetena. Kontrollprogrammet kommer att avvecklas från och med 1 juli 2022.

4.2 Samordning och stöd till myndigheter och laboratorier

Livsmedelsverket bidrar med expertstöd, både när det gäller laboratoriers analyskompetens och vid riskvärdering och riskhantering, och tar även emot prover för analys efter överenskommelse. Vid myndigheten finns ett kemiskt och ett mikrobiologiskt ackrediterat laboratorium där cirka 8 000 analyser utförs varje år för undersökningar, kartläggningar och inom offentlig kontroll.

4.2.1 Harmonisering av analysmetoder för livsmedelskontrollen i Europa

För att harmonisera mikrobiologiska och kemiska laborativa analyser i offentlig kontroll har EU genom förordning (EU) 2017/625 om offentlig kontroll inrättat ett system av referenslaboratorier (EURL) som utses av EU-kommissionen samt nationella referenslaboratorier (NRL) som utses av varje enskild medlemsstat. En viktig roll för dessa nätverk av expertlaboratorier är att vetenskapligt stödja behöriga myndigheter på nationell nivå liksom även kommissionen och dess organ.

Livsmedelsverkets roll som nationellt referenslaboratorium

Syftet med nätverket av referenslaboratorier inom Europa är att länderna tillsammans ska kvalitetssäkra och utveckla analysverksamheten för den offentliga kontrollen. Målet är att analysverksamheten ska vara likvärdig i de olika medlemsstaterna.

Livsmedelsverket är NRL för 21 områden inom kemisk och mikrobiologisk livsmedelsanalys och därmed en del i det nätverk av nationella referenslaboratorier som finns inom EU. Det pågår ett arbete inom EU att ta fram en vägledning till förordning (EU) 2017/625. I det arbetet deltar Livsmedelsverkets NRL för att tydliggöra svensk ståndpunkt.

Som NRL samordnar Livsmedelsverket verksamheten inom respektive kompetensområde och stödjer andra myndigheter och laboratorier i landet i syfte att harmonisera och säkerställa kvaliteten på analyserna i offentlig kontroll. Livsmedelsverket upprätthåller cirka 200 ackrediterade analysmetoder, de flesta inom ramen för NRL-verksamheten.

Livsmedelsverket har även utsetts till NRL för Island inom tre läkemedelsområden. Som en del i Livsmedelsverkets tjänsteexport utför myndigheten analyser av livsmedelsprover på uppdrag av Islands livsmedelsmyndighet. Livsmedelsverkets analysförmåga i kris och krig stärks när fler prover analyseras och analyskapaciteten därigenom ökar.

Livsmedelsverket utsett till EU:s referenslaboratorium för livsmedelsburna virus

Sedan 2018 har Livsmedelsverket fungerat, och finansierats, som EURL för livsmedelsburna virus. I egenskap av EURL bidrar Livsmedelsverket till att offentlig kontroll av livsmedelsburna virus förbättras inom EU. Detta sker dels genom bistånd till EU-kommissionen i arbetet med gränsvärden, dels genom vetenskapligt och tekniskt stöd till NRL, av vilka 30 finns listade på EURL-webbplatsen (även EFTA-länder och kandidatländer som Serbien ingår). För närvarande pågår diskussioner om införande av gränsvärden för norovirus och hepatit A-virus i ostron, en fråga som är komplicerad både metodmässigt och ur riskvärderingssynpunkt.

Årligen anordnar EURL en workshop där vetenskapliga och tekniska frågor diskuteras, liksom utvecklingen inom lagstiftning och kommissionens arbete inom området. Kommissionens deltagande 2021 ledde till ett uppdrag för EURL att stödja utvecklingen mot en standardiserad metod för detektion av hepatit E-virus i animaliska produkter. Hepatit E-virus sprids bland annat av domesticerade grisar och vildsvin och antalet fall av hepatit E har ökat dramatiskt inom EU de senaste 15 åren. En standardiserad metod för detektion av hepatit E-virus är av stor vikt för att riskbedöma animaliska produkter från gris och därmed få möjligheten till hanteringsåtgärder som kan förbättra folkhälsan inom EU och andra delar av världen.

Laboratorier som utför analys i offentlig kontroll måste använda ackrediterade metoder. För att upprätthålla ackrediteringen krävs att varje laboratorium verifierar sin metod mot en referensmetod samt deltar i kompetensprovning. Som stöd för NRL och offentliga laboratorier har därför en guide för verifiering tagits fram under 2021. Kompetensprovningar, där förmågan att analysera livsmedelsburna virus bedöms anordnas regelbundet. EURL utvärderar resultaten och ger särskilt stöd till underpresterande NRL med förbättrad analysförmåga och därmed bättre offentlig kontroll som följd.

4.2.2 Stöd för laboratorier att utvärdera sin kompetens att utföra mikrobiologiska analyser

Ett sätt för laboratorier att testa och bevisa sin kompetens är att jämföra sina egna analysresultat med resultat från andra laboratorier. Vanligen görs detta genom att laboratorier deltar i kompetensprovningar. Där deltar ett större antal laboratorier som alla – i blindo – analyserar identiska prov. Sedan 1981 har Livsmedelsverket tillverkat sådana prov och distribuerat dem till mikrobiologiska laboratorier. Efter att laboratorierna analyserat och rapporterat resultat sammanställer och bedömer Livsmedelsverket de olika laboratoriernas prestation i en rapport.

Drygt en fjärdedel av Livsmedelsverkets kompetensprovningens verksamhet gäller svenska laboratorier och räknas som uppdragsverksamhet. Resten av verksamheten gäller utländska laboratorier och räknas som tjänsteexport. Deltagandet från andra länder är viktigt för att få ett bra statistiskt underlag för Livsmedelsverkets bedömning av deltagarnas resultat.

Antalet deltagande laboratorier har sjunkit under det senaste decenniet, vilket främst beror på sammanslagningar av laboratorier (tabell 4). Samtidigt har Livsmedelsverket noterat att laboratoriernas analysförmåga och kvalitetsfokus ser ut att ha ökat. Bland annat bistår Livsmedelsverket allt oftare laboratorier och andra myndigheter med olika typer av kontrollprov som referensmaterial. Dessa referensmaterial – med ett i förväg känt innehåll av mikroorganismer – används främst för enskilda laboratoriers interna kvalitetskontroller. De används även bland annat när EU:s referenslaboratorium för campylobacter organiserar kompetensprovningar för laboratorier i EU:s medlemsländer.

Livsmedelsverket bedömer att laboratoriernas behov av mikrobiologiska kompetensprovningar och referensmaterial kommer att bestå – eller öka – de kommande åren. Detta är i linje med ett mer uttalat kvalitetsfokus i samhället i stort.

Tabell 4: Deltagande laboratorier i mikrobiologiska kompetensprovningar.

	2021	2020	2019
Laboratorier inom EU och EFTA	587	600	616
Laboratorier utanför EU och EFTA	73	72	78
Totalt antal laboratorier	660	672	694

Källa: Livsmedelsverkets rapporter om kompetensprovningar, åren 2019 - 2021 (Jonas Ilbäck, Tommy Šlapokas, Linnea Blom)

4.2.3 Jämförelse av antibiotikaresistens hos campylobacter från kycklingkött och från patienter

Kycklingkött är en vanlig smittkälla för tarminfektioner med campylobacter. Sådana infektioner behandlas sällan med antibiotika. Men det är viktigt att följa kunskapsläget vad gäller antibiotikaresistens hos campylobacter från olika källor, inklusive livsmedel, för att kunna sätta in rätt åtgärder i kampen mot antibiotikaresistenta bakterier, och bevara möjligheten att behandla svåra infektioner med antibiotika.

Livsmedelsverket har tillsammans med Folkhälsomyndigheten undersökt hur vanligt det är att campylobacter från kycklingkött i butik och från sjuka människor är antibiotikaresistenta. Vidare undersöktes i vilken omfattning sådana bakterier från kött respektive människor stämmer överens vad gäller resistens mot olika antibiotika. Klara majoriteter av bakterierna från svenskt kött (85 procent), respektive från människor som smittats i Sverige (76 procent), hade ingen resistens mot de för sjukvården viktiga antibiotikaklasserna makrolider, kinoloner, tetracykliner eller aminoglykosider. Inga campylobacter från kött eller från människor uppvisade resistens mot makrolider, vilka är förstahandsval i Sverige för campylobacterinfektioner som behöver behandlas med antibiotika.

För de campylobacter som var resistenta mot medicinskt viktiga antibiotika återfanns samma typer av resistens i bakterier från både kycklingkött och sjuka människor. Detta gällde oavsett köttets ursprung eller var man smittats. Resistens typerna var dock klart vanligast hos campylobacter från utländskt kött och från människor som rapporterats smittade utomlands. I Sverige har vi generellt mindre användning av antibiotika, både för människor och för livsmedelsproducerande djur, jämfört med andra länder. Det kan vara en förklaring till skillnaderna i resultaten mellan svenskt och utländskt ursprung. Det är dock lika lätt att bli smittad med campylobacter oavsett om bakterierna är antibiotikaresistenta eller inte.

Förutom ny kunskap om livsmedels roll för resistensproblematiken har undersökningen bidragit till att svenska myndigheter nu har en gemensam metodik för att övervaka och kartlägga antibiotikaresistens hos campylobacter i livsmedelskedjan. Problemet med antibiotikaresistenta bakterier är dynamiskt och resistensläget kan snabbt ändras varför förekomsten hos olika källor behöver undersökas återkommande.

4.2.4 Hållbart växtskydd för långsiktigt hållbar odling och livsmedelsproduktion

Ett hållbart växtskydd är en förutsättning för en långsiktigt hållbar odling och livsmedelsproduktion. Livsmedelsverkets arbete bidrar till att enbart sådana växtskyddsmedel kommer ut på marknaden, som innebär en låg risk för hälsa och miljö, men ändå ger önskad kontrollerande effekt. Arbetet bidrar också till att det övergripande målet för livsmedelsstrategin om en konkurrenskraftig livsmedelskedja där den totala livsmedelsproduktionen ökar samtidigt som relevanta nationella miljömål nås.

Livsmedelsverket deltar i arbetet med godkännande av växtskyddsmedel i samarbete med Kemikalieinspektionen, Jordbruksverket, myndigheter i andra medlemsstater och Efsa. Utvärderingen av verksamma ämnen i växtskyddsmedel sker gemensamt på EU-nivå och följer kraven i förordning (EG) nr 1107/2009 om utsläppande av växtskyddsmedel på marknaden. Företag kan ansöka om godkännande av ett verksamt ämne och lämna in studier och underlag för att visa att det finns en säker användning. Dessa utvärderas av en utsedd EU-medlemsstat, som skriver en utvärderingsrapport. Den behöriga myndigheten i Sverige är Kemikalieinspektionen, men Livsmedelsverket har ansvar för flera aspekter: att utvärdera analysmetoder för resthalter i livsmedel, foder och dricksvatten; att bedöma hur höga resthalterna blir i livsmedel vid den sökta användningen; samt att göra en utvärdering av risken för konsumenter. Vidare ska myndigheten ge förslag till gränsvärde enligt förordning (EG) nr 396/2005 om gränsvärden för bekämpningsmedelsrester i eller på livsmedel och foder av vegetabiliskt och animaliskt ursprung. Utvärderingen levereras till EU-kommissionen som underlag till beslut och alla medlemsstater har möjlighet att kommentera utvärderingen.

Under 2021 har Sverige varit rapporterande medlemsstat för åtta mikroorganismer och fem kemiska ämnen. Utvärderingen av mikroorganismer påbörjades för några år sedan, men har dragit ut på tiden. Detta beror dels på att datakraven varit mer anpassade till kemiska ämnen än till mikroorganismer, dels på att sökande företag inte har skickat in kompletta underlag samt på behov av harmonisering inom EU. Därför har godkännandeprocessen försenats kraftigt i förhållande till tidsramarna i lagstiftningen. Sedan slutet av 2020 har Sverige varit rapporterande medlemsstat för flera kemiskt verksamma ämnen, men detta är efter ett uppehåll på några år varför mer resurser behöver läggas på detta arbete. Datakraven har genom åren blivit alltmer strikta och utvärderingarna mer komplexa, vilket har gjort att även här har godkännandeprocessen försenats eller stannat upp. Livsmedelsverket har under året stöttat Efsa och Kemikalieinspektionen i samband med flera uppdrag från EU-kommissionen som rör ämnen för vilka Sverige varit rapporterande medlemsstat. Det har handlat om verksamma ämnen för vilka ytterligare data begärts in eller delvis annan användning utvärderats.

När ett verksamt ämne har blivit godkänt inom EU kan ansökan göras om godkännande av växtskyddsmedel som innehåller det ämnet och eventuellt andra godkända ämnen. Ansökan kan göras i Sverige eller i norra zonen som även omfattar Danmark, Finland, Norge och de baltiska länderna. Kemikalieinspektionen ansvarar för arbetet och fattar beslut om godkännande, i samarbete med Jordbruksverket och Livsmedelsverket. Under 2021 har Livsmedelsverket deltagit i prövningen av runt 100 ärenden, vilket ligger på samma nivå som under de tre senaste åren. Det förväntas att fler lågriskprodukter och biologiska produkter kommer att bli godkända under kommande år.

4.3 Stöd till livsmedelsföretag

Förordning (2009:1426) med instruktion till Livsmedelsverket nämner på flera ställen stöd till företag. Bland annat ska Livsmedelsverket utforma föreskrifter och vägledande dokument så att de är enkla att följa och förstå och företagens kontakter med myndigheten ska också underlättas. Av instruktionen framgår vidare att myndigheten ska skapa goda förutsättningar för företagande i livsmedelssektorn till stöd för en konkurrenskraftig livsmedelskedja.

Sedan 2019 pågår en kulturförändring inom Livsmedelsverket. Målet är att sätta företagen i centrum och arbeta mer förebyggande tillsammans med företag. Med en utvecklad dialog med företag och branschorganisationer kan kommande regelverk bli både mer ändamålsenliga och lättare att förstå för såväl företag som kontrollmyndighet. Samtidigt ökas företagens förståelse för reglernas syfte och Livsmedelsverkets förståelse för företagens behov och villkor. Tillsammans kan aktörerna arbeta för säker mat och säkert dricksvatten.

Ett proaktivt och väl utformat stöd till företagen och en god dialog ökar dessutom viljan och förmågan hos företagen att göra rätt från början. På sikt leder det till ökad konkurrenskraft

genom att fler nya, innovativa och hållbara svenska livsmedel släpps på marknaden och exporteras.

4.3.1 Arbetet för att det ska bli enklare att starta och driva företag

Sedan 2019 har en särskild grupp på Livsmedelsverket haft i uppdrag att bidra till Livsmedelsverkets förändringsarbete genom att ge inspiration och stöd till chefer och medarbetare. Gruppen kallar det att *stötta och störa* och syftet är att förändringen ska få medarbetare att i större utsträckning än tidigare utgå från företagets behov, se hur Livsmedelsverket kan tänka nytt och bidra till att underlätta för företagen. Förändringen sker i första hand genom aktiviteter i verksamheten, vilket stöds av den pågående kulturförändringen inom myndigheten. På så sätt ska Livsmedelsverket bättre bidra till livsmedelsstrategins mål.

Förändringsarbetet är en förutsättning för att lyckas underlätta för företagen. Arbetet är långsiktigt och det krävs tålamod och uthållighet. Bedömningen är att Livsmedelsverket kommit en bit på väg men att fortsatt arbete behövs.

Företagens uppfattning om Livsmedelsverket visar att myndigheten är på rätt väg

Under hösten 2021 genomfördes en mätning av företagans upplevelse av och förtroende för Livsmedelsverket. Detta var en uppföljning av den mätning som genomfördes 2018. Resultatet visar en positiv utveckling, vilket Livsmedelsverket menar kan kopplas samman med det pågående förändringsarbetet även om flera faktorer sannolikt har betydelse för resultatet.

- 73 procent av de tillfrågade livsmedelsföretagen har högt förtroende för Livsmedelsverket. Resultatet ligger i linje med 2018 års mätning.
- 47 procent* upplever att Livsmedelsverket förstår deras situation, jämfört med 39 procent 2018.
- 43 procent* svarade att Livsmedelsverket underlättar för livsmedelsföretag, jämfört med 34 procent 2018.
- 58 procent* svarade att Livsmedelsverket ger stöd till att följa lagar och regler, jämfört med 51 procent 2018.
- 73 procent av de livsmedelsföretag som varit i kontakt med Livsmedelsverket under 2021 var nöjda med den information de fick (ny fråga).

*Förändringarna är signifikanta.

Det är framförallt större och medelstora företag som anser att man får stöd från myndigheten. Det är också tydligt att det finns mycket mer att göra. Livsmedelsverket har särskilda utmaningar med att nå mindre företag.

Även resultaten från en undersökning som genomförts bland slakterier och vilthanteringsanläggningar visar på liknande positiva resultat. För att skapa kontinuitet om frågor som väsentligt påverkar slakteriers och vilthanteringsanläggningars verksamhet har Livsmedelsverket under året fortsatt dialogen med dessa företag. En undersökning visar en positiv utveckling för deras uppfattning om Livsmedelsverket:

- 67 procent har förtroende för Livsmedelsverket, jämfört med 54 procent 2019.
- Förtroendet för själva köttkontrollen tog ett rejält kliv framåt - hela 78 procent har förtroende jämfört med 63 procent 2019.
- 76 procent av företagen anser att dialogen mellan företagen och Livsmedelsverket är god och tenderar att utvecklas positivt, jämfört med 70 procent 2019.

Åtgärder som underlättar för företagen att göra rätt

Här följer exempel på aktiviteter som Livsmedelsverket genomfört under året för att underlätta för företagen att göra rätt.

Kommunikationsstrategi för företag och branschorganisationer

Högt förtroende för Livsmedelsverket är viktigt om myndigheten ska lyckas med kommunikationen med livsmedelsföretagen. God kommunikation med företag och branschorganisationer är i sin tur en förutsättning för att myndigheten ska uppnå sina övergripande mål beträffande stöd till företag. Under året har Livsmedelsverket därför tagit fram en kommunikationsstrategi för företag och branschorganisationer med två övergripande mål:

Företag och branschorganisationer

- värdesätter samverkan och dialog med Livsmedelsverket, de uppfattar oss som pålitliga lyhörda och lyssnande;
- upplever Livsmedelsverkets information som relevant, användbar och begriplig.

Grunden för strategin är att kommunikationen planeras bättre utifrån företagets behov, så att Livsmedelsverket därmed kan nå fler och skapa bättre förutsättningar för företagande. Dessutom ska Livsmedelsverket i högre grad sträva efter att kommunicera tidigt i olika processer, exempelvis om en lagändring. Detta underlättar för företagen som kan behöva ställa om sin verksamhet. Strategin tydliggör också vikten av att samarbeta med andra aktörer som har kontakt med företagen, exempelvis branschorganisationer och kontrollmyndigheter.

Företagsanpassade texter och ny struktur på webbplatsen

Webbplatsen är Livsmedelsverkets huvudsakliga medel för spridning av information, för både konsumenter och företag, men myndigheten har konstaterat att företag inte hittar den information de behöver tillräckligt lätt. Därför har under året både strukturen och informationen

omarbetats på webbplatsen för att det ska bli lättare för företagen att hitta relevant information som är lätt att förstå. Det finns nu en specifik ingång som riktar sig direkt till företagen, tillsammans med nya eller bearbetade texter.

Betyget för om texterna är lätta att förstå har förbättrats på en femgradig skala från 3,7 (2019) och 3,9 (2020) till 4,08 (2021) för gruppen livsmedelsföretag. Det betyder att Livsmedelsverket är på rätt väg, men en del arbete återstår.

Kartläggning av verksamt.se

Livsmedelsverket anser att verksamt.se är en viktig plattform för framförallt små företagare som vill starta livsmedelsföretag. Här finns samlad information från alla inblandade myndigheter till företag inom hela EU. Här hittar företagen bland annat regler och relevanta tillståndstjänster för att få starta upp sin verksamhet. Livsmedelsverket deltar i flera samarbeten inom verksamt.se. Under 2021 ökade engagemanget och Livsmedelsverket blev associerad medlem i myndighetssamarbetet.

Under året har en förstudie gjorts för att kartlägga vilka möjligheter Livsmedelsverket har att påverka och använda verksamt.se som företagsstöd. Kartläggningen visar att Livsmedelsverket har en del arbete kvar för att göra tjänster och information lättillgängliga för företagen. Kartläggningen ligger till grund för planering av projekt och aktiviteter kring tjänster och information på verksamt.se under nästa år.

Lyft för branschriktlinjer

Branschriktlinjer är ett bra verktyg för företag när de ska bygga upp och driva sin verksamhet eftersom de ger branschspecifikt stöd som underlättar för dem att göra rätt från början.

Branschriktlinjer kan användas även av företag som inte är med i någon branschorganisation.

Under året har Livsmedelsverket förbättrat det interna arbetet med att granska branschriktlinjer, både vad gäller effektivitet, kvalitet, samordning och kommunikation med företagen.

Myndigheten har också arbetat för att branschriktlinjer i högre grad ska användas av företag och kontrollmyndigheter, bland annat genom möten med branschorganisationer och synliggörande av information på myndighetens webbplats.

En utmaning för branschorganisationerna är att finansiera sitt arbete och att hitta den kompetens som krävs för att branschriktlinjerna ska hållas aktuella, användbara och kända. För Livsmedelsverket är utmaningen att avsätta den tid som krävs för att garantera en effektiv och kvalitetssäkrad granskning.

Samarbete om matsvinn

Livsmedelsverkets har samverkat med olika aktörer för att identifiera onödiga förluster i livsmedelsproduktionen och se hur företagen kan bidra till minskat matsvinn i andra led i livsmedelskedjan.

Nya riktlinjer om allergener

För personer med allergi kan det innebära stor fara om de får i sig livsmedel de inte tål. Livsmedelsverket har bidragit med vetenskapliga underlag och aktivt deltagit i en arbetsgrupp inom både EU och Codex för att få fram de globala riktlinjer som efterfrågats av svenska företag och konsumentorganisationer. Tydligare regler, vägledningar och riktlinjer underlättar för företagen att göra rätt, vilket leder till säkrare livsmedel för personer med allergi och annan överkänslighet.

Samverkan med andra myndigheter och berörda aktörer

Samverkan mellan myndigheter och aktörer i livsmedelsbranschen är en förutsättning för ökad förståelse för företagens vardag. Här följer några exempel på hur Livsmedelsverket samverkat med andra.

Nya föreskrifter för Nyckelhålet

Den 1 mars 2021 trädde nya föreskrifter i kraft för märkningen med Nyckelhålet. De innebär bland annat att fler typer av produkter nu ska kunna märkas, så att mer växtbaserad mat och fler nyttiga färdigrätter kan märkas med Nyckelhålet. Nu finns även uppdaterade vägledande texter för företag om hur reglerna ska tolkas. Uppdateringar har även gjorts för att de nordiska ländernas tolkningar ska bli mer enhetliga vilket förenklar för företag som säljer sina produkter inom hela Norden. Detta är ett resultat av ett intensivt samarbete mellan livsmedelsmyndigheterna i Danmark, Norge, Island och Sverige och med branschen i de respektive länderna.

Lättare för företag som söker jordbrukarstöd

För att lantbrukare ska få full utbetalning av jordbrukarstöden måste de uppfylla ett antal villkor i lagstiftningen, så kallade tvärvillkor. Livsmedelsverket har bistått Jordbruksverket med utbildning av rådgivare, uppdatering av kontrollinstruktioner och bedömningsvägledningar och löpande gett stöd vid frågor i avsikt att underlätta för företagen att göra rätt och för att kontrollen av tvärvillkoren ska bli likvärdig och rättssäker. Livsmedelsverket har även lämnat underlag till en uppdatering av Miljöhusensynen, som vänder sig till företag, och som förklarar de bestämmelser i lagstiftningen som utgör tvärvillkor. Samarbetet och stödet har varit på samma nivå som tidigare år trots covid-19-pandemin.

Samrådsgrupper underlättar dialogen om nya regler

Livsmedelsverket har startat fem samrådsgrupper för branschen och andra aktörer – så kallade SamBA-grupper – för att bättre kunna driva svenska intressen i lagstiftningsprocessen inom EU. I SamBA-grupperna ingår representanter för bland annat företag, konsumenter och myndigheter. Genom grupperna kan Livsmedelsverket få kunskap som ökar möjligheterna att ta hänsyn till olika aktörers behov när Sverige ska driva frågor inom EU. Målet är effektiva regler som är

tydliga och lätta för företag att följa, vilket i sin tur gynnar konsumenterna, ger säkra livsmedel och bidrar till hållbar konsumtion och produktion.

Livsmedelsverket har fått ett positivt gensvar från grupperna och de medverkande har visat stort engagemang. Två av grupperna har funnits i ett år och har jobbat med frågor kring livsmedelshygien och märkning. Under året fattades beslut om ytterligare tre grupper som ska arbeta med material i kontakt med livsmedel, kosttillskott respektive tillsatser, aromer och enzymer – områden som var särskilt efterfrågade av företagen. Livsmedelsverket bedömer att SamBA-grupperna är ett framgångsrikt sätt att diskutera specifika regelfrågor med flera led i branschen.

Myndighetssamarbete för ny innovativ mat

Tillväxtverket har under 2020–2025 i uppdrag att samordna arbetet inom livsmedelssektorn för att få till stånd dialog och aktiviteter som kan leda till en växande, hållbar och konkurrenskraftig livsmedelsindustri. Livsmedelsverket har aktivt deltagit i workshoppar för problematisering, idégenerering och förslag till konkreta aktiviteter för inblandade parter, var för sig och i samarbete. Resultaten sammanställs vid slutet av året och de konkreta aktiviteterna förväntas sätta igång under 2022.

Samverkan med branschorganisationer

Livsmedelsverket har en kontinuerlig dialog med både större och mindre branschorganisationer och liknande aktörer för att diskutera strategiska frågor och informera om aktuella frågor, men även för att ta del av vad som händer inom branschen, inte minst företagens förslag till regeltillämpning utifrån reglernas verkan i praktiken. Under 2021 har Livsmedelsverket etablerat kontakt med flera branschorganisationer som myndigheten tidigare inte haft dialog med, för att diskutera aktuella sakfrågor.

Nedan följer exempel på Livsmedelsverkets samverkan med andra myndigheter och aktörer under 2021:

Kraftsamling för insektsbranschen

I slutet av 2020 kom en EU-dom som gjorde att Livsmedelsverket behövde göra en omtolkning av regelverket kring insekter som nya livsmedel och tillåta vissa arter under en övergångsperiod. Det var en viktig förändring för både befintliga och planerade insektsföretag och innebar att nya förhållanden började gälla med omedelbar verkan, exempelvis för kontroll och märkningskrav.

För att stödja företagen anordnade Livsmedelsverket ett möte för verksamma insektsföretag och aktuella kontrollmyndigheter där information gavs om gällande lagstiftning, kontroll, märkning och import. Samtidigt fick företagen möjlighet att ställa frågor. Sammantaget gav detta både företag och kontrollmyndigheter en bra grund att stå på för planeringen av kommande

produktion och försäljning. Att samla flera myndigheter, branschorganisationen samt aktiva företag för att tillsammans diskutera nya förutsättningar är ett positivt exempel på hur myndigheten effektivt kan underlätta för företagen. Denna positiva erfarenhet har redan applicerats på flera branscher, såsom honungs- och olivoljebranschen.

Workshop med LRF för förbättrad dialog

I samarbete med Lantbrukarnas Riksförbund (LRF) har Livsmedelsverket genomfört en workshop för förbättrad dialog i livsmedelskontrollen. Resultatet visar att både företagare och inspektörer uppskattar kontrollbesöken, men att båda parter kan vara rädda att göra ”fel”. Detta kan hindra företagaren att ställa frågor och inspektören att blotta sina eventuella kunskapsluckor. Workshopen visar på värdet av att bygga ömsesidigt förtroende, att få tid till bra förberedelse inför ett besök och att få en tydlig återkoppling.

Vintermötet - en samlingspunkt för företagen

Vintermötet är Livsmedelsverkets årliga möte för livsmedelsbranschen. Årets tema var *Beredd på krisen*, där myndigheten tog avstamp i covid-19-pandemin. Syftet med mötet var att göra livsmedelsföretag mer förtroagna med krisberedskap – hur de kan agera och vilken roll de kan spela i en framtida krissituation. För att ge en så bred bild som möjligt fanns representanter både från näringslivet och från andra myndigheter bland talarna. På grund av pandemin hölls mötet i år digitalt, vilket gjorde det tillgängligt för fler företag.

Nationella samrådsgruppen för mögel och mykotoxiner

Mögel och mykotoxiner (gifter som bildas av mögel) förekommer i många typer av livsmedel, till exempel spannmål. Bildningen av mykotoxiner påverkas av rådande klimatförhållanden och väntas öka i framtiden. Samverkan av berörda aktörer är nödvändig för att säkerställa att människor och djur har tillgång till livsmedel och foder som inte innehåller skadliga halter av mögel och mykotoxiner. I Sverige sker detta i samrådsgruppen för mögel och mykotoxiner mellan myndigheter, forskningsinstitutioner och andra organisationer inom foder- och livsmedelssektorn.

Gruppen samlas tre gånger per år och arbetet innebär att man delar kunskap samt föreslår och initierar åtgärder. Deltagare är representanter från Livsmedelsverket, Jordbruksverket, SVA, länsstyrelsen i Skåne, Sveriges lantbruksuniversitet, RISE forskningsinstitut samt representanter för branschen från LRF, Lantmännen, AgroVäst Livsmedel AB, Foder & Spannmål, Hushållningssällskapet, Svenska Optilab (Svenska foder), Livsmedelsföretagen (LI) samt Svenska Kvarnföreningen. Under 2021 har frågorna framförallt berört EU-kommissionens förslag till nya gränsvärden för mykotoxiner.

Gruppens arbete har bidragit till att EU-kommissionen kommer att göra en fördjupad analys om mellanårsvariation av mykotoxinförekomst. I gruppens diskussioner har branschen understrukt

att det är mycket viktigt att beakta att halterna av toxinerna DON, T2 och HT2 kan variera stort mellan olika år eftersom bildningen av dessa mykotoxiner i stor utsträckning påverkas av väderförhållanden under odling. Detta innebär att en sänkning av gränsvärdena kan leda till att det vissa år blir svårt att producera livsmedel som uppfyller kraven. Det är viktigt att ta hänsyn till mellanårsvariationen när nya gränsvärden sätts så att de fungerar i alla medlemsländer och så att det finns förutsättningar för branschen att efterleva reglerna.

EU-kommissionen har även via gruppen fått tillgång till data som underlag för gränsvärden för mjöldrygealkaloider. Samrådsgruppens diskussion kring gränsvärden för mjöldrygealkaloider i spannmål ledde till att resultat från en kartläggning utförd av intresseorganisationen Foder & Spannmål kunde delas med EU-kommissionen. Detta var betydelsefullt för kommissionen som behöver få data från så många medlemsländer som möjligt för att kunna sätta väl underbyggda gränsvärden.

4.3.2 Skapa ökade förutsättningar för export av livsmedel

I linje med livsmedelsstrategin arbetar Livsmedelsverket med exportfrämjande verksamhet för att öka eller underlätta livsmedelsföretags export. Det handlar om att förhandla fram och sluta avtal med länder utanför EU/EES om att få exportera en svensk produkt till en viss marknad och även att vidta åtgärder för att den export som sker ska kunna fortsätta.

För att ett land ska tillåtas att exportera vissa livsmedel till ett annat land, kan exportlandet i vissa fall behöva gå igenom en godkännandeprocess tillsammans med importlandet. För de importländer där Sverige inte har marknadstillträde består Livsmedelsverkets arbete till stor del av att beskriva Sveriges kontrollsystem för importlandet i frågeformulär, ta emot delegationer från importlandet för inspektioner, förhandla exportintyg, upprätta exportlistor och samordna uppföljning av inspektioner. Detta sker i samarbete med Jordbruksverket, SVA och branscher.

Som ett led i att arbeta med de marknadstillträdesärenden som ger störst effekt på den faktiska exporten har Livsmedelsverket en löpande prioriteringsprocess tillsammans med berörda branscher och Jordbruksverket. Här tar Livsmedelsverket exempelvis hänsyn till vilken export branscherna väntar sig för olika marknader, vilka resurser som finns hos myndigheterna för att arbeta med ett ärende, men också vilka skalfördelar det kan finnas av att arbeta med flera ärenden parallellt eller politiska fördelar och hinder som kan uppstå. Prioriteringen ses över två gånger per år.

I april 2021 meddelades att Livsmedelsverket fick en omfördelning av exportmedlen så att ytterligare 1,3 miljoner tilldelades för arbete med ärenden om marknadstillträde. Två förstärkande tjänster tillsattes och kom på plats efter sommaren, vilket bland annat gjorde det möjligt för myndigheten att behandla fler frågeformulär under året. Under hösten har Livsmedelsverket dessutom stöttat Jordbruksverket i arbetet med frågeformulär för nya

marknader. Efter att frågeformulär från ett importland har besvarats av Sverige, utför importlandets behöriga myndighet en riskvärdering samt inspektion i Sverige.

Under större delen av 2021 har Livsmedelsverket tillsammans med Jordbruksverket arbetat med frågeformulär för fjäderfäkött till Singapore och Taiwan, ägg och äggprodukter till Vietnam samt griskött till Vietnam. Ett intyg har avtalats mellan Sverige och Brasilien för gelatin och kollagen. Ett generellt intyg för skalägg togs fram, vilket innebär att export kunde startas till länder som saknar särskilda krav.

Året 2021 kännetecknades av att Livsmedelsverket och Jordbruksverket arbetade med fler frågeformulär samtidigt för både nya och befintliga marknader jämfört med tidigare år. Det var möjligt eftersom inga inspektioner från importländerna ägde rum i Sverige under året, vilket kan vara en följd av covid-19-pandemin. Arbetet med frågeformulär fortsätter under 2022.

Underhåll av godkännanden

Efter att ett importland har godkänt Sverige för marknadstillträde för en viss produkt fortsätter Livsmedelsverket och Jordbruksverket att arbeta för att behålla godkännandet. Arbetet inträffar till större delen oplanerat och kräver stora resurser och flexibilitet från båda myndigheterna.

Under 2021 har arbetet med att underhålla olika marknader dubblerats jämfört med tidigare år. Olika ärenden kräver olika mängd resurser beroende på vilken situation som uppstått och det är svårt att jämföra mängderna. Den ökade belastningen för att upprätthålla öppnade marknader medförde att visst arbete för marknadstillträde från 2021 fortsätter under 2022.

Här följer exempel på tillfällen där större resurser avsatts för att upprätthålla marknader:

- Storbritannien införde särskilda regler för import av livsmedel från 1 januari 2021 och räknas nu som ett land utanför EU. Vägledning rörande Storbritanniens importkrav publicerades under året på Livsmedelsverkets webbplats och företagen informerades. Under flera tillfällen flyttade Storbritannien fram datumen för införandet av de nya reglerna och Livsmedelsverket har löpande informerat exportföretag och kontrollmyndigheter om vad som skett. Arbetet fortsätter under 2022.
- Kina har uppdaterat sin lagstiftning för registrering av företag och godkännande av exportländer för livsmedel med giltighet från 1 januari 2022. Den nya lagstiftningen berör alla företag och alla länder som exporterar livsmedel till Kina, och utan registrering kan inte ett livsmedelsföretag fortsätta exportera. Förhandlingar har skett mellan EU och tullmyndigheten i Kina, vilka har bevakats av Livsmedelsverket som publicerade en vägledning på sin webbplats. Med kort framförhållning gav Kina exportländer möjlighet att ansöka om snabbregistrering av vissa företag för export under hösten. Exempelvis tog

företag som exporterar vegetabiliska oljor och fetter samt kosttillskott och sportdrycker upp möjligheten att ansöka om registrering. Arbetet fortsätter under 2022.

- Många länder begär att importerade animaliska livsmedel ska åtföljas av ett hälsointyg. På Livsmedelsverkets webbplats finns totalt 142 bilaterala hälsointyg tillgängliga för användning vid export till länder utanför EU. EU-kommissionens intyg är inte medräknade. Livsmedelsverkets intyg behöver regelbundet uppdateras i samarbete med Jordbruksverket och berörda importländer, och processen kan ta tid att genomföra. Livsmedelsverket uppdaterar 8 till 16 intyg per år.
- Japan har gett Sverige möjlighet att omförhandla avtalen för fjäderfäkött och produkter därav, och önskar kommentarer på sina importkrav. Japan har samtidigt infört nya regler för fjälster. Arbetet, som är en del av förutsättningarna för regionalisering gällande djursjukdomar, sker i samarbete med Jordbruksverket och kommer att fortsätta under 2022.
- Vissa länder utanför EU kan ställa krav på svenska myndigheter att en livsmedelsanläggning som vill exportera livsmedel till landet ska kontrolleras mot en särskild del av deras importbestämmelser. En vägledning till den särskilda kontrollen, avsedd för kontrollpersonal, publicerades i början av året på Kontrollwiki (myndighetens webbplats för fördjupad information). Ett större arbete med att se över den kontroll som sker på anläggningar som exporterar till Eurasiska ekonomiska unionen startades under hösten 2021.

Utbrott av smittsamma djursjukdomar ger upphov till mycket arbete för Jordbruksverket för att öppna upp marknader som stängts av importländer. Under 2021 skedde flera stora utbrott av fågelinfluensa i Sverige. Livsmedelsverket har därför bistått Jordbruksverket i arbetet med frågor i flera frågeformulär, exempelvis för länder som Sydkorea. Arbetet har också skett tillsammans med berörd bransch för fjäderfäkött.

Tabell 5: Antalet avslutade processer för att öppna nya marknader och underhålla befintliga marknader i länder utanför EU, 2019 till 2021.

	2021	2020	2019
Processer för att öppna en marknad	48	66	62
- varav frågeformulär	4	3	1
- varav inspektioner	0	1	1
Processer för att underhålla en marknad	129	68	51
- varav underhåll av intyg	14	8	16
- varav restriktioner, djursjukdomsutbrott	22	2	2
- varav stoppade sändningar	7	10	13
Avslutade ärenden	177	135	154
Listning/registrering av anläggningar*	75	102	41
- varav uppdatering av listning	44	89	18
Öppnade marknader	4	3	20

* Antalet anläggningar per land och produktkategori.

Exportintyg angående kontaktmaterial

Livsmedelsverket ska på exporterande företags begäran utfärda intyg angående material i kontakt med livsmedel. Inga sådana ansökningar har inkommit under 2021.

4.4 Redlighet i livsmedelshanteringen

Livsmedelsverkets långsiktiga mål är att ha koll på och motarbeta fuskarna. Livsmedelsfusk medför negativa konsekvenser och kostnader för aktörer inom hela livsmedelskedjan, från konsument till företag och offentlig sektor. Livsmedelsverket uppskattar att livsmedelsfusket kostar företag och ytterst konsumenterna i Sverige minst nio miljarder kronor varje år.

Fusk är gränsöverskridande och förekommer där det går att tjäna pengar på att göra påståenden eller märka livsmedel på ett visst sätt. Brister i märkning och information om livsmedel är därmed en väsentlig del av fusket och medför att konsumenter inte får det som de förväntar sig. Bristande kunskap om märkningsregler, slarv och medvetet fusk kan även utgöra allvarliga hälsorisker. I längden riskerar vilseledande och bedräglig information att påverka konsumenternas förtroende för livsmedelssektorn. I de fall livsmedelsfusket är storskaligt och organiserat kan det också leda till mer otrygga samhällen. För både konsumenter och företag är det därför högst angeläget att märkningen är korrekt och att fusket motarbetas.

Livsmedelsverkets arbete mot livsmedelsfusket bygger på en fungerande och strukturerad omvärldsbevakning samt på samarbete med andra berörda aktörer, nationellt och internationellt. Livsmedelsverket arbetar för att förstärka och vidareutveckla sina insatser för att motverka

livsmedelsfusk. Utgångspunkten är att stödja, styra, leda och utbilda kontrollmyndigheter, samordna riktade kontrollprojekt, samarbeta på EU-nivå inom ramen för EU-kommissionens Agri-Food Fraud Network och utveckla samarbetet med centrala och kommunala myndigheter.

4.4.1 Livsmedelsfusket omfattning och karaktär

Under 2020 inledde Livsmedelsverket systematisk omvärldsbevakning av området fusk och livsmedelsbedrägerier i syfte att precisera riktningen på och effekten av livsmedelskontrollens insatser. En rapport publicerades under våren 2021 och visar bland annat att under januari–oktober 2020 fanns 417 fall av livsmedelsbedrägerier registrerade i databasen Horizonscan över hela världen. För år 2019 var motsvarande antal 380.

Livsmedelsbedrägerier var vanligast i kategorierna alkoholhaltiga drycker, fisk- och vattenbruksprodukter, kött och köttprodukter, kosttillskott, spannmålsprodukter och andra torrvaror, ägg och fjäderfä samt oljor och fetter. Livsmedelsverket har sedan flera år tillbaka god kännedom om att vissa livsmedelsbedrägerier även förekommer i Sverige; exempelvis gäller detta kött, fisk, honung, kryddor och olivolja samt ekologiska livsmedel.

Den systematiska omvärldsbevakningen har identifierat livsmedel med särskild risk för fusk. Ett exempel är hästkött i processade köttprodukter, där data visar att i flera länder var 20 procent av de utländska hästpassen oäkta och trenden är ökande. Ett annat växande område är falska mervärden, exempelvis bedrägerier om ursprung eller ekologisk certifiering. Även bland alkoholhaltiga drycker och kosttillskott ses en ökad risk.

Vid ett trettiotal tillfällen har Livsmedelsverket stöttat kontrollmyndigheter i ärenden där fusk misstänkts. Emellertid har Livsmedelsverket ingen insyn i utfallet av varje ärende, vilket medför att myndigheten i dagsläget endast får kunskap om fragment av det som livsmedelskontrollen hanterar. För att Livsmedelsverket ska få en helhetsbild av vad kontrollmyndigheterna upptäcker och beivrar behöver deras rapportering i det avseendet utvecklas ytterligare.

Kontroll av e-handel

Under de senaste åren har e-handel ökat som försäljningskanal för livsmedel. Den här delen av livsmedelskedjan kontrolleras huvudsakligen genom verifierande kontroll av livsmedelsinformation. Av den anledningen har Livsmedelsverket under 2021 påbörjat ett arbete med att ta fram ett analysverktyg för att identifiera områden inom e-handel där överträdelser och fusk kan förkomma. Målsättningen är att Livsmedelsverket på ett ändamålsenligt sätt ska identifiera de processer, delar av livsmedelskedjan och livsmedelskategorier där risken för överträdelser och fusk är störst. Det är ännu för tidigt att dra några slutsatser om hur stort fuskets är inom e-handeln.

4.4.2 Kontrollmyndigheternas förmåga att upptäcka och hantera fusk

EU-kommissionen genomförde under våren 2021 en genomlysning av förmågan hos svenska myndigheter inom den jordbruksbaserade livsmedelskedjan att möta kraven i förordning (EU) 2017/625 om offentlig kontroll inom området fusk och livsmedelsbedrägerier. I samband med detta analyserades och utvärderades några utvalda myndigheters operativa insatser och dokumenterade förfaranden för att upptäcka fusk och livsmedelsbedrägerier.

Genomlysningen demonstrerade många av de förväntningar och synsätt som kommissionen har på medlemsstaterna i allmänhet och på livsmedelskontrollen i Sverige i synnerhet. Bland annat pekar kommissionen på att det saknas harmoniserade dokumenterade förfaranden och arbetssätt inom området och att samarbetet mellan centrala, regionala och lokala myndigheter har brister eller behöver sättas igång.

Mot slutet av 2020 skapade Livsmedelsverket en samarbetsgrupp där ett antal kommuner och SKR medverkar. Syftet är att diskutera hinder och ta fram stödmaterial för att förbättra kontrollmyndigheternas möjligheter att arbeta effektivt med att upptäcka och motverka fusk och livsmedelsbedrägerier. Under 2021 har gruppen arbetat med att identifiera vad som saknas i myndigheternas kontrollplaner.

Under året har Livsmedelsverket tagit fram en samlad strategi för prioritering och förstärkning av arbetet mot livsmedelsfusk. Med utgångspunkt i fem målsättningar har ett antal delstrategier formulerats och deras huvudsakliga innehåll identifierats. Det handlar bland annat om hur fuskarbetet ska kunna införlivas i den sedvanliga kontrollen på ett naturligt sätt med redan etablerade verktyg men också om att ta fram kunskapsunderlag om livsmedelsfusket samhällsekonomiska konsekvenser, till exempel hur fusket påverkar förtroendet för livsmedelsföretagen och livsmedelskontrollen.

Livsmedelsverket bedömer att den strategi som beslutats och de aktiviteter som påbörjats kommer att stärka kontrollen av fusk inom planerad kontroll och därmed öka både livsmedelskontrollens kvalitet och dess kvantitet.

Kontroller med koppling till misstänkt fusk

Den årliga myndighetsrapporteringen till Livsmedelsverket visar att drygt fyra procentenheter fler kontrollmyndigheter hade misstanke om livsmedelsbedrägerier under år 2020 jämfört med 2019. Statistiken som gäller kontroll av livsmedel och dricksvatten färdigställs efter att årsredovisningen har rapporterats. Därför presenteras statistik för 2020 års kontroll i denna årsredovisning.

Av 248 myndigheter har 56 rapporterat att de av någon anledning har genomfört kontroll på grund av misstanke om fusk eller livsmedelsbedrägerier. Det har resulterat i att totalt 462

kontroller har genomförts med syftet att upptäcka och motverka fusk. Av dessa kontroller ledde 144 till någon form av beslut, som till exempel förbud att släppa ut livsmedel på marknader eller destruktion av livsmedel.

Det är framförallt de större kontrollmyndigheterna som har prioriterat det här området och som står för störst andel kontroller. Livsmedelsverket ser en ökning i antalet kontroller av misstänkt fusk. Det är en trend som bedöms hålla i sig då målsättningen är att öka antalet kontroller med syfte att upptäcka fusk.

Tipsfunktion om livsmedelsfusk

Antalet inkommande tips har i snitt ökat med cirka 32 procent årligen sedan 2016. Under 2021 infördes en ny version av formuläret för tipsfunktionen som nu innehåller frågor om vilket företag det gäller och hur anmälaren har fått reda på uppgifterna. Tips där uppgiftslämnaren har tillgång till de efterfrågade uppgifterna är tydligare och går lättare att värdera och vidarebefordra till rätt myndighet.

Det är positivt att antalet tips som inte rör livsmedelsfusk har minskat och att de tips som innehåller värdefull information har med det nya formuläret blivit tydligare och enklare att hantera. Däremot gäller fortfarande majoriteten av tips annat än livsmedelsfusk exempelvis matförgiftningar. Det är svårt att exakt beräkna hur många tips som är intressanta. Bedömningen är att det ännu inte går att se någon tydlig förändring av andelen värdefulla tips sedan den nya tipsfunktionen infördes.

4.5 Stöd till Sveriges livsmedelskontroll

Som ett led i Livsmedelsverkets arbete med att ge stöd till Sveriges livsmedelskontroll genomför myndigheten varje år ett antal insatser i syfte att höja kompetensen, främja ett enhetligt arbetssätt och skapa förutsättningar för en likvärdig kontroll. Detta leder till ett långsiktigt hållbart företagande och att konsumenterna får säkra livsmedel, att de inte blir lurade om vad maten innehåller och att informationen om maten är enkel att förstå.

Livsmedelsverket är mitt inne i ett större förändringsarbete där myndigheten, under samlingsbegreppet God kontrollsed, genomför ett flertal aktiviteter som samtliga syftar till att förbättra förutsättningarna för en mer verkningsfull och likvärdig riskbaserad offentlig livsmedelskontroll i Sverige. En viktig del i arbetet är framtagandet av en ny riskklassningsmodell. Avsikten är att den nya modellen ska bli mer styrande för kontrollmyndigheterna samt att tillämpningen av den ska göra kontrollen mer riskbaserad och likvärdig.

Då Livsmedelsverket är mitt inne i förändringsarbetet går det ännu inte att bedöma om arbetet med God kontrollsed kommer att få avsedd effekt. Myndigheten kan notera att det inte har skett någon egentlig förändring i leden efter primärproduktionen när det gäller olikheter mellan kontrollmyndigheterna, bland annat i fråga om andelen kontrollerade företag eller likvärdigheten i avvikelshanteringen. Arbetet med att styra kontrollen av primärproduktionen har dock fått effekt. Sedan några år tillbaka samordnas den nationella livsmedelskontrollen i primärproduktionen, utifrån en modell som länsstyrelserna, Jordbruksverket och Livsmedelsverket gemensamt tagit fram. Länsstyrelserna följer i huvudsak den nationella planen, varför myndighetsrapporteringen visar att kontrollen nu täcker alla relevanta krav i livsmedelslagstiftningen samt i större utsträckning är riskbaserad.

Arbetet med att leda och stödja livsmedelskontrollmyndigheterna är komplext. Kontrollmyndigheterna varierar även mycket i storlek och geografiska förutsättningar. Sammantaget är det angeläget att kontinuerligt följa effekterna av arbetet och justera insatserna när det behövs. Här bedömer Livsmedelsverket att den kommande nya modellen för uppföljning av den offentliga kontrollen blir ett effektivt verktyg.

4.5.1 Leda och samordna kontrollen

En viktig del av Livsmedelsverkets arbete med att leda och samordna livsmedelskontrollen är insatser som syftar till att sprida information och bistå med rådgivning. Livsmedelsverkets vägledningar finns nu i Kontrollwiki och fokus ligger på att hålla sidorna uppdaterade. Detta är viktigt då företagen och kontrollmyndigheterna ska kunna ta del av Livsmedelsverkets aktuella tolkning av livsmedelslagstiftningen. En annan betydelsefull plattform är Livstecknet (myndighetens digitala mötesplats för kontrollmyndigheter). Här finns arbetsrum för kontrollprojekt och regional samverkan samt Forum – Frågor och svar, där inspektörer och andra inom kontrollen kan ställa frågor till Livsmedelsverket. Cirka 21 procent av frågor ställda under 2021 handlade liksom tidigare år om märkning och information. Andra vanliga frågor gäller registrering och godkännande av livsmedelsanläggningar, kontroll av kött, kosttillskott samt dricksvatten och allmänna kontrollfrågor. Tidigare besvarade frågor kan sökas, vilket nyttjas flitigt.

Livsmedelsverket arbetar med att förbättra myndighetsrapporteringen och anpassa den till ny EU-lagstiftning. Bättre rapportering ger bättre förutsättningar att leda och samordna kontrollmyndigheter så att livsmedelskontrollen blir mer förutsägbar och likvärdig. Livsmedelsverket har även utvecklat ett digitalt verktyg för den nationella planeringen av primärproduktionskontrollen. Systemet ska ge en robust kontrollplanering som är personoberoende och stabil över tid.

Från och med 1 juli 2021 står verksamheter som tillverkar, förädlar eller distribuerar material avsett att komma i kontakt med livsmedel – kontaktmaterial – under kommunal kontroll. Kontrollen kommer att byggas upp successivt utifrån de risker som kontaktmaterial innebär för människors hälsa. Både Livsmedelsverket och kontrollmyndigheterna behöver utveckla sin kompetens inom området. En mindre nationell kontrollgrupp har bildats där kompetenshöjande insatser utförs, för att sedan också inrikta sig på kontroll. Gruppens lärdomar kommer att införas i Livsmedelsverkets vägledande information, som beräknas tas fram från år 2022.

4.5.2 Underlätta för företag genom likvärdig kontroll

Regeringen har genom livsmedelsstrategin gett Livsmedelsverket i uppdrag att vidta åtgärder för att öka likvärdigheten i livsmedelskontrollen i hela landet. Genom att förenkla och underlätta för företagen ska kontrollerna effektiviseras, företagens avgifter minska och företagens tid och resurser sparas.

Under 2021 har Livsmedelsverket fortsatt arbetet med God kontrollsed, vilket är samlingsnamnet på ett krafttag med flera initiativ för att förbättra livsmedelskontrollen. Arbetet ska på sikt leda till en verkningsfull, riskbaserad, rättssäker och mer likvärdig livsmedelskontroll som företagarna upplever som meningsfull. En livsmedelskontroll som är förutsägbar och tydlig underlättar för företagen att göra rätt från början så att de kan ta fram säker mat till konsumenterna.

God kontrollsed består bland annat av följande initiativ:

- **Ny riskklassningsmodell.** Livsmedelsverket utvecklar under 2021 och 2022 en ny riskklassningsmodell. Modellen har som syfte att stödja kontrollmyndigheternas planering av en riskbaserad kontroll och att bidra till en likvärdig kontroll i hela landet. Den ska tas i bruk 2024. En del av arbetet handlar om att bygga upp ett system för hur företag, som är certifierade enligt en standard som är godkänd av Livsmedelsverket ska kunna få reducerad kontrollfrekvens. Intressenter från branschorganisationer, företag och kontrollmyndigheter har bjudits in till samråd under arbetet och flera kommunikationsinsatser planeras inför lanseringen av den färdiga modellen.
- **Ny uppföljningsmodell.** En tydligare uppföljning behövs för att kunna dra bättre slutsatser, ge en god grund för prioriteringar av insatser och leda och samordna kontrollen så att den blir mer riskbaserad, effektiv och likvärdig. Modellen tas i bruk 2025.
- **Ytterligare insatser.** Inom ramen för regeringsuppdraget genomför Livsmedelsverket ytterligare insatser som syftar till att underlätta för företagen. Detta innebär att bland annat att arbeta med samrådsgrupper för livsmedelskedjans branschorganisationer och andra aktörer. Vi avser också att se över hur Sverige i större utsträckning kan nyttja flexibiliteten i livsmedelslagstiftningen i syfte att införa nationella regler som underlättar för företag som

tillverkar traditionella produkter eller är verksamma i områden med särskilda geografiska förutsättningar. Vidare leder Livsmedelsverket ett utvecklingsprojekt om kontroll på distans. I stället för nuvarande system där den officiella veterinären finns på plats på ett slakteri eller en vilthanteringsanläggning, undersöks möjligheten att utföra digital kontroll före och efter slakt med hjälp mobiltelefon och dator. Syftet är att ändra EU-regelverket och möjliggöra distanskontroll vid små slakterier och vilthanteringsanläggningar. Utvecklingsarbetet kommer att växlas upp genom fler försök och genom att involvera fler medlemsstater.

4.5.3 Hur väl fungerar livsmedelskontrollen?

Statistiken som gäller kontroll av livsmedel och dricksvatten färdigställs efter att årsredovisningen har rapporterats. Därför presenteras statistik för 2020 års kontroll i denna årsredovisning.

I statistiken kan Livsmedelsverket se att 2020 års livsmedelskontroll präglades av covid-19-pandemin. Myndigheten ser detta i lägre kontrollfrekvenser än förväntat både i primärproduktionen och i leden därefter. Pandemin innebar att kontrollmyndigheterna fick omprioritera, dels som en följd av nya arbetsuppgifter och dels till följd av de restriktioner som infördes. Exempelvis fick de kommunala kontrollmyndigheterna i uppdrag att utföra så kallad trängseltillsyn och det blev dessutom vanligare att livsmedelskontrollen genomfördes på distans.

Trots den belastning pandemin innebar har mycket av den planerade riskbaserade kontrollen ändå utförts. Inom primärproduktionen ökade antalet riskbaserade kontroller. I leden efter primärproduktionen ser Livsmedelsverket en lägre kontrollfrekvens både generellt och för anläggningar med högst risk, även om högriskanläggningarna har prioriterats framför andra anläggningar.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att det generellt förefaller som att kontrollmyndigheterna lyckats väl med att hantera den situation som uppkom på grund av pandemin.

Kontroll av livsmedel i primärproduktionen

Länsstyrelserna ansvarar för kontroll av livsmedel i primärproduktionen, det vill säga livsmedel som produceras via exempelvis odling av spannmål, frukt och bär, mjölkproduktion samt uppfödning av djur som går till slakt.

Tabell 6: Kontroll av livsmedel i primärproduktionen.

	2020	2019	2018
Antal anläggningar	37 212	35 800	34 679
Antal anläggningar med riskbaserad planerad kontroll enligt (EU) 2017/625	757	462	419
Andel anläggningar med riskbaserad planerad kontroll enligt (EU) 2017/625	2,0 %	1,3 %	1,2 %

Under 2020 ökade antalet anläggningar med planerad riskbaserad kontroll. Detta är en följd av att den offentliga kontrollen enligt förordning (EU) 2017/625 om offentlig kontroll från och med år 2020 samordnats nationellt. Samordningen har skett utifrån en modell som länsstyrelserna, Jordbruksverket och Livsmedelsverket har tagit fram gemensamt. Enligt den nationella kontrollplaneringen skulle den riskbaserade kontrollen ha genererat en kontrollfrekvens på 2,9 procent, men landade på 2,0. Även om inte alla planerade kontroller kunde genomföras, bland annat på grund av pandemin, är ökningen av riskbaserad kontroll ett steg framåt. Förutom ökad kontrollfrekvens innebär nationell kontrollplanering att kontrollen i större utsträckning riktas mot branscher med högre risk.

Kontroll av livsmedel i leden efter primärproduktionen

Kontrollen av livsmedel i leden efter primärproduktionen utförs av de kommunala kontrollmyndigheterna, Livsmedelsverket samt Försvarsinspektören för hälsa och miljö. Verksamheterna som kontrolleras är exempelvis livsmedelstillverkare, grossister, restauranger och livsmedelshandel.

Tabell 7: Kontroll av livsmedel i leden efter primärproduktionen.

	2020	2019	2018
Antal anläggningar	93 844	94 808	93 191
Antal anläggningar med planerad kontroll	48 904	57 511	57 618
Andel anläggningar med planerad kontroll	52 %	61 %	62 %

Totalt genomfördes planerad kontroll på knappt 49 000 anläggningar vilket är en tydlig nedgång i jämförelse med tidigare år. Orsaken till nedgången är troligtvis pandemin. Det finns dock stora skillnader i landet. En fjärdedel av kontrollmyndigheterna utförde planerad kontroll vid mindre än 40 procent av sina anläggningar. Under tidigare år rapporterades en nivå under 40 procent av endast en knapp tiondel av kontrollmyndigheterna.

I leden efter primärproduktionen har andelen högriskanläggningar som blivit kontrollerade (planerad kontroll) minskat till 90 procent, från 95 procent år 2019. Minskningen är förmodligen

en konsekvens av de omprioriteringar som kontrollen tvingats göra som en följd av pandemin. Det finns dock även här stora skillnader mellan kontrollmyndigheterna, där vissa lyckats uppnå en hög kontrollfrekvens på sina högriskanläggningar medan andra inte lyckats med detta.

Även andelen kontroller som leder till registrerade avvikelser skiljer sig mellan kontrollmyndigheterna. Visserligen kan en viss skillnad uppstå exempelvis som en följd av sammansättningen av anläggningar under myndigheternas ansvar. Alltför stora skillnader mellan kontrollmyndigheterna kan dock vara ett tecken på att de inte har ett likvärdigt arbetssätt. Ett sätt att mäta skillnaderna mellan kontrollmyndigheter är att utgå från medianvärdet för andelen av en myndighets kontroller som leder till avvikelse. Ju fler kontrollmyndigheter som ligger samlade runt medianvärdet, desto mer likvärdig kan kontrollen antas vara. År 2018 var 54 procent av kontrollmyndigheterna samlade runt medianvärdet (i bemärkelsen att de hade 15 procentenheter högre eller lägre avvikelser än genomsnittet). År 2019 och 2020 låg 60 procent av myndigheterna samlade runt medianvärdet, vilket indikerar att likvärdigheten ökat något sedan år 2018 men att det inte skett någon förändring det senaste året.

Kontroll av dricksvattenanläggningar

Kontroll av dricksvattenanläggningar utförs av de kommunala kontrollmyndigheterna.

Tabell 8: Kontroll av dricksvattenanläggningar.

	2020	2019	2018
Antal anläggningar	5 748	5 595	5 546
Antal anläggningar med planerad kontroll	2 160	2 442	2 367
Andel anläggningar med planerad kontroll	38 %	44 %	43 %

Totalt utfördes planerad kontroll vid 38 procent av dricksvattenanläggningarna år 2020, vilket är lägre än föregående år. Kontrollfrekvensen vid dricksvattenanläggningar har tidigare haft en stigande trend som nu bröts. Minskningen år 2020 beror förmodligen på pandemin.

Pandemin är förmodligen även orsaken till att kontrollfrekvensen, precis som för livsmedelsanläggningar, har gått ned vid dricksvattenanläggningar med hög risk, från 88 procent år 2019, till 78 procent år 2020. Det finns dock betydande skillnader mellan kontrollmyndigheterna.

4.5.4 Riskvärderingsstöd till livsmedelskontrollen

Risk- och nyttovärderingar ger stöd till livsmedelskontrollen i form av vetenskapliga underlag med senaste vetenskapliga data och rön, oftast analyserade ur ett nationellt perspektiv. Sådana underlag utgör en förutsättning för att Livsmedelsverkets åtgärder och beslut ska vila på vetenskaplig grund för frågor som kan beröra folkhälsorisker.

Underlag i samband med larm inom EU

Rapid Alert System for Food and Feed (RASFF) är EU:s nätverk för att snabbt kunna varna andra länder om livsmedel, foder och material i kontakt med livsmedel som kan vara en risk för människors hälsa. När RASFF-meddelanden berör Sverige har Livsmedelsverket ett samordnande ansvar för att se till att de svenska kontrollmyndigheterna blir informerade och att dess uppföljning av företagen återspeglar detta.

Livsmedelsverket bistår kontrollmyndigheterna med riskvärderingar i samband med larm via RASFF. Värderingen ger berörda kontrollmyndigheter beslutsunderlag att agera och i vissa fall leder detta till tillbakadragande av produkter från marknaden. Det kan röra sig om enskilda produkter: ett exempel från 2021 är tillbakadragandet av ett kosttillskott med rotextrakt av kanadensisk gulrot/blodstilla (*Hydrastis canadensis*). Larmet kan även vara av större omfattning och beröra flera livsmedelsprodukter, under 2021 har förekomst av etylenoxid lett till flera tillbakadraganden både i Sverige och i Europa.

Under 2021 har Sverige hanterat 412 RASFF-meddelanden (jämfört med 381 meddelanden år 2020 och 387 år 2019). Även detta år utgjorde tillbakadraganden av osäkra kosttillskott en stor andel (81 meddelanden). Den trenden är dock nedåtgående på grund av att Livsmedelsverkets e-handelsövervakning varit låg. Det som dominerat under året är meddelanden (totalt 90) om livsmedel med innehåll av etylenoxid.

Underlag som stöd för livsmedelsproduktion

Exempel på riskvärderingar som gjorts under 2021 är:

- Låg sannolikhet för risk att smittas av salmonella via vildsvinskött. *Salmonella Choleraesuis*, en bakterie som kan orsaka allvarlig sjukdom, påvisades 2020 i gris. I Sverige är det första gången sedan 1970-talet detta inträffat. En kartläggning av förekomsten av *S. Choleraesuis* hos vildsvin påbörjades 2020 av SVA vilken visade att cirka 13 procent av vildsvinen var smittade. Livsmedelsverket genomförde därför 2021 en riskvärdering för att se om bakterien även kunde finnas i kött från helt symtomfria vildsvin. Bedömningen är att sannolikheten för detta är låg. En förenklad försäljning av vildsvinskött behöver därför inte kompletteras med ytterligare hanteringsåtgärder för att köttet ska vara säkert att äta.
- Påtaglig risk för infektion av sjukdomsalstrande bakterier via opastöriserad konsumtionsmjölk.
- Riskvärderingen av opastöriserad konsumtionsmjölk har under året uppdaterats. Bedömningen är att risken är påtaglig för infektion med *Campylobacter* eller *Stec*, sjukdomsalstrande bakterier, via opastöriserad mjölk.

Underlag som stöd för lagstiftning och undantag från lagstiftning

Exempel från 2021:

- Undantag – tillåtna produktionslokaler som gör det lättare för småskaliga producenter att använda sig av traditionella tillverkningsmetoder för ost. Ett kunskapsunderlag har tagits fram inför ett eventuellt beslut om ett nytt undantag från reglerna i förordning (EG) nr 852/2004 om livsmedelshygien där lokaler som till exempel jordkällare blir tillåtna för lagring av ost. Underlaget beskriver vilka mögelsvampar som kan förekomma, vilka styrande åtgärder som kan användas för att minska bildningen av mögelgift och hur exponering av konsumenter för eventuella gifter kan förebyggas och/eller minimeras.
- Undantag – högre gränsvärden tillåts för polycykliska aromatiska kolväten (PAH) i direktroökta livsmedel. Se förordning (EU) 2020/1255. Livsmedelsverkets bedömning är att högre gränsvärden för PAH kan tillämpas i Sverige utan att ge avkall på de höga kraven på livsmedelssäkerhet. Undantaget leder till att det är fortsatt möjligt att använda de traditionella metoder som ger vissa rökta kött- och fiskprodukter deras karaktär, lukt och smak. Förutsättningen för undantaget är att gränsvärdena anges i Livsmedelsverkets föreskrifter och myndigheten utarbetar nu nationella regler.

4.5.5 Revision ett viktigt verktyg för att förbättra livsmedelskontrollen

Revision är ett viktigt verktyg för att identifiera brister och förbättringsmöjligheter hos den enskilda kontrollmyndigheten och i hela Sveriges kontrollsystem. Resultatet från revisionerna ger en bild av livsmedelskontrollen i Sverige och kan användas vid förbättringsarbeten och vid framtida stöd- och ledningsinsatser.

Samtliga kontrollmyndigheter som utför offentlig kontroll i livsmedelskedjan ska se till att deras kontrollverksamhet blir reviderad, enligt artikel 6 i förordning (EU) 2017/625 om offentlig kontroll. Syftet med en revision är att utvärdera om myndigheten har en planerad verksamhet, om planerna följs samt om målen i förordningen nås.

Livsmedelsverket genomför revisioner av den livsmedelskontroll som utförs av Livsmedelsverket, länsstyrelserna och Försvarsinspektören för hälsa och miljö. Under 2021 har Livsmedelsverket utfört en internrevision och tre revisioner av länsstyrelser och vid samtliga har brister noterats. Kontrollmyndigheterna har rekommenderats att upprätta en åtgärdsplan för att avhjälpa bristerna. Åtgärdsplanens genomförande kommer sedan att verifieras.

Under året har åtta åtgärdsplaner från tidigare års revisioner verifierats. Resultatet visar att kontrollmyndigheterna har följt sina planer och vidtagit åtgärder mot bristerna, med undantag av enstaka mindre allvarliga brister som bedömts kunna följas upp vid nästa revision. En länsstyrelse har dock inte följt Livsmedelsverkets rekommendation att säkerställa kontrollens

lämplighet med avseende på om kontrollen ska vara föranmäld eller oanmäld. Överlag har revisionerna emellertid gett den önskade effekten i form av förbättringar hos den enskilda myndigheten.

De kommunala kontrollmyndigheternas livsmedelskontroll revideras av länsstyrelserna. Om allvarliga brister inte åtgärdas efter en revision kan länsstyrelserna ta hjälp av Livsmedelsverket. Under 2021 överlämnades två ärenden till Livsmedelsverket. Det är betydligt färre än tidigare år (sju år 2019, åtta år 2020) vilket kan bero på att covid-19-pandemin starkt påverkade revisionsåret 2020. Färre revisioner än normalt genomfördes, de flesta revisionerna genomfördes digitalt och bara ett fåtal revisioner innehöll momentet skuggkontroll. Det har alltså inte funnits lika många åtgärdsplaner att verifiera under 2021.

Resultatet från samtliga revisioner av livsmedelskontrollen sammanställs och analyseras årligen, senast i PM *Revision av Sveriges livsmedelskontroll 2020*. Det samlade intrycket är att resultatet från olika kontrollmyndigheter uppvisar stora skillnader. Det fanns myndigheter som i allt väsentlig uppfyllde kraven medan andra hade allvarliga brister. Många myndigheter hade en väl planerad verksamhet och genomförde också den planerade kontrollen med kompetent personal och lämplig utrustning. Andra myndigheter hade stora brister i planering, i utförande av kontrollen och i uppföljningen av kontrollverksamheten. Utökade uppgifter för kontrollmyndigheten på grund av pandemin, bland annat trängseltillsyn, hade i vissa fall stor inverkan på hur mycket livsmedelskontroll som kunde utföras. Resultatet av 2020 års revisioner ger en bild av en del av livsmedelskontrollen i Sverige och ger unik information om hur kontrollen fungerar i verkligheten, ute på plats hos kontrollmyndigheterna. Resultaten från revisioner som utförts under de senaste åren påminner om varandra. Det tar tid innan förbättringsarbete och olika stöd- och ledningsinsatser får genomslag.

Positiva exempel från revisionerna som lyftes fram under 2020 handlar i stor utsträckning om olika myndighetsgemensamma insatser, exempelvis samverkansgrupper, kalibrering av inspektörer, ett digitalt forum inom dricksvattenkontrollen och gemensam kompetenshöjning. Dessa insatser kan vara en effekt av tidigare revisionsresultat då krav ställts på kontrollmyndigheterna att åtgärda brister. Samarbete mellan myndigheterna kan vara en lösning, och har uppmuntrats både av revisorerna och i Livsmedelsverkets stöd- och vägledningsinsatser.

Samordning av revisionssystemet och Nationell revisionsgrupp

Livsmedelsverket samordnar revisionerna i livsmedelskontrollen, bland annat genom att ta fram ett flerårigt riskbaserat revisionsprogram, utveckla metoder för revision och stödja länsstyrelserna i bedömningar. Från och med 2021 finns en uppdaterad revisionsprocess på plats. Processen beskrivs i Kontrollwiki och riktar sig till de som utför revisionerna. Brister som noteras har tidigare beskrivits som avvikelser, men nu ges framåtsyftande rekommendationer till

kontrollmyndigheten att åtgärda bristen. I processen lyfts vikten av att verifiera åtgärdsplanernas genomförande fram än tydligare. Den nya processens syfte är bland annat att åstadkomma mer långsiktiga och varaktiga förbättringar i kontrollen.

Livsmedelsverket leder sedan 2013 samrådsgruppen för revision i livsmedelskedjan (Nationell revisionsgrupp). Gruppens uppdrag har under året förtydligats i livsmedelsförordningen (SFS 2006:813). Framför allt klargörs att gruppen ska stödja Livsmedelsverket i ansvaret för samordning av det nationella systemet för revision, ett ansvar som nu ingår i Livsmedelsverkets instruktion. Dessa förändringar är ett resultat av Livsmedelsverkets hemställan till Näringsdepartementet utifrån en utredning om Sveriges revisionssystem som genomfördes av Nationell revisionsgrupp under 2020.

I Livsmedelsverkets samordningsuppdrag kan följande komma att ingå:

- att verka för ett heltäckande nationellt revisionssystem
- att verka för en likvärdig revision med gemensamma arbetssätt,
- att tillgängliggöra revisionsresultaten för att främja ständiga förbättringar i kontrollen
- metod- och kompetensutveckling i revisionssystemet,
- att Sverige bidrar till utvecklingen av revisionssystemet inom EU.

Samrådsgruppen har under året fastställt nya nationella revisionsmål som ska bidra till viktiga förbättringar i kontrollen. Målen syftar till:

- heltäckande och riskbaserat revisionssystem för Sverige
- stärkt kompetens inom revisionssystemet
- säkerställande av att revisionerna är verkningsfulla genom uppföljningar av kontrollmyndigheternas åtgärder mot identifierade brister.

Gruppen har också:

- följt arbetet i EU-kommissionens revisionsnätverk för att harmonisera revisionerna med övriga EU
- gett stöd till Livsmedelsverkets och Jordbruksverkets samordning av arbetssätt för att likrikta revisionerna av länsstyrelserna
- följt och gett stöd i den dialog som pågår mellan länsstyrelserna, SKR och berörda departement om framtidens revisioner av de kommunala kontrollmyndigheterna, samt
- fört dialog med Kemikalieinspektionen som nu ingår i gruppen.

4.6 Krisberedskap och civilt försvar

Livsmedelsverket är en bevakningsansvarig myndighet och har dygnet runt en tjänsteman i beredskap som är larmmottagare och kontaktperson vid allvarliga händelser av akut karaktär inom myndighetens ansvarsområde. Livsmedelsverket ansvarar för att samordna kris- och beredskapsplaneringen av dricksvattenförsörjning och livsmedelsförsörjning i leden efter primärproduktionen. Myndigheten stödjer dricksvattenproducenter, livsmedelsföretag, branschorganisationer, kommuner, länsstyrelser samt centrala myndigheter som Försvarsmakten i syfte att höja beredskapsförmågan.

4.6.1 Ökad förmåga i händelse av kris eller krig

Genom den uppgift Livsmedelsverket har enligt sin instruktion att samordna kris- och beredskapsplanering av dricksvattenförsörjning samt livsmedelsförsörjning i leden efter primärproduktion arbetar myndigheten med att stärka förmågan i händelse av kris eller krig. Arbetet kan förstärkas ytterligare genom att myndigheten beviljas medel ur anslag 2:4 Krisberedskap.

Samordning av dricksvatten och livsmedelsförsörjning

I uppdraget att nationellt samordna dricksvattenfrågor, har Livsmedelsverket ett särskilt ansvar för samordning av anpassning till klimatförändringar och kris- och beredskapsplanering gällande dricksvattenförsörjning. Inom ramen för detta har Livsmedelsverket under året genomfört flera myndighetsövergripande insatser.

Myndigheten har tidigare tagit fram en handbok för klimatanpassning av dricksvattenförsörjningen och har under 2021 lanserat en webbaserad utbildning för kommunernas fortsatta arbete. Genom detta ges samtliga kommuner möjlighet att på egen hand driva klimatanpassningsarbetet vidare i den egna kommunen. Arbetet gör det möjligt att skapa risk- och sårbarhetsanalyser som underlag till anpassning och förmågehöjande aktiviteter inom dricksvattenförsörjningen kopplat till förändrat klimat. Materialet kan användas för en enskild kommun, för flera kommuner i samarbete eller för ett helt län. En effekt är att det nu finns verktyg som möjliggör arbete för att på flera års sikt öka tryggheten inom dricksvattenproduktionen kopplat till klimatförändringar.

Under 2020 startade ett treårigt projekt *Regionala nödvattenövningar för planering och förberedelser inför gråzon och väpnat angrepp*, finansierat av anslag 2:4 Krisberedskap från Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB). Projektet syftar till att stärka planeringen för det civila försvaret inom utvalda kommuner och län. På grund av covid-19-pandemin har övningarna flyttats i tid och under 2021 har tre övningar kunnat genomföras. Förhoppningen är att resterande planerade övningar kan genomföras under 2022. Förutom övande aktörer deltar

också representanter för den Nationella vattenkatastrofgruppen (VAKA). Genom övningarna får deltagande länsstyrelser kunskap och metodik för stärkt prioriteringsförmåga gällande nödvatten. Deltagande från kommuner, dricksvattenproducenter och privata aktörer ges bättre förutsättningar att förbereda sig inför en kris med inget eller förorenat vatten.

Under 2021 avslutas projektet *Dricksvattenkemikalier - dricksvattenproduktion under svåra samhällsstörningar och höjd beredskap*, också finansierat av anslag 2:4 Krisberedskap. En slutlig rapport publicerades i december 2021. Om de redovisade åtgärdsförslagen genomförs bedömer Livsmedelsverket att förmågan att upprätthålla dricksvattenförsörjningen under störningar i försörjningskedjan för kemikalier stärks. Under pandemin uppmärksammades projektets aktualitet ytterligare på grund av dennas genomgripande påverkan på industri och handel - i Sverige och internationellt.

Under 2021 har två treåriga projekt med finansiering från 2:4 Krisberedskap startats inom ramen för arbetsgruppen för krisberedskap och civilt försvar (AgCF) som leds av Livsmedelsverket. AgCF är en av tre arbetsgrupper under den Nationella samordningsgruppen för dricksvatten. Projekten *Handbok i krisberedskap och civilt försvar för dricksvattenproducenter* och *Stärkt förmåga till att identifiera och klassificera skyddsvärd information inom dricksvattenförsörjningen* är båda påbörjade. Båda projekten fortgår enligt tidplan och engagerar ett stort antal myndigheter, länsstyrelser, branschorganisationen och dricksvattenproducenter. Handboken syftar till att stödja arbetet med civilt försvar och planeringen för höjd beredskap. Den kommer att i avsnitt läggas ut på webben från våren 2022 och vara färdig 2023. Effekterna från en färdig handbok innebär på sikt (fem till tio år) ökade möjligheter för dricksvattenproducenterna att arbeta för att stärka den egna förmågan att klara höjd beredskap och försörja invånare och samhällsviktig verksamhet med dricksvatten. Informationssäkerhetsprojektet syftar till att öka kunskapen om och samsynen kring skyddsvärd information mellan berörda aktörer på nationell, regional och lokal nivå. Arbetet har påbörjats genom problemformulerande möten med olika aktörer. Kunskapshöjande insatser har genomförts genom föredrag om totalförsvarsjuridik och sekretesslagstiftning med relevans för dricksvattenområdet. Projektets genomförande bedöms leda till att alla aktörer känner sig tryggare att rätt bedömning görs vid varje enskilt tillfälle. Det skapar också ökade möjligheter att på ett säkert sätt dela känslig eller sekretessbelagd information mellan olika aktörer när detta behövs.

Projektet *Privat-offentlig samverkan för en robust och uthållig dricksvattenförsörjning under höjd beredskap och krig* pågår under 2021 - 2023 och är finansierat av anslag 2:4 Krisberedskap. Projektet syftar till att öka kunskapen om vikten av dricksvattenförsörjning och att möjliggöra resurseffektiva lösningar som skapar fördelar för både privata aktörer och det offentliga på lokal

eller regional nivå. Detta ska uppnås genom att koppla ihop och prioritera kritiska och begränsade resurser inom kommuner och regioner. Under 2021 har denna dialog initierats.

AgCF har under året genomfört möten för att vidareutveckla nya frågeställningar och projektförslag i syfte att stärka det civila försvaret på sikt (flera år). Under 2021 har Försvarshögskolan på uppdrag av Livsmedelsverket tagit fram broschyren *Hotbilden mot dricksvatten och livsmedelsområde*, som bygger på öppna källor från MSB, Försvarmakten, Säkerhetspolisen, Regeringen och Försvarets radioanstalt. Broschyren är avsedd att användas som stöd och underlag till allt arbete med civilt försvar inom Livsmedelsverkets sektorer, på samtliga nivåer inklusive projekt på nationell nivå. På sikt blir effekten av detta en jämnare beredskap och förmåga inför höjd beredskap.

Inom ramen för samordning av kris- och beredskapsplaneringen för livsmedelsförsörjning i leden efter primärproduktion har Livsmedelsverket genomfört två digitala och ett fysiskt möte inom samrådsgruppen för krisberedskapsplanering av livsmedelsförsörjning (SKAL). Privat-offentlig samverkan inom denna grupp handlar dels om att informera aktörerna och dels att samla in synpunkter från näringslivet. Livsmedelsverket har informerat om nya uppdrag under 2021 - 2023 rörande uppbyggnad av livsmedelsberedskapen inklusive åtgärder vid en bristsituation samt hur myndigheterna planerar att genomföra uppdragen.

Nationell vattenkatastrofgrupp

Livsmedelsverket leder den nationella vattenkatastrofgruppen (VAKA), som kan ge stöd till kommuner och regioner vid akuta problem med dricksvattenförsörjning. Utrustning för nödvattenförsörjning finns placerad på sju platser och lånas ut till kommuner vid behov. Under 2021 har VAKA haft 25 medlemmar, i huvudsak från kommunala organisationer och dricksvattenproducenter. Fyra medlemmar av VAKA är anställda på Livsmedelsverket.

Under 2021 genomförde VAKA underhållsarbete på utrustningen vid två depåer och skapade en sjunde depå, i Umeå, genom en tillfällig omfördelning av utrustning från depån i Luleå. Livsmedelsverkets utrustning för nödvattenförsörjning har använts vid ett tillfälle och stått standby vid två tillfällen under året. Under ett normalt år begärs stöd med utrustning två till fyra gånger.

VAKA har under året tagit emot 14 larmsamtal och gett stöd under sammanlagt mer än 120 dagar med i snitt tio personer involverade i varje larm. Den som får stöd tilldelas alltid en kontaktperson som i sin tur direkt har stöd av ytterligare en medlem med relevant kompetens och en medlem som sammanställer information. Övriga bidrar med sin kompetens, huvudsakligen via telefonkonferenser. Året får räknas som ett lugnt år då VAKA i genomsnitt larmas cirka 20 gånger årligen. Vid ett tillfälle var VAKA trots pandemin på plats.

Stödet har till stor del handlat om arbetet med lägesbild, problemdiskussioner och expertstöd av olika typer. Uppföljande enkäter har visat att stödet vid en stor del av händelserna bedömts som avgörande för den egna förmågan. Stödet bedömdes underlätta den egna beslutsförmågan, bidra till rätt prioriteringar och alternativa handlingsplaner, minska stresspåslagen och inte minst ge organisationen trygghet att jobba vidare i krishanteringen. För hälften av händelserna har det gått att dra slutsatsen att VAKA:s stöd bidragit till att reducera händelsens påverkan på allmänheten och andra stora kunder. Händelserna har handlat om fyra mycket stora läckor med avgrävda eller avbrutna huvudledningar, några problematiska fynd av bakterier som indikerar risk för vattenburen smitta på ledningsnätet, flera andra föroreningsituationer varav ett fall av större Farligt Gods-olycka där en timmerbil brunnit i anslutning till vattentäkt och vattenverk. Under året har VAKA genomfört ett internat med utbildning, övning och erfarenhetsåterföring. På grund av covid-19-pandemin har övriga utbildnings- och avstämningsinsatser genomförts månadsvis i form av enstaka timmar och digitalt.

Under 2021 har Livsmedelsverket tagit nya kontakter med pensionerade VAKA-medlemmar, och medlemmar som lämnat gruppen för privata arbetsgivare, med förslag om att de ska kunna ingå i en framtida förstärkning vid höjd beredskap. Svaren har varit positiva. Projektet *Regionala nödvattenövningar* indikerar ett behov av samtidigt stöd till mer än en kommun i händelse av höjd beredskap. För att kunna genomföra ett sådant stöd behöver VAKA förstärkas.

Redovisning av arbetet med att analysera om det finns mark- och vattenområden som bör ges skydd för att de behövs för totalförsvarets anläggningar när det gäller livsmedelsförsörjningen

Livsmedelsverket ska redovisa sitt arbete med att analysera om det finns mark- och vattenområden som bör ges skydd enligt 3 kap. 9 § miljöbalken. Detta gäller mark- och vattenområden som är av riksintresse på grund av att de behövs för totalförsvarets anläggningar när det gäller livsmedelsförsörjningen. Inom ramen för detta arbete har Livsmedelsverket spridit information bland aktörer inom livsmedelskedjan om uppdraget och riksintresseinstrumentet. De uppgifter som inkommit från aktörer har Livsmedelsverket bedömt enligt kriterier som framtagits av MSB och därefter meddelat MSB att potentiellt relevanta mark- och vattenområden kan identifieras.

Kost vid höjd beredskap

Vid en säkerhetspolitisk kris i Sveriges närområde, under höjd beredskap eller krig, kan tillgången på mat minska. Regeringen har därför gett Livsmedelsverket i uppdrag att utreda vilken kost som kan tillgodose näringsfysiologiska krav i händelse av höjd beredskap.

I en rapport till regeringen beskrivs hur befolkningens energi och näringsbehov kommer att kunna mötas utifrån olika scenarier med minskad tillgång på livsmedel. Redan vid en minskning

av livsmedelstillförseln med 25 procent ökar risken för näringsbrist och undernäring. Förvärras krisen med fortsatt brist på mat även efter tre månader ökar risken ytterligare och i det värsta scenariot står vi inför svält i landet. Överviktiga och välnärda kan klara sig på färre kalorier än det de är vana vid under en kortare period. Däremot kan matbrist ge svåra konsekvenser för grupper som har speciella behov. Gravida, små barn, sjuka och äldre är särskilt beroende av att få tillräckligt med energi och näring. Offentliga aktörer behöver därför planera så att de mest sårbara grupperna i samhället får tillgång till rätt mat i enlighet med behov..

Målsättningen för livsmedelsberedskapen bör dimensioneras med högre ambition än ”att överleva”, eftersom en situation med för lite mat i systemet kommer att få allvarliga konsekvenser för befolkningens hälsa och landets försvarsförmåga. Om befolkningen ska vara ”mätt och frisk” krävs en betydande försörjningsförmåga. Rapportens slutsatser kommer att användas som underlag i det fortsatta arbetet med att göra Sverige bättre rustat i händelse av brist på livsmedel.

4.6.2 Nödåtgärder för dricksvatten

Den som producerar eller tillhandahåller dricksvatten kan behöva vidta nödåtgärder för att komma tillrätta med problem, exempelvis föroreningar i dricksvatten, om konsumenterna ska få tillgång till ett säkert dricksvatten. Vidtagna nödåtgärder rapporteras till de kommunala kontrollmyndigheterna som i sin tur rapporterar till Livsmedelsverket.

Rapporterade nödåtgärder gäller både kokningsrekommendationer och tillfällen då konsumenter blir hänvisade att hämta dricksvatten från tankar, dunkar eller brandposter. Åtgärderna bedöms vara användbara som indikatorer på hur säkert dricksvattnet är i Sverige och utgör också en av Sveriges nationella indikatorer för uppföljning av Agenda 2030.

Tabellen nedan visar en sammanställning av rapporterade nödåtgärder 2018 - 2020.

Tillhandahållande av nödvatten via tank fortsätter att vara den mest rapporterade åtgärden. Denna åtgärd vidtogs i förbyggande syfte för att minska risken för konsumtion av förorenat vatten och vid vattenbrist. I de flesta av fallen var anledningen underhåll av distributionsnät, lagning av vattenläcka och förnyelse av distributionsnät. Ökningen av det totala antalet insatser av denna åtgärd var inte överraskande eftersom förnyelsetakten för dricksvattenledningar de senaste sex åren (2015 - 2020) har legat stabil på cirka 0,4 procent, en alltför låg takt med tanke på ledningsnätens ålder enligt rapporten SVU 2011-13 (SVU = Svenskt Vatten Utveckling).

Kokningsrekommendation är den vanligaste åtgärden vid händelser där dricksvattenkvaliteten har påverkats av mikrobiologiska ämnen. Vid en jämförelse med 2019 kan det konstateras att både totalt antal händelser och totalt antal berörda personer har minskat något under 2020.

Däremot nära nog tredubblades antalet kokningsrekommendationer under 2019 och 2020 jämfört med 2018, vilket skulle kunna vara en följd av ökat säkerhetsmedvetande. Från 2018 har Livsmedelsverket informerat dricksvattenproducenter om betydelsen av ökad säkerhet med anledning av det säkerhetspolitiska läget och inför arbetet med civilt försvar. I allra flesta fall fattas beslut om kokningsrekommendationer av dricksvattenproducenterna själva, efter samråd med den lokala kontrollmyndigheten.

Från och med 2019 ställdes en kontrollfråga till de kontrollmyndigheter som inte rapporterat några nödvattenåtgärder. Detta kan ha lett till ökad rapportering jämfört med tidigare år då ingen sådan fråga ställdes. I vissa fall kan samma händelse ge upphov till rapportering av både kokningsrekommendation och tillhandahållande av nödvatten via tank. Från och med 2021 innehåller rapporteringsanvisningen en instruktion om att när samma händelse ger upphov till både kokningsrekommendation och tillhandahållande av nödvatten via tank ska endast kokningen rapporteras.

Tabell 9: Nödåtgärder för dricksvatten.

	2020	2019	2018
Kokningsrekommendation	74	82	29
- varav som förebyggande åtgärd	25	23	10
- varav konstaterade kvalitetsproblem	48	59	19
- varav vattenbrist	1	0	0
Antal dygn –kokningsrekommendation	2 279	2 100	648
Berörda konsumenter –kokningsrekommendation	65 560	98 495	34 181
Tillhandahållande av nödvatten via tank	187	165	164
- varav som förebyggande åtgärd	93	74	15
- varav konstaterade kvalitetsproblem	30	25	50
- varav vattenbrist	64	66	99
Antal dygn –nödvatten via tank	1 985	1 443	779
Berörda konsumenter –nödvatten via tank	19 029	17 893	22 410

2021 års resultat behandlas efter att årsredovisningen färdigställts.

4.6.3 Risker, konsekvenser och sårbarhet för samhället av förändrat klimat

Livsmedelsverket arbetar med klimatanpassning i enlighet med en ny förordning om myndigheters klimatanpassningsarbete. Med klimatanpassning avses åtgärder för att skydda miljön, människors liv och hälsa samt egendom genom att samhället anpassas till de konsekvenser som ett förändrat klimat kan medföra. Livsmedelsverket ska, inom sitt

ansvarsområde och inom ramen för sina uppdrag, initiera, stödja och utvärdera arbetet med klimatanpassningen.

Klimat- och sårbarhetsanalys

Klimatanpassning är idag en av de allra viktigaste samhällsfrågorna. Livsmedelsverket har under 2021 genomfört en klimat- och sårbarhetsanalys för myndighetens arbete enligt förordning (2018:1428) om myndigheters klimatanpassningsarbete. Analysen ligger till grund för mål och handlingsplan som ska tas fram 2022. I förordningen anges att myndigheter ska göra en klimat- och sårbarhetsanalys, hålla denna uppdaterad och årligen redovisa arbetet till klimatcentrum på Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) och till myndighetens departement.

Under 2022 följer arbete med att ta fram klimatmål och åtgärder. Samarbete planeras med de myndigheter som Livsmedelsverket har överlappande eller gränsliggande verksamheter med, exempelvis Jordbruksverket, SVA och länsstyrelserna. Ambitionen är att genomföra klimat- och sårbarhetsanalyser tillsammans och därigenom arbeta fram gemensamma mål och åtgärder.

Utredning om klimatförändringarnas påverkan på mikrobiell livsmedelssäkerhet

För att öka kunskapen om hur klimatförändringarna kan komma att påverka mikrobiologisk livsmedelssäkerhet i framtiden har en riskprofil tagits fram.

Denna visar att påverkan kan ske på flera olika sätt. Ett ändrat normalläge med högre medeltemperatur, ökad nederbörd eller torka, samt mildare vintrar kan öka förekomsten av vissa bakterier, virus, parasiter och mögelgifter som kan orsaka sjukdom via mat och dricksvatten. Klimatförändringar kan också leda till att det blir vanligare med extremväder som skyfall, översvämningar och torrperioder. Sådana händelser kan leda både till att livsmedel förorenas och till strömavbrott och infrastrukturstörningar, vilka i sin tur kan påverka livsmedelssäkerheten.

Även om det finns många kunskapsluckor och osäkerheter i det vetenskapliga underlaget så visar rapporten att förekomsten av de flesta av de mikrobiologiska farorna troligen skulle öka och inte minska till följd av en klimatförändring. Det första ledet i livsmedelskedjan, exempelvis växtodling, djuruppfödning och dricksvattenproduktion, kommer sannolikt påverkas mest av ett förändrat klimat, vilket kan få följd effekter i hela kedjan.

Den nya kunskapssammanställningen ger en grund för fortsatt klimatanpassningsarbete och tjänar också som stöd för vidare och mer detaljerade studier och förberedelser för olika verksamheter inom livsmedelsområdet.

4.6.4 Redovisning av särskilda resurser som har tillförts

Livsmedelsverket för att förstärka arbetet med civilt försvar

I regleringsbrevet för 2021 fick Livsmedelsverket en rad uppdrag och uppgifter inom ramen för uppbyggnaden av det civila försvaret. Till stor del har samma uppdrag och uppgifter getts till Jordbruksverket och SVA. Till uppdragen hörde att inkomma med förslag till arbetsplan för perioden 2021–2023. I april 2021 inlämnades ett förslag till regeringen för en arbetsplan för uppbyggnad av livsmedelsberedskapen, inklusive åtgärder vid en bristsituation i livsmedelskedjan (Livsmedelsverket Dnr 2021/01533, Jordbruksverket Dnr 6.9.17-06450/2021, SVA Dnr SVA 2021/254). Samtidigt inlämnade Livsmedelsverket ett förslag till arbetsplan för stärkt dricksvattenförsörjning under höjd beredskap (Livsmedelsverket Dnr 2021/01533). Dokumenten anger myndigheternas syn på hur arbetet bör bedrivas under perioden 2021 - 2023 inom ramen för givna uppdrag och uppgifter.

Livsmedelsverkets egen samhällsviktiga verksamhet spelar en stor roll för en robust livsmedelskedja. För att upprätthålla samhällsviktig verksamhet inom Livsmedelsverket under höjd beredskap och krig under minst tre månader krävs omfattande åtgärder för att stärka robusthet, uthållighet och återställningsförmåga. Livsmedelsverket har identifierat vilka förmågor som myndigheten behöver upprätthålla under höjd beredskap för att bidra till totalförsvaret inom livsmedelssektorn. Detta är ett steg mot att höja Livsmedelsverkets totalförsvarsförmåga. Det har även inneburit att kunskapen om civilt försvar har ökat inom myndigheten. För att upprätthålla en robust försörjningsförmåga för dricksvatten och livsmedel krävs över tid bland annat utökad uthållighet och förmåga att upprätthålla Livsmedelsverkets kontroll samt god kapacitet för kemiska, mikrobiologiska och radiologiska analyser.

Under året har Livsmedelsverket fortsatt att stärka och utveckla sin förmåga och kapacitet att agera och kommunicera under kris och krig. En förutsättning för att en myndighet ska lyckas kommunicera vid kris är att den har ett högt förtroende hos målgrupperna. Därför är Livsmedelsverkets höga och ökande förtroende den bästa investeringen för att hantera en eventuell kris. Förtroendet byggs löpande i vardagen bland annat genom att vara öppen och proaktiv, och är avgörande för hur målgrupperna tar till sig budskap, uppmaningar och information. Kommunikation är definierad som samhällsviktig verksamhet för Livsmedelsverket, eftersom god kommunikation är nödvändig för att myndigheten ska lyckas med sitt uppdrag vid kris och krig. Det handlar om att skydda liv och hälsa, att stödja andra aktörer inom livsmedelsområdet samt bidra till en robust livsmedelsförsörjning.

Uppbyggnad av livsmedelsberedskapen

Kartläggning och analys av företagens förmåga att leverera varor och tjänster under höjd beredskap

Under 2021 har Livsmedelsverket inlett arbetet med att ta fram en metod för förmågebedömning av livsmedelsföretag i leden efter primärproduktionen.. Metoden är dels ett självskattningstest för företag baserat på publika scenarier för gråzon och höjd beredskap, dels en efterföljande intervju och dialogmöte med fördjupningsfrågor. Internt på myndigheterna har en arbetsgrupp formerats för att hantera analysen.

Kartläggning av strategiska varor för livsmedelskedjans funktionalitet

Företag i livsmedelskedjan använder en stor mängd olika varor för sin produktion, såsom råvaror, insatsvaror, förpackningsmaterial, processhjälpmedel och rengöringsmedel. Leveranser sker regelbundet genom just-in-time principen. Under 2021 har Livsmedelsverket arbetat med planering och kunskapsuppbyggnad. För att öka kunskapen om vilka varor som är särskilt viktiga för försörjningsförmågan under höjd beredskap kommer Livsmedelsverket under perioden 2022 - 2023 att genomföra en dialog med företag i livsmedelskedjan samt analysera befintlig statistik.

Identifiering av totalförsvarsviktig verksamhet i livsmedelskedjan

Det saknas en definition av totalförsvarsviktig verksamhet. Under 2021 har Livsmedelsverket inlett en dialog med MSB i syfte att utveckla en sådan definition, som sedan kan vara vägledande i det fortsatta arbetet.

En myndighetsworkshop genomfördes under december för att inleda diskussionen om kriterier för totalförsvarsviktig verksamhet inom livsmedelskedjan med stöd av Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI). All samhällsviktig verksamhet kommer inte vara lika prioriterad under höjd beredskap. Genom att föra en dialog kring prioritering av verksamheter som kan identifieras som särskilt totalförsvarsviktiga kan företag som bedriver dessa prioriteras i den fortsatta dialogen inom försörjningsberedskapen.

Myndigheterna ska bidra till att stärka samhällets förmåga att upptäcka antagonistiska hot mot livsmedelsförsörjningen

Livsmedelsverket har inlett arbetet med de nytillkomna omvärldsanalyserande och bevakande uppgifterna. Inom ramen för detta har fokus bestått i analys av de nya uppgifterna, kunskapsuppbyggnad och samverkan.

Arbetet har resulterat i att interna nätverk och avnämare inom Livsmedelsverket har identifierats och ett samarbete har etablerats. Planer för det kommande arbetet på kort och lång sikt har upprättats och kommunicerats till chefer och relevanta avdelningar. Viktiga sambandskanaler för informationsdelning och koordinering med andra myndigheter har identifierats. Ett

utbildningspaket riktat till privata aktörer har initierats. Därutöver har stöd levererats i samband med uppkomna projekt.

Analys av livsmedelskedjans beroenden och sårbarheter

Analys av sektorns beroenden och sårbarheter har påbörjats. Inledningsvis genomfördes en litteraturstudie och ett samarbete med Jordbruksverket initierades. En arbetsplan för utvecklingen av risk- och sårbarhetsanalyser under nästkommande år har upprättats, i vilken analysen av beroenden och sårbarheter i livsmedelskedjan integreras.

Utveckla internationellt samarbete

Viktiga kontaktytor har etablerats med den finska Försörjningsberedskapscentralen (FBC). Livsmedelsverket har översatt en rapport framtagen av FBC från finska till svenska, *Utvecklingsprojekt för dagligvaruförsörjningens beredskap*. Rapporten belyser resultat och arbetssätt som är intressanta för den svenska livsmedelssektorn i det nationella arbetet med att höja livsmedelsberedskapen. Livsmedelsverket bedömer att översättningen har hjälpt livsmedelssektorn och dess branschorganisationer i Sverige att öka kunskapen och medvetenheten om de aktuella frågeställningarna. Arbetet har även bidragit till en bra samarbetsbas för fortsatt och utvecklat arbete mellan länderna.

Inom ramen för det svenska arbetet med Nato-PFF:s arbetsgrupp Food and Agriculture Planning Group (FAPG) anordnade Livsmedelsverket en workshop med syfte att skapa gemensamma planeringsförutsättningar inom livsmedels- och dricksvattenområdet. Deltagande i workshoppen var Justitiedepartementet, Näringsdepartementet, MSB, Försvarsmakten, SVA, Jordbruksverket samt Livsmedelsverket. Arbeten i denna form bedöms av Livsmedelsverket vara betydelsefulla för den fortsatta samverkan mellan livsmedelssektorn och Försvarsmakten och användbara inte bara i det internationella arbetet (exempelvis med värdlandsstöd) utan även för det omfattande och breda nationella arbetet.

Åtgärder vid en bristsituation i livsmedelskedjan

En plan för fortsatt arbete har förankrats hos centrala aktörer, både privata och offentliga, och upphandlingsarbetet har påbörjats. Arbetet är tänkt att omfatta scenariobaserade spel med olika störningar där handlingsalternativ kan identifieras med berörda aktörer. Handlingsalternativen kan sedan utredas och fördjupas vidare för att kunna användas vid en konstaterad brist.

Åtgärder för att stärka dricksvattenförsörjningen under höjd beredskap

Livsmedelsverket har arbetat med att utreda förutsättningarna för ett rapporteringssystem för att fånga signaler om hot mot dricksvattenförsörjningen. Förhoppningen är att systemet ska kunna ge stöd för åtgärder, utbildning och handböcker, förmedla lägesbilder till berörda departement och myndigheter samt fungera som larmvägar mellan lokal, regional och nationell nivå.

Livsmedelsverket har utvecklat sitt stöd till kommunernas arbete med dricksvattenförsörjningen genom åtgärder som under höjd beredskap minskar sårbarheten gällande tillgång, omfördelning och lagerhållning av kemikalier och standardisering av reservdelar. I detta sammanhang har följande åtgärder genomförts eller påbörjats:

- Rättsliga förutsättningar för omfördelning och lagerhållning av kemikalier är under utredning.
- Ett nätverk för privat-offentlig samverkan inom dricksvattenförsörjningen, DVPOS, bildades under hösten 2020. Under 2021 har gruppen utvidgats med ytterligare privata aktörer och arbete pågår för att sätta formerna för fortsatt samverkan. Samverkansforumet syftar till att stärka samhällets krisberedskap och det civila försvaret inom dricksvattensektorn.
- Inom ramen för standardisering av reservdelar har en omvärldsanalys genomförts och förutsättningar för att skapa ett system för kollegialt stöd mellan olika kommuner i händelse av brist på reservdelar har utretts. Livsmedelsverkets bedömning är att ett sådant stöd skulle öka kommunernas förmåga till reparationer i händelse av brist på delar, samt påskynda reparationer i och med närhet till delar.

Livsmedelsverket har offentliggjort sin syn på skyddsobjekt inom dricksvattenområdet till stöd för ökad säkerhet i dricksvattenförsörjningen. Skrivelsen är myndighetens sätt att nå ut med hur och varför skyddsobjekt behövs inom dricksvattenområdet, till stöd för såväl tillståndsgivande myndighet (länsstyrelsen) som den sökande (dricksvattenproducenten). Livsmedelsverket bedömer att en ensad syn på skyddsobjekt kan på sikt ge säkrare dricksvattenanläggningar med snabbare åtgärder vid händelser och därmed trygga invånarnas dricksvattenförsörjning.

Livsmedelsverket ska tillsammans med länsstyrelserna utveckla frågor om regional prioriteringsförmåga avseende nödvatten och utveckla stöd för länsstyrelsernas vägledning till kommunernas arbete med kontinuitetsplanering för dricksvattenförsörjning under höjd beredskap. Samverkan inom uppdraget sker med länsstyrelserna genom deras uppdrag att utveckla sådant stöd samt utarbeta en plan för prioritering av nödvatten. Under året har arbetet varit fokuserat som följer:

- Kontinuerlig dialog har förts, inklusive fysiska möten, med samordnaren för Länsstyrelsens uppdrag i Jönköping för analys av syfte, mål och nuläge samt planering och möjliga samverkansmöjligheter inom uppdraget. Dialog har även förts med andra länsstyrelser, myndigheter och andra aktörer för att informera om uppdragen, inhämta kunskap och utbyta erfarenheter i syfte att kunna stödja länsstyrelser och kommuner.
- Omvärldsbevakning och kunskapsinhämtning har genomförts för att erhålla underlag för stöd till och utbildning av länsstyrelserna. Detta har bland annat skett genom deltagande i ett flertal projekt om dricksvatten och civil beredskap som drivs av Livsmedelsverket, samt

medverkan i AgCF-möten i syfte att skapa helhetsperspektiv kring frågeställningarna och identifiera behov av åtgärder kopplade till uppdragen. Detta deltagande har också inneburit möjligheter till samverkan och samordningsvinster mellan projekten samt tjänat som underlag för fortsatt arbete inom regeringsuppdragen

- Livsmedelsverket har, genom diskussioner om mål, planering och åtgärder, arbetat tillsammans med Länsstyrelsen (i Jönköpings län) med framtagande av förslag till arbetsplan för de kommande åren.
- Förslag till plan för regional prioritering av nödvatten under höjd beredskap har diskuterats och ett framtagande påbörjats inom arbetsgruppen för länsstyrelsernas uppdrag där Livsmedelsverket ingår.

Regeringsuppdragen till Livsmedelsverket och länsstyrelserna har under 2021 väsentligt ökat kontakterna och möjligheterna till ytterligare samverkan framöver. För arbetet med regional prioritering av nödvatten framhållit att det är av stor vikt att samtliga kommuner arbetar enligt intentionen i Livsmedelsverkets Guide för planering av nödvattenförsörjning. De underlag som tas fram lokalt inom kommunerna kan då jämföras och användas i den regionala prioriteringen.

Uppdragen har även inneburit en mer omfattande aktivitet och engagemang i regionala nödvattenövningar som genomförs av Livsmedelsverket. Övningarna utgör ett viktigt underlag till planeringen för uppdragen.

Åtgärder för att stärka robusthet, uthållighet och återställningsförmåga inom myndighetens samhällsviktiga verksamhet

Under 2021 har Livsmedelsverkets säkerhetsskyddsarbete fokuserat på säkra samband och fysiskt skydd. Resultatet är att myndigheten väsentligt stärkt förmågan till robusta och säkra kommunikationer med beredskapsmyndigheter och andra aktörer som är viktiga för totalförsvaret.

Livsmedelsverket har under året utrett den nationella laboratorieförmågan för de mikrobiologiska dricksvattenanalyser som behövs vid kris och höjd beredskap. Även andra insatser har gjorts för att upprätthålla myndighetens kemiska och mikrobiologiska analysförmåga.

Under året har Livsmedelsverket startat ett internt projekt, *Metodik för provtagning och analys av sjukdomsframkallande bakterier och virus i vatten*. Projektet planeras pågå till och med 2023. Målet är att det ska finnas laboratorieförmåga i Sverige att provta och analysera dricksvatten för sjukdomsframkallande bakterier och virus. Denna förmåga behövs vid utredning av vattenburna utbrott eller vid misstänkt kontaminering av dricksvatten både i fredstid och under höjd

beredskap. Analyserna är en del i smittspårningsarbetet och gör det möjligt att sätta in relevanta hanteringsåtgärder vid en händelse.

Arbetet med en *Färdplan för Livsmedelsverkets arbete med Next Generation Sequencing (NGS)* har etablerats under 2021. Inom detta arbete kommer Livsmedelsverket att fördjupa samarbeten med berörda myndigheter och andra partner för bättre beredskap i både normalläge och kris och på så sätt gemensamt minska sårbarheten. Målet med arbetet är att Livsmedelsverket ska ha förmåga, ensam och tillsammans med andra, att kunna göra avancerade analyser för ”okända” sjukdomsframkallande bakterier i prov.

Med anledning av det bekymmersamma läget med brist på förbrukningsartiklar och skyddsutrustning under pandemin har arbetet med att planera och bygga upp ett beredskapslager intensifierats under året. Behov av ett större lager som också innefattar fler artiklar (till exempel pipettspetsar och plaströr) har blivit tydligt. Det kvarstår att beskriva och pröva rutiner samt säkerställa utrymme för lagret. Effekten blir att vår förmåga att upprätthålla samhällsviktig verksamhet stärks.

Försörjningsberedskapen beträffande laboratoriemateriel för Livsmedelsverkets kemiska laboratorium har stärkts och under pandemin har Livsmedelsverket även kunnat bistå andra aktörer. Arbetet med försörjningsberedskap för laboratoriemateriel har påskyndats med anledning av covid-19-pandemin och kommer ge ökad uthållighet vid höjd beredskap. Livsmedelsverket har under 2021 deltagit i förmågeprövningar, övningar och utredningar, med positiv inverkan på analysförmågan.

Under 2021 redovisade Livsmedelsverket ett regeringsuppdrag som syftade till att uppdatera myndighetens beredskapsplan för hantering av händelse med nedfall av radioaktiva ämnen. En verksövergripande grupp av experter på radioaktiva ämnen tillsattes och representanter deltog även i kärnkraftsövningen Falken. Sammantaget är Livsmedelsverket bättre förberett för att möta en händelse som innefattar radioaktiva ämnen även om en hel del arbete inom området fortfarande återstår.

4.6.5 Säkra nätverk och informationssystem för dricksvatten

Livsmedelsverket är tillsynsansvarig för samhällsviktiga tjänster inom leverans och distribution av dricksvatten enligt lagen (2018:1174) om informationssäkerhet för samhällsviktiga och digitala tjänster (NIS-direktivet). Detta innebär att Livsmedelsverket ska genomföra tillsyn av anmälningspliktiga leverantörers nätverk och informationssystem som används för att tillhandahålla dricksvatten. Anmälningsplikten för leverantörer trädde i kraft 2018 och 108 leverantörer är nu anmälda hos Livsmedelsverket.

Livsmedelsverket har under året genomfört 22 tillsynsärenden av informationssäkerheten hos leverantörer. Detta kan jämföras med året 2020 då 38 tillsynsärenden genomfördes. Under 2021 genomfördes merparten av tillsynerna på distans.

Tillsyn av anmälningsskyldigheten, det vill säga en tillsyn av att de som är anmälningspliktiga enligt lagen (2018:1174) har anmält sin organisation till Livsmedelsverket, avslutades under 2021. Denna tillsyn resulterade i elva sanktionsärenden vilka samtliga nu är avslutade.

Aktiviteter inom ramen för Livsmedelsverkets stödjande uppdrag har genomförts i form av föreläsningar på konferenser. Livsmedelsverket har även agerat stödjande till Näringsdepartementet avseende revidering av det direktiv som ligger till grund för lagen (2018:1174) samt för det nya CER-direktivet som innebär säkerhetskrav av mer fysisk karaktär för leverantörer av samhällsviktiga tjänster.

Under året har Livsmedelsverket fortsatt arbetat med att ta fram förslag till föreskrifter om informationssäkerhet för samhällsviktiga tjänster inom leverans och distribution av dricksvatten samt med att färdigställa vägledning kring föreskrifterna.

Tabell 10: Aktiviteter inom Säkra nätverk och informationssystem för dricksvatten.

	2021	2020	2019
Anmälda leverantörer	108	107	108
Tillsyn av leverantörers informationssäkerhet	20	38	17
Beslutade åtgärdsförelägganden	0	0	0
Beslutade sanktionsavgifter	11	0	0

5 Utföra offentlig kontroll

Livsmedelsverket utför kontroll på drygt 1 500 livsmedelsanläggningar, inklusive slakterier och vilthanteringsanläggningar. Myndigheten ansvarar också för gränskontrollen av främst animaliska livsmedel som importeras från länder utanför EU. Syftet är att kontrollera om livsmedelslagstiftningen följs och om djur som slaktas är friska och behandlas väl. Kontrollen ska bidra till att konsumenterna får säkra livsmedel och inte blir lurade. Kontrollen ska vara riskbaserad, där så är möjligt, och effektiv.

Livsmedelsverkets samlade bedömning är att myndighetens kontroll har bidragit till säkra livsmedel och långsiktigt hållbart företagande. Under året har likriktning av Livsmedelsverkets kontroll av slakterier och vilthanteringsanläggningar samt effektivitet fortsatt att stå i fokus. Ett antal indikatorer används för att följa verksamhetens utfall och åtgärder som bidrar till större likriktning har vidtagits. Köttkontrollen har blivit alltmer effektiv främst på grund av det arbete som skett i samband med Livsmedelsverkets regeringsuppdrag att effektivisera och modernisera den offentliga kontrollen på slakterier och vilthanteringsanläggningar. Arbetet med kontroll på distans har också visat sig vara lovande, men kräver ytterligare utvecklingsinsatser, inklusive internationellt samarbete och påverkansarbete inom EU.

Covid-19 pandemin och brist på veterinärer har fört med sig att Livsmedelsverkets kontrollverksamhet har varit ansträngd under 2021. Trots dessa två sammanfallande utmaningar har Livsmedelsverket fullföljt sitt uppdrag. Åtgärder vidtas för att attrahera och behålla den kompetens som behövs inom kontrollen. Det finns en risk att för låg bemanningsnivå leder till brister i arbetsmiljön och på längre sikt svårigheter att upprätthålla tillräcklig kapacitet i kontrollen.

5.1 Kontroll vid slakt

Livsmedelsverkets officiella veterinärer (OV) och officiella assistenter (OA) utför kontroll vid slakt på slakterier och vilthanteringsanläggningar, enligt kraven i förordning (EU) 2017/625 om offentlig kontroll. Kontrollen består av besiktning av levande djur före slakt, köttbesiktning efter slakt och så kallade särskilda kontroller vid slakt.

Före slakt kontrolleras bland annat att djuren är livsmedelsdugliga genom att vara friska, rena och i djurskyddsmässigt bra skick. Syftet är att skydda både människors och djurs hälsa samt att säkerställa att djur behandlas väl. Efter slakt besiktigas slaktkroppar och biprodukter för att undersöka om köttet är lämpligt att använda som livsmedel och om kraven för djurhälsa och djurskydd är uppfyllda.

Djurskyddskontroll vid besiktning före- och efter slakt fokuseras på fynd som kan tyda på djurskyddsbrister på gård eller under transport. Därutöver kontrollerar OV även att slakteriföretagare följer bestämmelserna för djurskydd under den tid då djuren är på slakteriet. Till exempel kontrolleras att djuren bedövas och avlivas enligt kraven i djurskyddslagstiftningen.

5.1.1 Enkla täta kontroller

I maj 2021 infördes ett nytt arbetssätt - Enkla täta kontroller (ETK) - vid slakterier och vilthanteringsanläggningar. Arbetssättet är ett resultat av det regeringsuppdrag Livsmedelsverket haft att effektivisera och modernisera den offentliga kontrollen på slakterier och vilthanteringsanläggningar. ETK är ett nytt sätt att utföra kontroll av hantering av djur och livsmedel genom korta, standardiserade stickprovskontroller. Kontrollerna utförs ofta och är tänkta att generera statistik, som visar hur företagens system och rutiner fungerar över tid. ETK har ersatt flera av de särskilda kontrollerna samt nästan alla djurskyddskontroller vid slakterier som slaktar tama hov- och klövdjur.

Om en brist eller ett fynd föreligger meddelas företaget muntligt. Detta ska leda till omedelbar åtgärd mot djuret eller köttet. Enskilda ETK leder inte till avvikelser mot företagets rutiner och kräver inte någon extra uppföljande kontroll av företagets åtgärder. Istället för traditionella kontrollrapporter får företagen sammanställningar av ETK-resultat. Förhoppningen är att insamlad kontrolldata kan användas för trend- och grundorsaksanalys vid revision och bidra till verkningfull och givande kontroll.

Eftersom ETK är en nyligen införd kontrollmetod har effekten ännu inte följts upp. ETK förväntas dock leda till effektivare arbetssätt. Flera inspektioner ersätts av ETK och följaktligen sker färre planerade kontroller, vilket medför att mindre tid går åt till planering, genomförande och rapportskrivning. ETK förväntas även bidra till likriktning av kontrollen genom att genomförandet är standardiserat och kontrollstatistiken kan användas vid uppföljning. Om djurskyddsbrister inte leder till omedelbar rättelse vid en ETK skapar systemstödet automatiskt ett underlag för information till länsstyrelsen, något som minskar OV:s administrativa arbete.

Tabell 11: Kontroll vid slakt

	2021	2020	2019
Aktiva slakterier och vilthanteringsanläggningar	195	204	211
Kontroll i samband med slakt			
- utförda kontrolltimmar	188 620	198 483	212 926
Antal kontrollerade slaktkroppar (tusental)			
- tamboskap	3 291	3 314	3 275
- fjäderfä	119 411	115 221	110 956
- renar	48	41	56
- vilt	100	77	94
Kostnader, löpande pris (öre/kg besiktigt kött)**	33,04	33,42	36,82
Kostnader* (tkr)	195 154	249 337	220 039

Källa: Livsmedelsverkets och Jordbruksverkets slaktstatistik.

* Inklusive särskilda anslagsmedel för att sänka kontrollavgiften för slakterier och vilthanteringsanläggningar motsvarande 41,2 mkr 2021 (42,6 mkr 2020). Kostnaden för uppdraget att modernisera köttkontrollen ingår med 8,6 mkr 2020 och cirka 15 mkr 2019. 2020 ingår nedskrivning av avgiftsfordringar 2017-2019 avseende kammarrättens dom samt kundförlust år 2020, motsvarande en kostnad på 45,3 mkr (resterande del redovisas i kostnaden för kontroll av livsmedelsföretag). Likaså ingår övriga kostnader finansierade av förvaltningsanslag motsvarande 4,3 mkr 2021 (4,2 mkr 2020) avseende framförallt arbete med nytt avgiftssystem för kontrollen.

** Kostnaderna för uppdraget att modernisera köttkontrollen, arbetet med att ta fram nytt avgiftssystem för kontrollen på slakterier och vilthanteringsanläggningar samt nedskrivning av avgifterna på grund av kammarrättens dom, och kundförluster 2020 är exkluderade.

Det totala antalet utförda kontrolltimmar i samband med slakt har minskat med knappt fem procent jämfört med 2020. Det förklaras till stor del av att även de planerade kontrolltimmarerna har minskat jämfört med 2020. En möjlig förklaring till det minskade antalet planerade kontrolltimmar vid slakt skulle kunna vara att verksamhetsplaneringen blivit mer effektiv med slaktscheman i enlighet med Livsmedelsverkets föreskrifter (2021:9) om planering av besiktning före och efter slakt. Av de planerade kontrolltimmarerna har 99 procent utförts, vilket innebär att planerade och utförda kontrolltimmar är i balans.

Från och med den 1 oktober 2021 infördes ny tidsredovisning, som förberedelse inför kommande efterhandsdebitering 2022. Bedömningen är att den nya tidsredovisningen, med större fokus på korrekt redovisning av den faktiska tiden som kontrollen tar, har bidragit till en minskning av registrerade kontrolltimmar.

Sedan maj 2021 ingår ETK i utförda kontrolltimmar vid slakterier som slaktar tama hov- och klövdjur. Tidigare har tiden för motsvarande kontroller ingått i kontrolltimmarerna av livsmedelsföretagare. Det är svårt att utläsa om införandet av ETK har medfört någon faktisk effekt på antalet kontrolltimmar vid slakt. En trolig effekt är att antalet kontrolltimmar vid slakt

ökar något, medan antalet planerade kontroller och därmed kontrolltimmar av livsmedelsföretagare minskar. Orsaken är att flera av de särskilda kontrollerna vid slakterier ersätts av ETK och i stället ingår i kontrolltimmarna vid slakt.

Antalet kontrollerade slaktkroppar av ren, vilt och fjäderfä ökade under 2021, jämfört med föregående år. Antalet fjäderfän har uppvisat en jämn, årlig ökning de senaste tre åren. Antalet ren och vilt minskade under 2020 och ökade sedan under 2021. Antalet kontrollerade slaktkroppar av tamboskap är relativt konstant över treårsperioden.

Kostnaderna för kontroll vid slakt är relativt oförändrade (något lägre) jämfört med 2020 då kostnader för särskilda ändamål (står för en minskning med ca 54 miljoner kronor) är exkluderade båda åren (se not * till tabellen ovan). Kostnaderna per kilogram besiktigat kött har minskat, främst till följd av en ökning av volymen besiktigat kött. Över hela treårsperioden har kostnaderna minskat med totalt cirka 14 miljoner kronor då kostnader för särskilda ändamål (står för en minskning med ca 11 miljoner kronor) är exkluderade (se not * i tabell ovan).

En stor del av minskningen är ett resultat av uppdraget att modernisera köttkontrollen där verksamheten effektiviserats. Andra faktorer som bedöms bidra till minskningen av kostnaderna är det ansträngda bemanningsläget till följd av covid-19-pandemin och svårigheter att rekrytera personal till vakanta tjänster, vilket lett till en viss underbemanning under åren. Denna effekt har dock till viss del motverkats av att verksamheten har tvingats till kostsamma vikarielösningar.

5.1.2 Nytt avgiftssystem för kontrollen på slakterier och vilthanteringsanläggningar

Livsmedelsverket har haft ett uppdrag från regeringen att utreda och införa ett nytt avgiftssystem för den offentliga kontrollen på slakterier och vilthanteringsanläggningar. Av uppdraget framgår att avgiftssystemet ska vara utformat så att det bidrar till konkurrenskraftiga villkor för slakterinäringen, underlättar för småskalig slakt samt ger förutsättningar för effektiv slakt och kontroll. Det nya avgiftssystemet ska vara lätt att förstå och använda samt vara förutsägbart vad gäller företagens kostnader för kontrollen.

Arbetet har pågått under cirka två år och slutfördes under 2021. Uppdraget ska slutredovisas under 2022. Arbetet har skett i samarbete med berörda aktörer i form av en referensgrupp bestående av representanter för slakterier och vilthanteringsanläggningar. Det innebär att berörda aktörer har kunnat bidra med sina erfarenheter, specifika kunskaper och förslag och de har därmed haft möjligheten att påverka utformningen av det nya avgiftssystemet. Representanter från de större slakterierna valde dock att lämna referensgruppen i juni 2020.

Under våren 2021 remitterades föreskrifter om de nya avgifterna. De beslutades den 21 juni 2021 (Livsmedelsverkets föreskrifter om avgifter för offentlig kontroll och annan offentlig

verksamhet, LIVSFS 2021:8). Föreskrifterna uppdaterades med vissa justeringar av taxor efter ytterligare en remiss den 20 december 2021 och tillämpas från den 1 januari 2022. Det nya avgiftssystemet innehåller utöver själva avgifterna även ett stödsystem som anslagsfinansieras.

För att avgiftssystemet ska bidra till konkurrenskraftiga villkor behöver det innehålla incitament att hålla nere kostnaderna för kontrollen. Detta sker genom effektiviseringar hos både Livsmedelsverket och företagen. Avgiftssystemet är därför utformat så att det i största möjliga mån är lätt att använda och förvalta i syfte att göra Livsmedelsverkets hantering kostnadseffektiv. Avgifterna speglar Livsmedelsverkets kostnader för kontrollen. De företag som kan planera sin verksamhet så att förutsättningar skapas för mindre kontrolltid kan få en lägre avgift, vilket är ett incitament till effektiv kontroll.

Avgiftssystemet är utformat så att det fortsätter att underlätta för slakterier och vilthanteringsanläggningar med liten produktion, genom att en del av tillgängliga medel är dedikerade till stöd för småskalig produktion. Ju mindre produktion desto lägre avgift efter subvention.

I arbetet med det nya avgiftssystemet har avvägningar behövt göras mellan enkelhet och exakthet samt rättvisa ur olika aspekter. Enkla och tydliga schabloner har använts när så har varit möjligt för att åstadkomma ett enkelt, lättförståeligt och förutsägbart avgiftssystem.

5.1.3 Nedsättning av avgifter för köttkontroll

Livsmedelsverket har för 2021 tilldelats 107,2 miljoner kronor i särskilda anslagsmedel för att sänka kontrollavgiften för slakterier och vilthanteringsanläggningar. Totalt har 101,9 miljoner kronor använts.

Förordning (EU) 2017/625 har medfört behov av att anpassa avgiftssystemet för att vara förenligt med den nya lagstiftningen. Livsmedelsverket har infört ett temporärt avgiftssystem för åren 2020 - 2021 som är förenligt med nya kontrollförordningen från den 1 januari 2020.

Alla slakterier och vilthanteringsanläggningar har möjlighet att ansöka om stöd för att minska kontrollavgiften med syftet att förebygga, kontrollera och utrota djursjukdomar. Det är även möjligt för sådana slakterier och vilthanteringsanläggningar som har liten produktion att ansöka om stöd för att minska kontrollavgiften. Sammanlagt har 57,6 miljoner kronor gått till stöd för minskning av kontrollavgifter hos slakterier och vilthanteringsanläggningar, varav 6,2 miljoner kronor avsåg stöd för avgifter inom de nationella provtagningsprogrammen. Sju mindre slakterier och vilthanteringsanläggningar med liten produktion upp till 5 000 ton slakt/vilthantering har under året fått täckning för godkännandavgifter med sammanlagt 0,2 miljoner kronor.

Anslaget för nedsättning har också använts för att täcka kostnader som uppstått i anslutning till offentlig kontroll. Här ingår exempelvis kostnader för annan offentlig verksamhet, kostnader för djurskyddsärenden vid slakterier och vilthanteringsanläggningar samt en del administrativt stöd. Den del av myndighetens kostnader för kontrollen som inte får ingå i avgifterna i enlighet med förordning (EU) 2017/625, har också kostnadsförts på anslaget för nedsättning. Sammanlagt har Livsmedelsverket använt 44,4 miljoner kronor för dessa ändamål.

5.1.4 Överklagade beslut om avgifter

Under 2017 överklagades ett stort antal av Livsmedelsverkets beslut om avgifter för offentlig kontroll vid slakterier. Orsaken var bland annat en höjning av myndighetens timtaxa för offentlig kontroll. Under de följande åren överklagades även beslut om avgifter för 2018 - 2021.

Kammarrätten i Stockholm meddelade i oktober 2020 dom avseende de överklagade besluten från 2017. Med stöd av ett principiellt avgörande i EU-domstolen i de förenade målen C-477/18 och C-478/18 bedömde kammarrätten att delar av de administrativa kostnader som legat till grund för avgiften för 2017 inte är förenliga med lagstiftningen och ärendet återförvisades till Livsmedelsverket för förnyad handläggning.

Efter kammarrättens avgörande meddelade Förvaltningsrätten i Uppsala i början av 2021 domar avseende de överklagade besluten för 2018 - 2019, vilka följde kammarrättens avgörande. Livsmedelsverket påbörjade därefter omräkning av 2017 års beslut. Även de nya besluten avseende 2017 överklagades. Förvaltningsrätten i Uppsala har i oktober 2021 meddelat dom avseende dels de nya besluten för 2017, dels besluten för 2020 - 2021. Samtliga beslut har upphävts och återförvisats till Livsmedelsverket. Myndigheten har inför 2022 gjort en översyn av avgiftsberäkningarna utifrån domarna. Omräkning av besluten för 2017 - 2021 har påbörjats.

5.2 Kontroll av livsmedelsföretag

Livsmedelsverket kontrollerar livsmedelsanläggningar i enlighet med livsmedelslagstiftningen i alla delar av produktionsledet i syfte att kontrollera om företagen producerar rätt märkt och säker mat. På slakterier utförs även kontroller för att verifiera att djurskyddsbestämmelserna följs.

Livsmedelsverket utför riskbaserade kontroller och kontroller som inte var planerade (uppföljande- och händelsestyrda kontroller). Varje anläggning tilldelas ett antal rutinkontroller per år baserat på produktionsvolym, erfarenhetsklassning och verksamhetstyp. Om det konstateras avvikelser vid en rutinkontroll är företaget skyldigt att åtgärda bristen inom en viss uppföljningstid. Ett företag som vill påbörja ny verksamhet på en anläggning måste först godkännas av Livsmedelsverket.

Förutom den planerade kontrollen utför Livsmedelsverket utredningar och kontroller med anledning av misstänkta brott mot livsmedelslagstiftningen. Dessa kan vara mycket krävande i

fråga om tid och resurser. Under 2021 hindrades nästan 34 ton olagliga livsmedel från att släppas ut på marknaden.

Tabell 12: Kontroll av livsmedelsföretag

	2021	2020	2019
Anläggningar under Livsmedelsverkets kontroll	1 503	1 494	1 474
Kontroll av livsmedelsföretagare			
- utförda kontrolltimmar (rutinkontroll)	18 454	22 401	21 680
Genomförda kontroller**	5 898	8 364	8 510
- varav rutinkontroller	3 939	5 633	5 474
- varav uppföljande kontroller	1 390	2 208	2 576
- varav händelsestyrda kontroller	457	433	363
- varav besiktning av anläggning	112	90	97
Registrerade avvikelser i kontrollen***	2 704	3 499	3 972
Avvikelse som följts upp ***	1 752	3 163	3 694
Beslut om sanktioner	338	102	151
Kostnader (tkr)****	41 323	48 450	40 396

* Tabellen omfattar alla kontroller som Livsmedelsverket utför (inspektioner och revisioner av livsmedelsföretag, godkännandeprövningar samt kontroll av djurskydd och animaliska biprodukter som rapporteras till Jordbruksverket). Kontroll av olagliga verksamheter ingår inte. Antal anläggningar och genomförda kontroller bygger på rensade data. Under 2021 har nya arbetssätt för genomförande av kontroll införts. Det innebär att en stor del av uppgifterna för 2021 inte är jämförbara med 2020 års uppgifter.

** Under 2021 infördes nya arbetssätt för genomförande av kontroll, vilket uppskattningsvis förklarar knappt 2 000 färre kontroller (varav knappt 1 300 rutinkontroller och knappt 700 uppföljande kontroller).

*** Under 2021 infördes nya arbetssätt för genomförande av kontroll, vilket uppskattningsvis förklarar drygt 360 färre registrerade avvikelser och drygt 20 färre avvikelser som följts upp.

**** Inklusivt särskilda anslagsmedel för att sänka kontrollavgiften för slakterier och vilthanteringsanläggningar motsvarande 3,2 mkr 2021 (3,5 mkr 2020). För 2020 ingår nedskrivning av avgiftsfordringar 2017-2019 avseende kammarrättens dom samt kundförlust 2020, motsvarande en kostnad på 5 mkr (resterande del redovisas i kostnaden för kontroll vid slakt).

Under 2021 har två nya arbetssätt som påverkar antalet kontroller, avvikelser och sanktioner införts. Det innebär att data för 2021 inte är direkt jämförbart med tidigare år.

På slakterier och vilthanteringsanläggningar har det nya arbetssättet, ETK, ersatt flera av de särskilda kontrollerna vid slakt samt nästan alla djurskyddskontroller vid slakterier som slaktar tama hov- och klövdjur. Det nya arbetssättet innebär att flera rutinkontroller ersätts. ETK leder inte heller till avvikelser och kräver inte någon uppföljande kontroll. ETK bedöms stå för en minskning med cirka 24 procent av totala antalet kontroller (cirka 2000 kontroller) och påverkar framförallt rutinkontroller och uppföljande kontroller. Även antalet utförda kontrolltimmar för

rutinkontroller minskar, om än inte lika mycket procentuellt. Antalet registrerade avvikelser påverkas också och minskar med cirka tio procent med anledning av ETK.

På övriga livsmedelsanläggningar har en ny kontrollprocess införts under året vilken inte påverkar antalet rutinkontroller, men däremot antalet uppföljande kontroller och antalet avvikelser som följs upp. I den nya kontrollprocessen registreras de mindre allvarliga avvikelserna som ringa avvikelser. Uppföljning av ringa avvikelser genomförs inte längre som uppföljande kontroller utan sker vid nästa rutinkontroll. Som en följd minskade antalet uppföljande kontroller med cirka tio procent och antalet avvikelser som följts upp med cirka 25 procent. Dessutom ökade antalet sanktioner med hela 230 procent. Ökningen beror på att avvikelser som inte kan ses som ringa leder direkt till sanktion med den nya processen. Detta innebär att mindre tid går åt till att få företagen att vidta tillräckliga åtgärder. Förväntningen är att detta blir en fortsatt trend med ökning i antalet sanktionsbeslut och minskning i både antal och kontrolltid för uppföljande kontroller.

Förutom minskningen på grund av införande av nya arbetssätt minskar totala antalet genomförda kontroller med cirka åtta procent. Det är främst antalet kontroller på slakterier och vilthanteringsanläggningar som minskar. Minskningen bedöms främst bero på det ansträngda bemanningsläget till följd av covid-19-pandemin. Svårigheter att bemanna slakterier och vilthanteringsanläggningar med kontrollpersonal påverkar antalet kontroller som genomförs. Totala antalet kontroller vid övriga livsmedelsanläggningar är relativt oförändrat, men en minskning kan ses i antalet uppföljande kontroller och en ökning av händelsestyrda kontroller samt besiktning av anläggning. En relativt stor ökning av händelsestyrda kontroller bedöms främst bero på förbättrad särredovisning av kontrollerna när händelsestyrd kontroll utförs vid samma tillfälle som rutinkontroll. Antalet klagomål och utredningar har inte ökat i motsvarande omfattning.

Förutom minskningen på grund av nya arbetssätt minskar även antalet registrerade avvikelser och avvikelser som följs upp. Minskningen är en naturlig följd av minskat antal kontroller och bedöms främst bero på bemanningsläget till följd av pandemin.

Kostnaderna för kontroll av livsmedelsföretag minskar med knappt två miljoner kronor jämfört med 2020 då kostnader för särskilda ändamål (se not ***** i tabell ovan) är exkluderade. Minskningen bedöms till stor del bero på minskat antal kontroller och kontrolltimmar med anledning av införandet av nya arbetssätt, främst ETK. Andra faktorer som kan påverka är det ansträngda bemanningsläget till följd av pandemin och svårigheter att rekrytera personal till vakanta tjänster, vilket lett till en viss underbemanning under de senaste åren.

5.3 Gränskontroll

Livsmedelsverket kontrollerar att mat som importeras från länder utanför EU är säker och uppfyller kraven i EU-lagstiftningen för folk- och djurhälsa. Vid myndighetens sex gränskontrollstationer genomförs kontroller av livsmedel av animaliskt ursprung, vissa vegetabiliska livsmedel, ekologiska livsmedel och köksredskap.

Tabell 13: Gränskontroll av livsmedel

	2021	2020	2019
Antal genomförda och avslutade kontroller	8 831	6 703	7 385
Antal avvisade sändningar	163	72	
Kostnad per kontroll (kr)	1 257	1 931	1 680
Kostnader (tkr)	11 097	12 945	12 397

Första januari 2021 lämnade Storbritannien EU. Det förde bland annat med sig att livsmedel som importeras från Storbritannien till EU behöver genomgå gränskontroll. Livsmedelsverkets gränskontrollteam och främst gränskontrollstationen i Göteborgs hamn har under 2021 hanterat ett mycket stort antal importsändningar med livsmedel från Storbritannien. Sändningarna importeras av företagare som mestadels saknar erfarenhet av att importera från länder utanför EU. Det har fört med sig att det uppstått många frågor vilket har lett till att året har varit mycket arbetsintensivt.

I april 2021 trädde ny lagstiftning kring import av sammansatta livsmedel i kraft. Det förde med sig att fler produkter än tidigare omfattas av krav på gränskontroll vilket har bidragit till ökningen av antalet genomförda gränskontroller.

Pandemin har påverkat importen även under 2021. Fortsatt syns detta mest i det minskade antalet kontrollerade sändningar på Arlanda flygplats, men även i Helsingborgs hamn och Norviks hamn. Antalet gränskontrollerade sändningar med ekologiska livsmedel ligger på samma nivå 2021 som 2020.

Av årets importkontroller utgjorde 36,1 procent kontroll av ekologiska livsmedel, 50,1 procent kontroll av animaliska livsmedel, 13,7 procent kontroll av vegetabiliska livsmedel och 0,1 procent kontroll av köksredskap. 287 sändningar har provtagits i samband med kontrollen. Under året avvisades 163 sändningar, vilket motsvarar 1,8 procent av alla kontrollerade sändningar. Av de avvisade sändningarna var 69 animaliesändningar, 47 sändningar med sammansatta livsmedel, 35 vegetabiliesändningar och 12 sändningar av ekologiska livsmedel. Antalet avvisade sändningar har ökat betydligt under 2021 jämfört med tidigare år. Anledningen är bland annat att importsändningar från Storbritannien ofta åtföljdes av bristfälliga dokument, saknade föreskrivna dokument eller fördes in i landet utan att ha genomgått gränskontroll.

Exempel på avvisade vegetabiliska livsmedel är torkad frukt från Turkiet (på grund av för höga halter av mögelgifter) och sesamfrön från Indien (på grund av förekomst av pesticider). Andra exempel på produkter som avvisats är livsmedel av animaliskt ursprung som importerats från länder som inte är godkända för export av det animaliska innehållet i livsmedlet. Varje år förekommer även avvisningar på grund av att temperaturen i frysta och kylda livsmedel inte varit rätt under transporten.

6 Verka för hållbar livsmedelskonsumtion

I begreppet hållbar livsmedelskonsumtion ingår hållbarhetens tre dimensioner – ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet. För att få bättre effekt på individnivå behövs ett stödjande system för att bidra till jämställda förutsättningar för att kunna äta miljömässigt hållbart och hälsosamt. De samhälleliga förutsättningarna har under året fått större genomslag genom att beslutsfattare blivit mer medvetna om behovet att skapa samhälleliga förutsättningar för en hållbar livsmedelskonsumtion. På så sätt kan utbud, normer och förutsättningar för att äta hållbart förbättras och även de som äter sämst nås.

6.1 Kunskap om livsmedel på vetenskaplig grund

Livsmedelsverket tar fram och förvaltar råd, kunskapsunderlag, information och riktlinjer till olika yrkesgrupper inom vård, skola och omsorg och andra offentliga aktörer om hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion. Informationen och råden baseras på vetenskapliga rön som löpande uppdateras. Nya råd tas fram, exempelvis för att komplettera gränsvärden eller som en följd av ny kunskap. Livsmedelsverkets råd och riktlinjer är officiella rekommendationer för att främja hälsomässigt och miljömässigt hållbar livsmedelskonsumtion. De baseras på vetenskapliga underlag och syftar till att vidareinformatörer, företag och branschorganisationer ska få vägledning om livsmedel ur ett risk- och nyttoperspektiv, samt till att vägleda konsumenter.

Vid framtagandet av råd, kunskapsunderlag och riktlinjer samarbetar Livsmedelsverket med experter, myndigheter och hälso- och sjukvården och rådgör med referensgrupper. Ett exempel är Expertgruppen för nutrition och folkhälsa som leds av Livsmedelsverket och består av 16 externa experter som bevakar forskningsområdet och ger vetenskapligt stöd. Utöver detta bedömer Livsmedelsverket den sammantagna forskningsbilden och använder sig av kriterier både för hur studier ska bedömas och hur resultat ska vägas samman. Vidare tas hänsyn till näringsrekommendationer, mikrobiologiska, toxikologiska, allergena och miljömässiga risker, lagstiftning samt andra faktorer, såsom kulturella matmönster, hur lätt ett råd är att följa, vilka ekonomiska konsekvenser ett råd kan få eller hur ett råd kan uppfattas och tillämpas av målgrupper.

6.1.1 Data om livsmedel som stöd för hållbar livsmedelskonsumtion – livsmedelsdatabasen

Innehållet i livsmedelsdatabasen är avsett att spegla det svenska livsmedelsutbudet. Förutom uppgifter om näringsinnehåll innehåller den även en stor mängd andra data kopplat till livsmedlen. Det primära syftet med livsmedelsdatabasen är att stödja Livsmedelsverkets interna arbete. Den är bland annat en grundläggande förutsättning för myndighetens matvaneundersökningar och således en källa till kunskap om näringsintag i olika grupper och ett stöd för arbetet med målet att de som äter sämst ska äta bättre.

För externa intressenter är livsmedelsdatabasen en grundläggande förutsättning i arbetet med en hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion i offentlig sektor, näringsliv och civilsamhälle. Uppgifterna används bland annat för planering, utvärdering och näringsberäkning av kostintag och måltider vid sjukhus, servicehus och skolor. Databasen bidrar dessutom till innovation och produktutveckling av varor och tjänster inom livsmedelssektorn. Det är viktigt att Livsmedelsverket fortsätter att publicera oberoende data för att stödja företagens omställning till hållbar livsmedelsproduktion i linje med livsmedelsstrategin och bidra till att de baserar utvecklingen på vetenskapligt grundade data. För livsmedelsindustrin är databasen idag viktig för arbetet med produktmärkning och i framtiden finns det möjligheter att stödja företagen ytterligare genom funktioner som underlättar vid märkning av näringsdeklarationer och Nyckelhålet.

Livsmedelsdatabasen innehåller data för drygt 6 000 livsmedel. Basdata av intresse för allmänheten finns fritt tillgängliga via Livsmedelsverkets webbplats och sidan Sök näringsinnehåll. Denna sida är välbesökt med cirka 100 000 visningar per månad. Livsmedelsverket tillgängliggör öppna data som används av forskare, utvecklare och andra intresserade för att producera studier, bygga tjänster, ta fram statistik med mera. Data om livsmedel och näringsvärden är populära att använda för att bygga appar om träning, matdagböcker och näringsinnehåll. Uppgifterna används dessutom i olika kostdatasystem.

Arbetet med att uppdatera livsmedelsdatabasen med nya näringsvärden och livsmedel pågår kontinuerligt, men behöver ökas för att kunna upprätthålla en aktuell databas som speglar det svenska livsmedelsutbudet. Under året har uppdateringar inom områdena spannmål och potatisprodukter genomförts, vilket har lett till ökad kunskap om livsmedels näringsinnehåll och skapat förutsättningar för det långsiktiga arbetet med hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion.

Det IT-system som Livsmedelsverket har för att hantera data om matvanor och livsmedel skapades i början av 2000-talet och har under åren byggts ut med nya funktioner. Samtidigt har systemet åldrats och kombinationen har lett till ett ökat förvaltningsbehov. Systemets sannolika

livslängd och IT-tekniska behov har nu dokumenterats och under 2021 genomfördes en förstudie med fokus på hur IT-systemet ska stödja Livsmedelsverkets arbete och mål samt vilket systemstöd detta kräver inom de kommande två till fem åren. Förutom det löpande arbetet diskuteras möjligheten att utöka databasen med mer information kring exempelvis miljö- och klimatdata.

6.1.2 Kunskap om matvanor i befolkningen en förutsättning för arbetet med hållbar livsmedelskonsumtion

Matvaneundersökningarna utgör grunden för arbetet med säker mat och hållbara matvanor eftersom de ger kunskap om livsmedelskonsumtion, samt energi- och näringsintag. Det ger också möjlighet att beräkna exponering för miljöföroreningar och andra oönskade ämnen i olika befolkningsgrupper. Insamlad information om matvanor i Sverige används av myndigheter och forskare, både i Sverige och internationellt. Informationen används som underlag till Livsmedelsverkets arbete med målen De som äter sämst, äter bättre och Sverige har fortsatt säker mat och säkert vatten.

Nu undersöks småbarns mat- och levnadsvanor

Uppdaterade data saknas för matvanor hos barn under fyra år som bor i Sverige. Därför genomförs nu projektet Riksmaten småbarn där matvanor hos barn mellan nio månader och fyra år undersöks. En pilotundersökning har genomförts vilken visade på svårigheter med att rekrytera småbarnsfamiljer. Undersökningen av fyraåringar har påbörjats och datainsamlingen ska pågå under ett år. Efterföljande två år studeras barn som är 18 respektive 9 månader.

Brett användningsområde av tidigare insamlade data

Ohälsosamma matvanor räknas som en av de främsta riskfaktorerna för sjukdom och tidig död. Genom våra undersökningar har myndigheten tidigare samlat in aktuell kunskap om befolkningens matvanor i olika åldersgrupper. Analys av konsumtionsdata från matvaneundersökningen Riksmaten ungdom 2016–2017 visade att en stor andel av energin kom från livsmedel med mycket energi men lite näring. Detta var vanligt inom alla åldersgrupper, oavsett kön och utbildningsnivå hos föräldrarna, vilket visar att problemet behöver angripas på bred front. Resultaten ligger som kunskapsunderlag till ett regeringsuppdrag som pågår, med fokus på att finna åtgärder för att minska intaget av söta livsmedel.

Data om ungdomars D-vitaminstatus som insamlades genom Riksmaten ungdom 2016–2017 kommer att fungera som baslinje för att undersöka effekten av de nya reglerna för ökad D-vitaminberikning som trädde i kraft 2018. Mellan 6 och 16 procent av ungdomarna i Riksmaten ungdom 2016–2017 hade D-vitaminbrist, med de lägsta nivåerna av D-vitamin i blodet registrerade hos ungdomar födda utomlands.

Ökat intag av fullkorn har stor potential att främja en bra folkhälsa då ett lågt intag är en av de största riskfaktorerna bland ohälsosamma matvanor. Data från matvaneundersökningen Riksmaten vuxna 2010–11 används just nu vid en bedömning av risker (exempelvis ökad kadmiumexponering) och nyttor med ett ökat fullkornsintag i den svenska befolkningen, för att säkerställa att våra kostråd vilar på vetenskaplig grund.

Genom att bidra med svenska data till bland annat Efsa gör Livsmedelsverket det möjligt för europeiska myndigheter att ta hänsyn till svenska förhållanden. Under 2021 har konsumtionsdata från Riksmaten vuxna 2010–11 skickats till Efsa som grund för arbetet med att ta fram övre gränsvärden för intag av bland annat vitaminer och mineraler.

Vår datainsamlingsmetod är efterfrågad

Vår digitaliserade metod för att mäta livsmedelskonsumtion, RiksmatenFlex, kan användas för olika åldersgrupper och är effektiv och användarvänlig. Metoden används av flera forskare runt om i landet vilket genererar ny kunskap som Livsmedelsverket och andra aktörer har nytta av i våra verksamheter.

6.1.3 Mål och indikatorer för en hållbar livsmedelskonsumtion

För att kunna styra livsmedelskonsumtionen i en mer hållbar riktning behövs gemensamma mål för olika aktörer i Sverige. Livsmedelsverket har under åren 2020 - 2021 tagit fram ett kunskapsunderlag gällande mål och indikatorer för en hållbar livsmedelskonsumtion, där miljö, hälsa och social och ekonomisk hållbarhet ingår. De föreslagna målen utgår från Jordbruksverkets statistik för livsmedelskonsumtion och fokuserar på att öka konsumtionen av vegetabilier (exempelvis grova grönsaker, baljväxter och fullkorn), minska konsumtionen av kött, minska överkonsumtionen samt bibehålla en oförändrad konsumtion av spannmål. Målen har kompletterats med indikatorer som gör det möjligt att mäta och följa olika aspekter av respektive mål. Kunskapsunderlaget utgör en viktig bas för regeringsuppdraget till Livsmedelsverket och Folkhälsomyndigheten att fram nationella mål och indikatorer för en hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion.

6.2 Insatser för att förbättra förutsättningarna för hållbar livsmedelskonsumtion

Livsmedelsverket bidrar till hållbara matvanor genom att ge stöd till aktörer i livsmedelssystemet, exempelvis offentlig sektor, näringsliv och civilsamhälle. Arbetet med regeringsuppdragen för att minska matsvinn, stärka offentliga måltider och vidareutveckla Nyckelhålet bidrar till livsmedelsstrategins strategiska område Kunskap och innovation.

Pågående verksamheter inom regeringsuppdragen bidrar till ökad produktivitet och innovation i livsmedelskedjan, samt hållbar konsumtion av livsmedel.

6.2.1 Stärka offentliga aktörers arbete för hållbar livsmedelskonsumtion

För att främja barns och ungas hälsa har Livsmedelsverket utarbetat nationella riktlinjer för måltider i förskolan och skolan samt producerat riktad information till gravida och ammande och till småbarnsföräldrar. Barns och ungas hälsa är central för Livsmedelsverkets arbete med offentliga aktörer. Skolmåltiden har varit i fokus under året, men även matutbudet i ungas vardag. Som stöd till mödra- och barnhälsovården samt den övriga primärvården finns kunskapsunderlag tillgängliga på Livsmedelsverkets webbplats. Kunskapen sprids också genom deltagande i olika webinarier, seminarier och nätverksträffar.

Under covid-19-pandemin har utvecklingen av det digitala arbetssättet bidragit till att kunskapsförmedlingen kunnat effektiviseras och göras tillgänglig för många fler i olika delar av landet. Denna positiva utveckling vill myndigheten bibehålla och vidareutveckla. Det är viktigt att de offentliga aktörerna i alla delar av landet har tillgång till samma stöd från den nationella myndigheten. Allt detta arbete syftar till att målgrupperna ska ha tillgång till vetenskapligt baserad, kvalitetsvärderad och sammanställd information om hållbar livsmedelskonsumtion och därmed aktivt kunna arbeta för att påverka de samhälleliga förutsättningarna för en hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion för alla.

Utveckling av de offentliga måltiderna

Livsmedelsverkets nationella kompetenscentrum för måltider inom vård, skola och omsorg ska verka för en fortsatt utveckling av offentliga måltider med syfte att främja hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion. Under 2021 har fokus legat på att ta fram ny kunskap, följa upp kommunernas arbete med måltiderna och deras ambition kring dem samt kartlägga hinder och möjligheter för en mer hållbar konsumtion i offentliga verksamheter.

För att öka kunskapen om och förbättra förutsättningarna för att barn och unga ska kunna äta hälsosamt och miljösamt i vardagen har Livsmedelsverket låtit kartlägga matutbudet i och omkring svenska skolor. Rapporten föreslår en rad åtgärder som skulle underlätta en hållbar konsumtion, bland annat:

- Att införa EU:s skolfruktsstöd i Sverige för att möjliggöra ökad konsumtion av frukt och grönt. Sverige är idag den enda medlemsstat som inte infört programmet.
- Att utreda vilka måltider som ska omfattas av skollagens krav på kostnadsfria och näringsriktiga måltider. Idag inbegrips bara lunch, trots att det i skollagen inte finns någon precisering av ”måltider”. Fler kostnadsfria och näringsriktiga måltider under skoldagen och

ett mer hälsosamt utbud i skolkafeterian skulle kunna bidra till att utjämna socioekonomiska skillnader och främja likvärdig utbildning, hälsa och goda matvanor hos barn och unga i ännu högre grad än idag.

För att motivera satsningar i kommuner och regioner för att främja hållbarhet och utveckla måltiderna i vård, skola och omsorg behövs konsekvensanalyser som utvärderar samhällsnyttan av olika insatser. Livsmedelsverket har låtit undersöka metoder för att göra samhällsekonomiska beräkningar av skolmåltider, synliggöra långsiktiga effekter och ge argument för investering i åtgärder som främjar en utveckling mot mer hållbara skolmåltider. Rapporten kommuniceras under 2022. Syftet är att öka kunskapen hos chefer och politiker i kommuner och regioner och ge underlag för prioriteringar och beslut som leder till ökad hållbarhet.

Öppna data om offentliga måltider i kommuner och regioner behövs för att följa upp, göra jämförelser, identifiera utvecklingsområden och driva utveckling. Därför har arbetet med att kartlägga måltidsverksamhet och matsvinn i kommunalt drivna verksamheter fortsatt under året. Kartläggningarna följer upp och kompletterar tidigare undersökningar. Resultaten från kartläggningen av matsvinnet utgör ett viktigt underlag för fortsatt utveckling samt en utvärdering av hur kommunerna arbetar mot målet om halverat matsvinn. Rapporten väckte stort intresse i både riks- och lokalmedia samt i skolmedia. Kartläggningen av offentliga måltider publiceras i början av 2022.

Under 2020 genomfördes djupintervjuer med regionala och kommunala politiker och högre tjänstemän i syfte att klargöra hur de kunskapsunderlag som tas fram kan få bättre effekt. Resultatet är ökad kunskap om vilka beslutsunderlag dessa grupper efterfrågar, samt vilken kommunikation och vilket stöd från Livsmedelsverket som krävs för att skapa bättre förutsättningar för fortsatt utveckling mot hållbara offentliga måltider. I kombination med tidigare erfarenheter lägger denna undersökning grunden för en förbättrad kommunikationsstrategi.

En utmaning för de närmaste åren är att integrera måltiderna som en naturlig del av skoldagen och omsorgen så att de kan användas som ett pedagogiskt och hälsofrämjande verktyg. Måltidsverksamheterna sitter på nycklarna för att förebygga överproduktion av mat, men rår sällan över åtgärder för ökad trivsel och trygghet, tid och struktur kring måltiden. Detta ligger inom förskolans, skolans och omsorgens mandat. Det krävs förändrad styrning i vården, skolan och omsorgen, där måltiderna inkluderas och nyttjas, om mer mat ska ätas upp i stället för att slängas. På så vis kan måltiderna i högre grad bidra till ökad social hållbarhet och kvalitet i vården, skolan och omsorgen.

En annan utmaning är ökad samsyn i kommuner och regioner om vad måltiderna ska bidra med i vården, skolan och omsorgen. Likaså behövs uppföljning av hur väl offentliga måltider bidrar till

hållbarhetens alla dimensioner i verksamheterna. Uppföljning på kommunal eller regional nivå krävs för att måltiderna inte ska förbli enbart en fråga för måltidsverksamheten.

Ett nytt recept för skolmåltider

För att nå de globala hållbarhetsmålen behövs förändringar på systemnivå, det vill säga på flera områden samtidigt och dessutom med tydliga bryggor mellan sektorer och organisationer. I projektet Ett nytt recept för skolmåltider samarbetar åtta myndigheter och fyra kommuner med en gemensam mission för ett hållbart skolmatsystem, med målet Att alla barn år 2030 äter hållbar och god skolmat.

I den inledande fasen av projektet bidrog alla aktörer i skolmatsystemet till framtagandet av en systemkarta som visar på nyckelområden för förändring. Det unika och kraftfulla med projektet är att myndigheter och kommuner gemensamt arbetar med att hitta lösningar. Både myndigheter och kommuner bekräftar att projektet är betydelsefullt för det gemensamma arbetet med att nå önskade effekter bland annat genom möjligheten att ta hjälp av varandra i parallella processer. På lokal nivå utvecklas praktiska lösningar och på nationell nivå kan problem kopplade till styrdokument eller regelverk lösas genom policyutveckling.

Under året har kommunerna tagit fram konkreta lösningar på flera av de identifierade nyckelområdena genom en verksamhetsutvecklande process med användaren i fokus. Det handlar till exempel om enklare sätt att upphandla hållbar mat och råvaror, om att göra eleverna mer delaktiga i styrning och beslut och om hur kopplingen mellan pedagogik och måltid kan stärkas. Förväntade effekter är bland annat att fler elever når kunskapsmålen och att de utvecklar hållbara matvanor, att det blir mindre matsvinn, att det lagas mer hållbar mat som också bidrar till bevarandet av den biologiska mångfalden samt att resurserna används på ett mer effektivt sätt.

De lösningar som har utvecklats under året kommer i nästa fas av projektet att skalas upp till fler skolor i samma kommun, till fler kommuner och till fler regioner. På det sättet involveras på sikt allt fler aktörer i livsmedelssystemet i arbetet med omställningen till ett hållbart skolmatsystem.

Projektet koordineras av Livsmedelsverket och finansieras av Vinnova.

Samverkan mellan myndigheter och regioner för att utveckla arbetet med matvanor, hälsa och hållbarhet

Livsmedelsverket är ansvarig myndighet på nutritionsområdet och vill förmedla kunskaper som bidrar till att aktiviteter som genomförs av offentliga aktörer runt om i landet vilar på vetenskaplig grund. Det finns väl etablerade arbetssätt för att identifiera vilken livsmedelskonsumtion som är hållbar och hälsosam, men det finns betydligt mindre kunskap om vad som behövs för att genomföra detta i praktiken.

För att förenkla utbytet mellan regionerna samt dialogen mellan de nationella myndigheterna och den regionala nivån har Livsmedelsverket etablerat ett nationellt nätverk för bra matvanor. Samtliga regioner, SKR, Folkhälsomyndigheten, Jordbruksverket, Konsumentverket, Skolverket och Socialstyrelsen deltar i samarbetet. Nätverket startades 2015 och sedan dess har fyra möten per år genomförts. Värdskapet ambulerar mellan de deltagande organisationerna och mötena innehåller presentationer och diskussioner.

Under 2021 har Region Jönköping, Region Gotland, Region Halland och Region Östergötland varit värdar för var sitt möte. Dialogen inom nätverket har lett till insikter om bredden i arbetet och ökat förståelsen för hur de offentliga aktörerna kan arbeta för att främja en livsmedelskonsumtion som är både hållbar för miljön och minskar ojämlikheten i matvanor. På sikt skapas bättre förutsättningar för mer hållbar livsmedelskonsumtion i befolkningen.

Samverkan för att utveckla en nationell amningsstrategi för att alla som vill amma ska få stöd

Livsmedelsverket leder sedan 2004, på uppdrag av regeringen, en nationell samordningsgrupp för amningsfrågor med företrädare för Socialstyrelsen, Konsumentverket och Folkhälsomyndigheten. År 2009 tog samordningsgruppen initiativet till bildandet av en nationell amningskommitté, i vilken även företrädare för enskilda intresseorganisationer och flera professionella sammanslutningar inom hälso- och sjukvården ingår. Kommittén har sedan dess vuxit och omfattar nu 28 olika aktörer. I år har Mödrahälsovårdsöverläkarna, Svenska Neonatalföreningen, Svensk förening för allmänmedicin, SKR och Vårdförbundet anslutit sig till kommittén, vilket visar på att frågan är angelägen och att många är engagerade.

Under 2021 har en nationell amningsstrategi tagits fram som kommer att fastställas i början av 2022. Syftet med strategin är att få till stånd en bättre struktur för samordning av amningsfrågor, för att öka förutsättningarna för att vården ska kunna bedriva ett arbete som i ännu högre grad än idag främjar och stödjer amning, så att alla föräldrar får det stöd de behöver och efterfrågar.

6.2.2 Förbättra konsumenternas förutsättningar att äta hållbart

Livsmedelsverkets webbplats är navet för kommunikationen med yrkesgrupper inom vård, skola och omsorg, livsmedelsföretag och konsumenter. Här finns information om hälsosam och säker mat, säkert dricksvatten, krisberedskap samt matens miljöpåverkan. Webbplatsen tillhandahåller bland annat information om kostråd, näringsämnen, miljösmarta livsmedel, lagar om livsmedel och risker kopplade till mat. Via livsmedelsdatabasen kan konsumenter och företag få detaljerad information om livsmedels näringsinnehåll. För att främja barns och ungas hälsa finns nationella riktlinjer för måltider i förskolan och skolan samt riktad information till gravida och ammande och till småbarnsföräldrar. På webbplatsen finns fördjupad information som stöd till mödra- och barnhälsovården samt primärvården. Livsmedelsverkets webbplats bidrar på detta sätt till att nå

livsmedelsstrategins mål att konsumenter ska ha ett högt förtroende för livsmedlen och kunna göra medvetna val som är hållbart för hälsan och miljön.

Frågor relaterade till covid-19-pandemin gjorde att antalet besök under 2020 ökade med cirka 25 procent. Denna ökning har bibehållits och antalet besök har ökat ytterligare under 2021 till drygt 11 miljoner. Ökningen förklaras framför allt av att fler besöker Fråga Liv – en sökfunktion där gravida och ammande snabbt kan söka information som i sin tur länkar vidare till mer information på webbplatsen. Även webbsidorna med råd om mat för spädbarn och småbarn har fått avsevärt fler besök. Dessutom har en viss ökning av besöken skett på många andra sidor. Sammantaget innebär detta att Livsmedelsverkets information når ut till fler.

Besökarna ger Livsmedelsverket höga betyg när det gäller användarvänlighet och hur lätt det är att förstå informationen. Arbetet med att göra webbplatsen tillgänglig för alla besökare pågår ständigt. En ny funktion med interaktiva diagram ger besökarna större möjlighet att använda data och jämföra resultat, vilket kan vara särskilt relevant för yrkesverksamma.

Tabell 14: Några av de mest besökta webbsidorna och antal besök per år.

	2021	2020	2019
Råd för gravida (inkl. söket Fråga Liv och undersidor)	842 500	667 500	633 00
Kostråden Hitta ditt sätt (alla råd)	272 500	275 000	265 000
Råd om mat för spädbarn	242 500	196 500	199 000
Måltider i vård, skola och omsorg (alla undersidor)	124 500	116 000	81 500
Nyckelhålet	112 000	106 000	98 000
Energi, kalorier	256 500	126 000	118 500
Protein	160 000	188 000	179 000
D-vitamin	298 500	428 500	166 000

Information om fet fisk från Östersjön

Livsmedelsverket har fortsatt med insatser för att sprida information om att den som vill bli gravid i framtiden, barn och ungdomar samt gravida och ammande kvinnor inte alltför ofta bör äta fet fisk från Östersjön, Bottniska viken, Vänern och Vättern. Unga kvinnor och småbarnsfamiljer är fortfarande prioriterade målgrupper.

Navet för informationen är Livsmedelsverkets webbplats. Myndigheten har även förstärkt synligheten genom digitala annonser via Google, YouTube, Facebook och Instagram, samt sökordsannonsering via Google i samband med högtider som påsk, midsommar och surströmmingspremiären. Utöver det genomförs löpande sökordsannonsering via Google under hela året.

Under året har webbsidorna med råd om fet fisk från Östersjöområdet haft 135 500 besök (154 000 besök under 2020). Eftersom en kännedomsundersökning genomfördes under 2021 har budgeten för synlighet varit mindre under året.

Kännedomsundersökningen som gjordes hösten 2021 visar att Livsmedelsverkets informationsinsatser har nått ut bättre än tidigare. Av tillfrågade föräldrar känner 23 procent igen bilderna från Livsmedelsverkets informationskampanj, jämfört med 17 procent 2019 och 2 procent 2016. En liknande ökning har skett inom gruppen fertila kvinnor och kustboende. Alla tre grupperna känner också igen filmerna från Livsmedelsverkets informationskampanjer i högre grad 2021 än 2016.

En klar majoritet i samtliga målgrupper känner i någon grad till att det finns kostråd om miljögifter i fisk. Bland föräldrar är det drygt hälften som svarar att de känner till kostråden ganska eller mycket väl. Kännedomen är högre bland föräldrar med yngre barn. Samtidigt har kännedomen bland föräldrar med äldre barn ökat sedan föregående mätning. Nära hälften av kvinnor i fertil ålder känner till kostråden ganska eller mycket väl, och kännedomen är högre bland kvinnor i åldersgruppen 30 - 40 år. Även i denna grupp har kännedomen ökat, främst bland äldre fertila kvinnor. Bland de kustboende har kännedomen ökat men från en något lägre nivå, 41 procent känner till kostråden mycket eller ganska väl.

Undersökningen visar också att målgrupperna säger sig äta/servera fet fisk från Östersjöområdet något oftare 2021 jämfört med 2019. En jämförelse med fiskekvoter visar dock att de svarande, liksom tidigare år, överskattar hur ofta de äter till exempel vildfångad lax från Östersjöområdet. Majoriteten inom samtliga målgrupper svarar att de sällan äter/serverar de riskfiskar som frågas om i undersökningen.

Samtidigt är det flera föräldrar än tidigare som anger att huvudorsaken till att de inte serverar strömming oftare än de gör är miljöföroreningarna. Under 2021 svarar 25 procent av föräldrarna att miljögifterna är huvudorsaken till att de inte serverar strömming oftare till sina barn jämfört med 21 procent 2019 och 13 procent 2016. En liknande förändring ses när det gäller fertila kvinnors egen konsumtion.

Kunskapen om att råden bland annat riktar sig till gravida och barn/småbarn har minskat i samtliga tillfrågade grupper.

Sammanfattningsvis visar resultaten att Livsmedelsverkets information har setts av fler än vid tidigare mätningar och att kunskapen om att det finns kostråd om miljögifter i fisk har ökat, men att även konsumtionen har ökat och att kunskapen om att råden bland annat riktar sig till gravida och barn/småbarn har fortsatt att minska.

Denna undersökning visar dilemmat att ökad konsumtion av fisk, vilket generellt sett är en önskad utveckling, också för med sig risken för förhöjda halter av miljögifter hos riskgrupperna barn och gravida kvinnor. Livsmedelsverket kommer fortsätta att arbeta med riktad kommunikation i denna fråga. Livsmedelsverket kommer även att se över sitt informationsmaterial under 2022 för att bättre nå ut med information om vilka som är i en riskgrupp.

Nyckelhålet – ett verktyg för hälsosamma matvanor

Nyckelhålmärkningen är en hjälp att hitta nyttigare alternativ i butikshyllan - mat med mindre socker och salt, mer fullkorn och fibrer och nyttigare fett.

En viktig effekt av arbetet med Nyckelhålet är att företagens intresse för märkningen ökar. Flera storsatsningar planeras med märkning på förpackning, både till konsument och till storhushåll. Under 2021 publicerade även dagligvaruhandelsföretagen en receptdatabank med mer än 400 Nyckelhålmärkta recept. Förklaringen till de positiva effekter som ses är de senaste årens intensifierade arbete med att underlätta för företagen genom enklare kontaktvägar, uppdaterade regler (2021) och regelbunden konsumentupplysning. Idag känner så gott som alla konsumenter igen Nyckelhålet och runt hälften uppger att de använder Nyckelhålet för att välja hälsosamt. Att Livsmedelsverket bjudits in att delta i Livsmedelspolitiskt forum i riksdagen vittnar om ett stort intresse kring Nyckelhålet även på politisk nivå.

Både bransch och konsumentföreningar har uppmanat Livsmedelsverket att bidra med de svenska erfarenheterna i diskussionen om en harmoniserad framsidesmärkning inom EU. Som en del av detta har Livsmedelsverket arrangerat ett rundabordsamtal tillsammans med OECD och ett 10-tal representanter från bransch och företag, konsument- och intresseorganisationer och vårdsektorn. För OECD blev det mycket tydligt att Nyckelhålet är mer än bara märkning på förpackningen. Nyckelhålet presenteras därför som ”a healthcare tool” i deras rapport (publiceras 2022). Ett annat exempel på hur myndigheten arbetat för att påverka en kommande harmoniserad märkning är genom att svara på Efsas öppna konsultation om näringsprofiler och framsidesmärkning.

Uppskattade råd till gravida och ammande

Under 2020 publicerades nya webbsidor för gravida och ammande med guiden Fråga Liv – en sökfunktion där gravida och ammande snabbt kan söka information om ett visst livsmedel när de handlar eller är bjudna på middag. Under 2021 har råden om alkohol till gravida uppdaterats utifrån aktuell kunskap på området, bland annat om effekten av låga halter alkohol från ”alkoholfria” drycker och vissa maträtter. I samband med föreläsningar för vårdpersonal har Livsmedelsverket fått bekräftelse att råden är uppskattade och används i hög grad av såväl gravida och ammande som av vårdpersonal.

7 Livsmedelsverkets hållbarhetsarbete

FN:s Agenda 2030 innehåller 17 globala mål för en socialt, miljömässigt och ekonomiskt hållbar värld till år 2030. Sveriges regering har förklarat att Sverige ska vara världsledande i omställningen. Myndigheter har en viktig roll i att underlätta omställningsarbetet i kommuner, regioner och företag.

Sveriges livsmedelssystem är idag inte hållbart. Det konstaterade regeringen i juni 2021 i en rapport till FN om Sveriges arbete med Agenda 2030. I september kom samma budskap från FN som arrangerade ett internationellt toppmöte kring hållbara livsmedelssystem. Utmaningarna i livsmedelssystemet måste lösas samtidigt och i samverkan. Det handlar om att skapa ett livsmedelssystem som minskar klimatpåverkan, som främjar biologisk mångfald och folkhälsa, som klarar kriser och som leder till minskat matsvinn. Produktion och konsumtion ska vara ekonomiskt hållbara och det ska vara lättast att äta hållbart. Livsmedelsverkets uppdrag att verka för säkra livsmedel, redlighet och hållbar livsmedelskonsumtion är mycket viktiga bidrag till detta arbete. Men för att säkerställa att omställningen blir hållbar ur alla dimensioner behöver arbetet utföras i nära samverkan med andra myndigheter och samhällsaktörer.

Livsmedelsverkets prioriterade områden för hållbarhetsarbetet under 2021 var en hållbar livsmedelskonsumtion, en robust och uthållig livsmedelssektor samt högt förtroende för myndigheten. Detta skulle uppnås bland annat genom att arbeta enligt den statliga värdegrunden och genom att underlätta för livsmedelsföretag att arbeta hållbart.

7.1 Agenda 2030 som verktyg i omställningen till ett hållbart samhälle

Livsmedelsverkets regleringsbrev innehåller en skyldighet att redovisa hur myndigheten arbetar med att använda Agenda 2030 som verktyg i omställningen till ett hållbart samhälle. Under de senaste åren har chefer och medarbetare på Livsmedelsverket signalerat att de upplevt osäkerhet kring myndighetens roll, ansvar och möjligheter och har efterlyst stöd kring hållbarhetsfrågor. Våren 2020 kom Statskontorets utredning som visade att myndigheterna behöver ställa om, göra mer och höja ambitionerna i arbetet med Agenda 2030 (Statskontoret, 2020:15). Under 2021 inrättade därför Livsmedelsverket en roll som hållbarhetsstrateg på myndigheten.

Hållbarhetsstrategen har i uppdrag att stödja, styra, utmana och strategiskt bevaka i syfte att öka takten i omställningen till hållbarhet. Arbetet ska bidra till ökad kunskap och antagna

omställningsmål på varje avdelning samt att de tre dimensionerna av hållbarhet – ekonomisk, social och miljömässig – beaktas i planering och viktiga beslut.

En inledande nulägesanalys visade att myndigheten inte har utfört någon strukturerad analys av hur verksamheten kan bidra till Agenda 2030. Viljan att bidra fanns i många delar av verksamheten, men en gemensam ambitionsnivå hade inte diskuterats. Begreppet hållbarhet upplevdes av flera som luddigt och det var oklart hur hållbarhet ska beaktas i beslut och planering.

Under året har information om hållbarhet byggts ut på Livsmedelsverkets intranät och interna seminarier och workshoppar om hållbarhet har arrangerats. En hållbarhetskarta lanserades, som visar exempel på globala hållbarhetsmål och utmaningar som har nära kopplingar till Livsmedelsverkets uppdrag, såsom minskad antibiotikaresistens, skydd för marina ekosystem, minskad klimatpåverkan, resilienta livsmedelssystem och ingen felnäring eller matförgiftning. Kartan har använts under planeringsdagar på flera avdelningar för att klargöra arbetsgruppernas bidrag idag och viktiga framtida utvecklingsområden.

Figur 1. Livsmedelsverkets hållbarhetskarta (2021).

Mycket arbete återstår för att få med hela myndigheten på omställningsarbetet. Fokus för det fortsatta arbetet är intern kommunikation, ökad intern och extern samverkan samt vidareutveckling av verktyg, exempelvis stöd för konsekvensutredningar ur ett hållbarhetsperspektiv.

7.2 Livsmedelsverkets bidrag till att uppfylla målen för livsmedelsstrategin

Livsmedelsverkets regleringsbrev för budgetåret 2021 ålägger myndigheten att redogöra för och bedöma hur verksamheten har bidragit till att uppfylla de mål riksdagen beslutat för livsmedelsstrategin. Det övergripande målet för livsmedelsstrategin är skapandet av en konkurrenskraftig livsmedelskedja, där den totala livsmedelsproduktionen ökar samtidigt som relevanta nationella miljömål nås. Syftet är att främja tillväxt och sysselsättning och bidra till hållbar utveckling i hela landet. Riksdagen och regeringen har identifierat tre områden som centrala för livsmedelsstrategin: Regler och villkor, Konsument och marknad, och Kunskap och innovation.

7.2.1 Regler och villkor

Avsikten är att utformningen av regler och villkor ska stödja det övergripande målet om en konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja där produktionen ökar. Detta kan exempelvis ske genom ändamålsenliga skatter och avgifter, regelförenklingar eller administrativa lättnader som kan förbättra konkurrenskraften och lönsamheten.

Livsmedelsverkets instruktion innefattar uppgiften att underlätta och skapa goda förutsättningar för företagande i livsmedelssektorn och därigenom främja en konkurrenskraftig livsmedelskedja. Företagen i livsmedelskedjan berörs av många regler och myndighetskontakter. Regler behövs för att skydda konsumenter, miljö och djur. Samtidigt är det viktigt att det inte skapas onödiga hinder för innovation och för att starta och driva företag. Regler och villkor måste därför vara utformade så att de skapar förutsättningar för konkurrenskraftig livsmedelsproduktion, vilket i sin tur bidrar till tillväxt och sysselsättning. Med den utgångspunkten arbetar Livsmedelsverket aktivt för att förenkla processen för efterlevnad av regler och för att utveckla dialogen med företag. Livsmedelsverkets arbete för att underlätta för företagande, inklusive regelförenklingar, beskrivs närmare i avsnittet 4.3.

Livsmedelsverket arbetar också inom livsmedelskontrollen för att öka likvärdigheten, utveckla bemötandefrågor och på andra sätt underlätta för företagen. Detta beskrivs i avsnitt 4.5.2.

7.2.2 Konsument och marknad

Målet är att konsumenterna ska ha ett högt förtroende för livsmedlen och kunna göra medvetna och hållbara val, exempelvis av närproducerad och ekologisk mat. Marknaden för livsmedel ska kännetecknas av en väl fungerande konkurrens. Den svenska livsmedelsexporten ska ges förutsättningar att växa för att möta efterfrågan på relevanta marknader.

Utgångspunkten för Livsmedelsverkets uppdrag och kärnverksamhet är att i konsumenternas intresse arbeta för säker mat och säkert dricksvatten, för att ingen ska bli lurad och för hållbar livsmedelskonsumtion. En stor del av Livsmedelsverkets verksamhet stämmer därför väl överens med målbeskrivningen för det strategiska området Konsument och marknad och är en självklar del i myndighetens arbete.

Livsmedelsverket arbetar med att leda livsmedelskontrollen och göra den mer effektiv och likvärdig säkerställer inte bara förtroendet för kvaliteten på livsmedel utan bidrar även till andra aspekter av målet - en väl fungerande konkurrens på livsmedelsmarknaden och växande livsmedelsexport. Livsmedelsverket arbetar med exportfrämjande verksamhet för att öka eller underlätta livsmedelsföretagares möjlighet att exportera. Detta har tidigare beskrivits i avsnitt 4.3.2.

Insatser för att uppnå ett högt förtroende för livsmedel sker löpande genom livsmedelskontrollen, inte minst inom ramen för Livsmedelsverkets arbete för att stävja livsmedelsfusk. Utgångspunkten är att stödja, styra, leda och utbilda kontrollen. Detta beskrivs i avsnitt 4.4 och 4.5.

Livsmedelsverket använder olika kanaler för att ge konsumenter vetenskapligt grundad, oberoende information om mat och matvanor, vilken rustar medborgaren att göra medvetna och hållbara val. Livsmedelsverket stärker även offentliga aktörers arbete för hållbar livsmedelskonsumtion.

Se vidare avsnitt 6.2.

7.2.3 Kunskap och innovation

Målet ska vara att stödja kunskaps- och innovationssystemen för att bidra till ökad produktivitet och innovation i livsmedelskedjan samt hållbar produktion och konsumtion av livsmedel.

Livsmedelsverkets roll är att stå för vetenskapligt baserad kunskap om vad som är hållbart att äta ur hälso- och miljösynpunkt, hur livsmedelskonsumtionen ser ut i olika befolkningsgrupper, vad maten innehåller, vilka åtgärder som har effekt på konsumtionen och hur maten påverkar miljöbelastningen, framför allt ur ett svenskt perspektiv.

Här kan exempelvis den nationella livsmedelsdatabasen nämnas som beskrivs i avsnitt 6.1.1. Databasen används främst i myndighetens arbete med matvaneundersökningar men även av företag i livsmedelsbranschen, aktörer inom hälso- och sjukvården och lärare och studenter inom utbildning och forskning. Databasen bidrar därigenom både till att främja hållbar konsumtion av livsmedel och till innovation och produktutveckling av varor och tjänster inom livsmedelssektorn.

7.3 Livsmedelsverkets miljömålsarbete

Livsmedelsverket ska arbeta för att minska negativ påverkan på miljön och gynnar det som har positiv miljöpåverkan. I det arbetet är det svenska miljömålssystemet, Sveriges miljömål, styrande. Genom de svenska miljömålen arbetar myndigheten även för att uppnå den miljömässiga (ekologiska) dimensionen i de globala hållbarhetsmålen Agenda 2030.

Livsmedel har en tydlig koppling till flera av miljökvalitetsmålen och Livsmedelsverket bidrar genom sin verksamhet främst till nio av dem; Begränsad klimatpåverkan, Giftfri miljö, Ingen övergödning, Levande sjöar och vattendrag, Grundvatten av god kvalitet, Hav i balans samt levande kust och skärgård, Ett rikt odlingslandskap, God bebyggd miljö och Ett rikt växt- och djurliv. Genom myndighetens arbete med regler, vägledning och kontroll kan produktion, förvaring och distribuering av livsmedel styras mot miljömålen. Myndigheten kan också göra det lättare för konsumenter att konsumera mer miljömässigt hållbart genom information och därigenom vägleda andra aktörer i livsmedelssektorn mot miljömålen, se avsnitt 7.3.2.

Livsmedelsverket är en av 18 deltagande myndigheter i Miljömålsrådet vars främsta funktion är att intensifiera arbetet mot miljömålen. Myndigheten har deltagit i Miljömålsrådets möten samt i de samverkansmöten som myndigheternas kontaktpersoner kallas till. Mötena möjliggör gemensamma prioriteringar och åtaganden och ger även tillfälle att se till att pågående arbete går framåt. Miljömålsrådet har identifierat och prioriterat sju strategiska programområden där rådet stärker samarbetet för att öka takten och effektiviteten i miljöarbetet 2020 - 2022.

Livsmedelsverket ansvarar för ett av dessa programområden, Syntesarbete om ett hållbart livsmedelssystem, och är delaktigt i ytterligare två, se avsnitt 7.3.1.

7.3.1 Miljömålsrådets arbete med hållbara livsmedelssystem

Livsmedelssystemet berör de flesta av miljömålssystemets mål och för att nå hållbarhet behöver livsmedelssystemet ställas om. För en så stor verkan som möjligt i den omställningen behöver alla aktörer i möjligaste mån arbeta från samma utgångspunkt och mot samma mål.

Livsmedelsverket koordinerar Miljömålsrådets programområde Syntesarbete för ett hållbart livsmedelssystem som syftar till just detta, att samla myndigheterna kring gemensamma målbilder för ett hållbart livsmedelssystem, för att kunna styra på ett samstämmigt sätt och underlätta omställning och innovation.

Som underlag till programområdet har tidigare arbete där flera myndigheter varit involverade använts; Jordbruksverkets rapport Hållbara livsmedelssystem - definition, pågående initiativ och förslag på åtgärder och Livsmedelsverkets kunskapsunderlag gällande mål och indikatorer för en hållbar livsmedelskonsumtion, se avsnitt 7.3.2, där miljö, hälsa och social och ekonomisk hållbarhet ingår. Parallellt med målbildsarbetet sammanställs informationen om nuvarande styrning och uppföljning för att identifiera luckor och motsättningar. Under året har

myndigheterna diskuterat de egna målbilderna och viktiga målavvägningar både internt och tillsammans med övriga myndigheter i arbetsgruppen. Dialogerna har upplevts som värdefulla och arbetet har utgjort ett nytt sätt för myndigheterna att samarbeta. Slutredovisningen publiceras under våren 2022.

Livsmedelsverket deltar även i två programområden som drivs av andra myndigheter. Programområdet Styrmedel för hållbar konsumtion ser över hur staten, regionerna och kommunerna kan använda styrmedel för att minska konsumtionens miljöpåverkan bland annat på livsmedelsområdet. Flera förslag till styrmedel har arbetats fram och inom livsmedelsområdet användes ett policylabb för att testa förslaget att livsmedelsbutiker får hållbarhetskrav kopplade till försäljningsstatistik. Syftet med programområdet Staten går före är att underlätta för nya eller förbättrade arbetssätt och tekniska lösningar inom exempelvis resor, möten, kontorsverksamhet och upphandling. Under året har samarbeten mellan myndigheter gällande bland annat tjänsteresor och upphandling pågått och förslag gällande tjänsteresor har arbetats fram och lämnats till regeringen.

7.3.2 Livsmedelsverkets åtgärder för att nå miljökvalitetsmålen

Livsmedelsverkets verksamhet bidrar till flertalet miljökvalitetsmål, inte minst Giffri miljö, se nedan, där den önskade effekten är att begränsa befolkningens exponering för hälsofarliga kemikalier från livsmedel och dricksvatten. Ett exempel på Livsmedelsverkets insatser under 2021 i miljömålsarbetet är projektet Ett nytt recept för skolmåltider, se avsnitt 6.2.1, där fokus på hållbar och god skolmat bland annat bidrar till Begränsad klimatpåverkan och Ett rikt växt- och djurliv. Arbetet för att minska matsvinn, se vidare avsnitt 7.3.3, medverkar till God bebyggd miljö och Begränsad klimatpåverkan och Livsmedelsverkets deltagande i arbetet med EU-kommissionens strategi Från jord till bord, se avsnitt 3, bidrar till flera av miljömålen som till exempel Giffri miljö och Ett rikt odlingslandskap.

Genom att delta i referensgrupper eller bidra med underlag till forskningsprojekt hjälper Livsmedelsverket även till med att bygga upp kunskap inom miljö- och livsmedelsområdet. Exempel på detta är myndighetens deltagande i det pågående forskningsprogrammet Mistra Food Futures. Under året har också ett antal remisser bedömts och hanterats utifrån miljöaspekter, bland annat Havet och Människan (SOU 2020:83) och Naturvårdsverkets förslag till revidering av miljöledningsförordningen.

Livsmedelsverket har deltagit i det myndighetsgemensamma arbetet med miljömålen, bland annat genom att delta i samverkansgruppen som samordnas av Naturvårdsverket, och genom att ge underlag till och synpunkter på den årliga uppföljningen av respektive miljökvalitetsmål samt generationsmålet. Nedan följer några exempel på projekt som bidragit i miljömålsarbetet.

Säkra Livsmedel – Giftfri miljö

Livsmedelsverket bidrar på flera sätt till miljömålet Giftfri miljö, bland annat genom våra återkommande matvaneundersökningar och insamlingar av prover från Sveriges befolkning som är betydelsefulla för att identifiera och följa exponeringen för miljöföroreningar, se avsnitt 4.1.2. Vidare har informationsinsatser angående miljögifter i fet fisk från Östersjöområdet gjorts under året, se avsnitt 6.2.2, och myndigheten har arbetat som expertstöd i prövningen av verksamma ämnen i växtskyddsmedel och av växtskyddsmedelsprodukter. I EU-arbetet har myndigheten bidragit till att en handlingsplan antagits för utvärdering av kombinerade effekter av olika växtskyddsmedel, se avsnitt 3.1.

Jordbruksverkets regeringsuppdrag om hållbara livsmedelssystem

Ett av regeringsuppdragen till Jordbruksverket inom handlingsplanen för livsmedelsstrategin innebar att ta fram en studie om hållbara livsmedelssystem. Uppdraget omfattade tre delar: att definiera begreppet hållbara livsmedelssystem, att sammanfatta pågående arbete och att beskriva behov. Detta är en insats i arbetet för hållbara livsmedelssystem vilket har bäring på alla miljömål, inklusive generationsmålet.

Livsmedelsverket har aktivt medverkat i uppdraget och bidragit med texter och fördjupande kunskap kring hållbar livsmedelskonsumtion och folkhälsomålen. Uppdraget utfördes i en arbetsgrupp omfattande Jordbruksverket, Livsmedelsverket, Sveriges lantbruksuniversitet, SVA och Tillväxtverket. Det fanns även en referensgrupp med representanter från branschorganisationer, företag, myndigheter och intresseorganisationer med anknytning till livsmedelssystemet. Att det finns en bred representation från livsmedelssektorn i projektet förväntas underlätta för den samsyn som är ett mål i det vidare hållbarhetsarbetet.

Under våren 2021 publicerades regeringsuppdragets slutrapport Hållbara livsmedelssystem - Definition, pågående initiativ och förslag på åtgärder. I samband med publiceringen av rapporten gick Livsmedelsverket genom pressmeddelanden och nyhetsbrev ut med information om arbetet till företag och andra inom livsmedelssektorn. Livsmedelsverket har även tagit rapporten vidare som utgångspunkt för det fortsatta arbetet med hållbara livsmedelssystem inom miljömålsrådets programområde Syntesarbete om ett hållbart livsmedelssystem, se avsnitt 7.3.1.

Kunskapsunderlag gällande mål och indikatorer för en hållbar livsmedelskonsumtion

Livsmedelsverket har arbetat med att ta fram kunskapsunderlag till mål och indikatorer för en hållbar livsmedelskonsumtion. Dessa är avsedda att användas i Miljömålsrådets arbete med hållbara livsmedelssystem, se avsnitt 7.3.1, samt för Livsmedelsverkets och Folkhälsomyndighetens regeringsuppdrag att ta fram nationella mål och indikatorer för en

hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion. I rapporten presenteras fem mål tillsammans med indikatorer som konkret beskriver hur målen ska följas upp, se avsnitt 6.1.3.

7.3.3 Åtgärder för att minska matsvinnet

En tredjedel av all mat som produceras i världen äts inte upp och FN har målet att halvera det globala matsvinnet till år 2030. För att bidra till att FN:s hållbarhetsmål uppfylls har regeringen gett Livsmedelsverket i uppdrag att tillsammans med Jordbruksverket och Naturvårdsverket arbeta för att minska det svenska matsvinnet. Arbetet utgår från handlingsplanen Fler gör mer – handlingsplan för minskat matsvinn 2030.

Arbetet med att minska matsvinnet har effekt. En undersökning av matsvinn i avloppet visade på en minskning, från 26 kg till 18 kg per person och år, jämfört med den tidigare studien som gjordes 2014. Även den andra kartläggningen av matsvinn inom offentliga måltider ser ut att visa på en minskning men fler uppföljningar behövs för att kunna visa en faktisk trend. Nedan beskrivs kortfattat några av Livsmedelsverkets viktigaste insatser under 2021 för att minska matsvinnet, mer presenteras i samband med återrapporteringen om livsmedelsstrategin.

Konsumentundersökning för ännu större effekt

Livsmedelsverket har under året arbetat med att vidareutveckla kommunikationen kring matsvinn. En undersökning har genomförts med syftet att ta reda på konsumenternas beteende och uppfattningar samt att få underlag till framtida kommunikation så att satsningar riktas rätt.

Informationskampanj Ta hand om frukt och grönt

I samband med den internationella matsvinnsdagen, som under 2021 inföll den 29 september, initierade Livsmedelsverket även en kampanj i linje med temat för dagen. Exponeringen av Livsmedelsverket i media och det totala intresset för matsvinnsdagen i sociala medier ökade 2021 jämfört med 2020.

Insatser i butiken minskar konsumenternas matsvinn

Detta var en randomiserad kontrollstudie om nudging i dagligvaruhandeln som genomfördes under året. Den rapport som publicerats om hur handeln kan hjälpa konsumenten att minska sitt matsvinn hemma har fått stort genomslag, både i livsmedelsbranschen och i media. Intresse finns även internationellt, och rapporten har därför översatts till engelska samt föredragits för EU-plattformen för minskat matsvinn.

Samarbete med branschen för minskat matsvinn

Samverkan är en förutsättning för att kunna halvera matsvinnet. Inom ramen för regeringsuppdraget har Livsmedelsverket fortsatt delfinansiera det branschsamarbete som inleddes i mars 2020. Samarbetet leds av IVL Svenska Miljöinstitutet. Livsmedelsverket och

Jordbruksverket medverkar i styrgruppen och uppdragets samtliga myndigheter deltar i olika arbetsgrupper.

Matsvinnsnätverket underlättar samarbete

Matsvinnsnätverket på LinkedIn leds av myndigheterna och är öppet för alla aktörer som arbetar med matsvinn. Antalet medlemmar i nätverket är cirka 450, en dubbling sedan 2020.

EU-plattformen för minskat matsvinn

Livsmedelsverket deltar i huvudgruppen samt i två subgrupper. Sista december 2021 avslutas nuvarande mandat och ett nytt startar för perioden 2022 - 2026. Livsmedelsverkets fortsatta deltagande förväntas bidra till ökad genomslagskraft för den svenska hållningen.

7.4 Politiken för global utveckling

Livsmedelsverket ansvarar tillsammans med Jordbruksverket, SVA och Sveriges lantbruksuniversitet för det Sida-finansierade utvecklingsprogrammet Friska djur, säker mat – stärkt förmåga till ansvarsfull antibiotikaanvändning för hållbar livsmedelsproduktion i Östafrika. Programmet samlar deltagare från Burundi, Rwanda, Uganda, Zambia, Tanzania och Kenya. Det övergripande målet för programmet är att minska fattigdom och sårbarhet bland småbrukare. Mer specifikt handlar programmet om hur förbättrad hälsa hos livsmedelsproducerande djur påverkar hållbar produktion av animaliska produkter, och hur detta hänger ihop med minskad användning av antimikrobiella ämnen och säkrare livsmedelsprodukter fria från zoonotiska patogener och antimikrobiella restprodukter.

Under 2021 behövdes en hel del anpassningar göras i programmet med anledning av covid-19-pandemin. Det har inneburit att satsningar gjorts på en digital fas under 2021 för deltagarna i den tredje gruppen (i en planerad serie på fem år). Deltagarna fick börja utbildningen med digitala föreläsningar och gruppövningar. Föreläsningarna anordnades vid tre tillfällen.

Livsmedelsverket ansvarade för en av dessa under rubriken Små livsmedelsproducenter och biosäkerhet.

Samtliga deltagare i den digitala fasen har varit nöjda eller mycket nöjda med programmets utformning. Deltagarna har fått träffa sina mentorer och flera av dem har kommit igång med sina förändringsprojekt. Att genomföra en digital fas har varit positivt men även inneburit en del utmaningar, bland annat vad gäller tekniska lösningar.

8 Internt utvecklingsarbete

Livsmedelsverkets interna utvecklingsmål har samlingsnamnet Tillsammans gör vi skillnad. Inom ramen för målet arbetar Livsmedelsverket bland annat för en verksamhets- och ekonomistyrning som möjliggör prioriteringar och omställningar för att möta våra uppdrag, samt att digitalisera och automatisera våra arbetssätt och utveckla oss i takt med omvärldens krav.

8.1 Ökad förmåga att välja hanteringsåtgärder

Livsmedelsverket ska tillämpa riskanalysens principer inom ramen för hela sitt kärnuppdrag. Enligt riskanalysens principer ska hanteringsåtgärder väljas utifrån kunskap om vad som ger bäst effekt. Under 2021 har Livsmedelsverket utvecklat förmågan att välja hanteringsåtgärder som har bra effekter genom att systematiskt arbeta med utvärderingar, verksamhetslogik, mål och indikatorer samt analysmöten.

En viktig utgångspunkt är kunskapsinhämtning genom utvärderingar. En utvärdering visar vilka åtgärder som har effekt och vilka som inte har det. Under 2021 har Livsmedelsverket bland annat utvärderat arbetet med matsvinn, borttagande av vissa dyntsnitt i slaktkontrollen, Nationella kontrollplanen (NKP) samt Kontrollwiki. Utvärderingarna används till att säkerställa att Livsmedelsverket har valt rätt åtgärder, men också till att välja bort eller välja nya hanteringsåtgärder.

Utvärderingsresultat kan också ge vägledning i valet av hanteringsåtgärder inom nya områden. Tillsammans med kunskapsinhämtning genom utvärderingar är verksamhetslogik en bra metod för att i förväg resonera sig fram till vilka åtgärder som kan ha bäst effekt inom strategiskt viktiga områden. Varje nytt regeringsuppdrag till Livsmedelsverket inleds med ett analysmöte. I det processtöd för analysmöten som utvecklats och implementerats under 2020 - 2021 används bland annat verksamhetslogik som ett verktyg för att välja rätt åtgärder inom uppdragen. Processtödet har varit mycket efterfrågat under 2021. Livsmedelsverkets arbete med verksamhetslogik har också varit underlag för strategier inom två av Livsmedelsverkets inriktningsmål, nämligen Sverige har fortsatt säker mat och säkert dricksvatten och Vi har koll på och motarbetar fuskarna. Verksamhetslogik bidrar också till arbetet med att utveckla mål och indikatorer för uppföljning av effekter över tid. Så sker exempelvis på flera områden inom arbetet med hållbara matvanor. Under 2021 har Livsmedelsverket också utvecklat nya uppföljningsmodeller för Sveriges livsmedelskontroll, bland annat gällande samverkan mellan kommunala kontrollmyndigheter.

8.2 Övergripande kommunikationsarbete

Målgruppernas förtroende för Livsmedelsverket är av stor betydelse för att myndigheten ska lyckas nå sina olika verksamhetsmål. Den man litar på lyssnar man på – det gäller samtliga målgrupper, såväl konsumenter, företag och kontrollmyndigheter som de som på olika sätt behöver kunskap och stöd för att kunna fatta beslut.

Därför är det mycket positivt att förtroendet för Livsmedelsverket fortsätter att öka. I Sifos senaste Anseendeindex (2021) ligger Livsmedelsverket på sjunde plats bland myndigheter och Livsmedelsverkets index har ökat ytterligare till 52, vilket Sifo bedömer som högt anseende. På åtta år har Livsmedelsverkets index ökat från 34 till 52. Genomsnittet för myndigheters anseende är 35. Detta innebär alltså att Livsmedelsverkets förutsättningar att nå sina verksamhetsmål påtagligt förbättrats.

Ett viktigt bidrag till det höga förtroendet är Livsmedelsverkets synlighet i massmedia. För de flesta människor – oavsett vilken målgrupp man tillhör – är det främst genom media man skapar sin bild av Livsmedelsverket och av myndighetens frågor. Mat och dricksvatten ur alla aspekter engagerar, vilket också leder till stort intresse från media. Livsmedelsverket hanterar nästan tusen frågor från journalister årligen. Under året har myndigheten dock noterat en fortsatt minskning av mediefrågor, vilket bedöms beror på medieskugga på grund av andra stora händelser i omvärlden, exempelvis covid-19-pandemin. Det har gjort att det varit svårare att nå ut med myndighetens nyheter och budskap.

Webbplatsen är navet för Livsmedelsverkets kommunikation med alla sina målgrupper och antalet besök fortsätter att öka. Under 2021 hade webbplatsen 31 200 besök per dag, vilket är en ökning med drygt 1 000 besök per dag sedan förra året. Det kraftigt ökade antalet besök 2020, som berodde på att vissa sidor med pandemirelaterad information var särskilt välbesökta, håller alltså i sig. Även om just dessa webbsidor i år har färre besök har besöken på andra webbsidor i stället ökat. Det ökande förtroendet för Livsmedelsverket bidrar troligen till att fler besöker myndighetens webbplats när de söker information. En löpande utvärdering av webbplatsen visar att konsumenter står för nära två tredjedelar av besöken.

Livsmedelsverket använder också flera sociala medier, med ökande antal följare. Genom att använda flera olika kanaler parallellt ökar myndigheten möjligheterna att nå ut med sin kunskap till olika målgrupper.

Under året har Livsmedelsverket fortsatt sitt arbete för att förbättra kommunikationen till livsmedelsföretag, bland annat på webbplatsen men också genom olika former av möten och dialoger.

Inom ramen för arbetet med civilt försvar pågår ett aktivt arbete för att stärka förmågan att kommunicera vid kris på ett robust och målgruppsanpassat sätt, samt öka förmågan att upptäcka och bemöta desinformation och informationspåverkan. Även ur ett beredskapsperspektiv är Livsmedelsverkets höga förtroende en stor tillgång.

Tabell 15: Antal besök, följare, prenumeranter och journalistfrågor.

	2021	2020	2019
Besök på Livsmedelsverkets webbplats per dag	31 200	30 100	23 800
Följare Facebook Livsmedelsverket	18 500	16 300	13 200
Följare Instagram Livsmedelsverket	9 700	7 800	3 700
Följare Twitter Livsmedelsverket	5 300	5 200	5 000
Prenumeranter på Livsmedelsverkets pressmeddelanden	13 400	13 200	12 500
Frågor från journalister	800	850	1 000

8.3 Kompetensförsörjning

8.3.1 Uppbyggnad och utveckling av chef- och ledarskap

Livsmedelsverket är en modern, attraktiv arbetsgivare med ett hållbart ledar- och medarbetarskap. En långsiktig plan har tagits fram för att stärka medarbetarskapet och ledarskapet på Livsmedelsverket. Under 2021 har myndigheten fastställt och börjat arbeta efter en struktur som säkrar utvecklingen av hållbart chef- och ledarskap i linje med verksamhetsmålen. Strukturen möjliggör en ökad dialog och ett erfarenhetsutbyte för att fånga framtida behov av verksamhetsutveckling för alla chefer. Livsmedelsverket vill erbjuda en flexibel arbetsmiljö där medarbetarna har stort ansvar att själva avgöra hur de i olika situationer kan utföra sitt arbete på bästa sätt. Under 2021 flyttade Livsmedelsverkets Uppsalabaserade medarbetare in i nya moderna lokaler i Uppsala Science Park. Lokalerna är aktivitetsbaserade och erbjuder möjlighet för medarbetarna att välja arbetsplats efter behov. Under 2021 har introduktionen av lokalerna och det nya arbetssättet påbörjats. Utbildningsinsatser för att stärka medarbetares förmåga att strukturera och effektivisera sin arbetsdag har genomförts, i syfte att skapa ett mer hållbart medarbetarskap och stödja medarbetarnas övergång till det nya arbetssättet.

8.3.2 Ett nytt arbetssätt för en hållbar arbetsmiljö

Livsmedelsverket har även arbetat fram en policy för flexibelt arbete, som möjliggör för medarbetare att när verksamheten tillåter arbeta från annan plats än kontoret. Syftet är att skapa förutsättningar för en hållbar arbetsmiljö för såväl individ som myndighet.

8.3.3 Jämställdhetsintegrering

Under året har mätningar samt utbildning i likabehandling genomförts på en pilotavdelning, bland annat som ett led i att utveckla myndighetens jämställdhetsintegrering i vardagen. Efter analys av resultaten kommer beslut fattas om huruvida denna insats kan komma att bli en del av myndighetens kompetensutvecklingserbjudande till medarbetare och chefer. Som ett resultat av den genomförda insatsen har också förfrågningar om kunskapshöjande insatser inom området kommit in från andra avdelningar, vilket nu tas med i planeringen för nästa år.

8.3.4 Insatser för att bli en attraktiv arbetsgivare för veterinärer

Livsmedelsverket har ett fortsatt stort behov av veterinär kompetens och likt övrig arbetsmarknad svårt att rekrytera veterinärer i tillräcklig omfattning. Under 2021 har Livsmedelsverket genomfört flera aktiviteter för att förbättra sin position som attraktiv arbetsgivare för veterinärer. Livsmedelsverket deltar vid veterinärkongressen och studenternas näringslivsdagar, synliggör myndigheten som arbetsgivare på digitala skärmar på Sveriges lantbruksuniversitet och genomför olika typer av inspirationsföreläsningar för veterinärstudenter i flera årskurser. Samtliga veterinärstudenter som arbetat på myndigheten under sommaren har fått ett uppföljningssamtal för att säkerställa kvaliteten på erbjudna sommarjobb och ge möjlighet att utveckla erbjudandet. Hösten 2021 utarbetades en kommunikationsplan för att säkerställa att budskap når ut i rätt tid, på rätt sätt och till rätt målgrupp. Ett strukturerat utvecklingsarbete planerades under 2021 och verkställs 2022. Utvecklingsarbetet handlar om att stärka Livsmedelsverkets position som attraktiv arbetsgivare genom att tillsammans med medarbetarrepresentanter arbeta mer fördjupat med viktiga frågor såsom arbetsmiljö, samverkan och introduktion.

8.3.5 Höjning av friskvårdsbidrag

Som ett ytterligare steg i att säkra kompetensförsörjningen och skapa förutsättningar för ett hållbart arbetsliv för medarbetarna har Livsmedelsverket under året gjort en satsning på höjt friskvårdsbidrag.

8.3.6 Oförändrad personalomsättning

Livsmedelsverket ser ingen större förändring vad gäller personalomsättningen. Innan flytten till aktivitetsbaserade lokaler fanns en fundering kring att flytten skulle komma att öka personalomsättningen. Då pandemin gjort att många ändå upplevt ett nytt arbetssätt kan myndigheten inte längre se en sådan konsekvens. Dock ska det sägas att flytten in i de nya centrala lokalerna inte skett fullt ut till följd av covid-19-pandemin.

Livsmedelsverket har rekryterat betydligt färre kvinnor och något färre män de senaste åren, men antalet nyrekryterade män ligger ändå relativt stabilt. Med de nya uppdraget inom civilt försvar

och den urvalsgrupp som finns till de tjänsterna (där män är överrepresenterade) tros andelen män som rekryteras till myndigheten komma att fortsätta öka i linje med trenden ovan.

Tabell 16: Personalförändring.

	2021	2020	2019
Antal rekryterade kvinnor	42	52	61
Antal rekryterade män	21	22	23
Antal rekryterade – totalt	63	74	85
Personalomsättning (procent)	9,7	7	8,4
Personalens genomsnittsålder (år)	47	47	48
Medeltalet anställda – kvinnor	406	405	401
Medeltalet anställda – män	227	236	250
Medeltalet anställda – totalt	634	641	651
Årsarbetskrafter – kvinnor	355	360	369
Årsarbetskrafter – män	216	224	240
Årsarbetskrafter – totalt	570	584	608

I och med pandemin utvecklas nya arbetssätt och nya villkor för arbetslivet inte bara nationellt utan också internationellt. Konsekvenserna av detta syns inte ännu i personalomsättningen men kommer säkerligen påverka kommande år när konkurrensen om arbetskraften blir än mer global. Eftersom myndighetens egen verksamhet också delvis får ny karaktär kommande år med nya uppdrag inom civilt försvar kan det tillsammans med de globala förändringarna av arbetslivet och dess villkor i pandemins spår säkerligen få stora konsekvenser för såväl personalomsättning som personalsammansättning.

8.3.7 Ökad långtidssjukfrånvaro

Livsmedelsverkets totala sjukfrånvaro för 2021 är 4,1 procent, oförändrad från 2020.

Medarbetarna fortsätter att följa rekommendationerna och stanna hemma vid förkylningssymtom, som en konsekvens av covid-19-pandemin. Kvinnor har generellt högre sjukfrånvaro än män, och kvinnors totala sjukfrånvaro har ökat de senaste åren.

Långtidssjukskrivningarna ökade under 2021, men trots det har verksamheten kunnat upprätthållas även om det har varit nödvändigt att göra omprioriteringar. Merparten av långtidssjukskrivningarna är inte arbetsrelaterade. En anledning till den ökade långtidssjukfrånvaron är att flera medarbetare som insjuknat i covid-19 har drabbats av långvariga symtom som resulterat i en lång återhämtningsperiod. Pandemin har även medfört en psykosocial påverkan på arbetsmiljön hos medarbetarna och en rad förebyggande insatser har genomförts.

Tabell 17: Sjukfrånvaro i procent av sammanlagd arbetstid.

	2021	2020	2019
Kvinnor	4,6	4,3	4,0
Män	3,4	3,8	3,6
Totalt	4,1	4,1	3,8
Upp till 29 år	3,3	3,1	3,5
30–49 år	4,7	4,5	4,1
50 år eller äldre	3,5	3,8	3,6
Andelen långtidssjuka (>60 dagar) av Livsmedelsverkets sjukfrånvaro	49,6	34	35

Myndigheten har under 2021 arbetat för att minska risken för ohälsa på grund av långvarigt arbete hemifrån. Med stöd av diskussionsunderlag och digitala seminarier, som anordnats i samarbete med företagshälsovården, har medarbetare och chefer fått råd och strategier för ökat välmående i hemarbetsmiljön. Bland annat har ergonomi och den fysiska arbetsmiljön i hemmet diskuterats. Påminnelser har getts om pauser och rörelse och strategier för att sätta gränser mellan arbetsliv och privatliv har diskuterats. Medarbetare har fått möjlighet att låna hem teknisk utrustning och skrivbordsstolar för att förbättra arbetssituationen vid långvarigt arbete i hemmet.

Livsmedelsverket arbetar aktivt med tidiga insatser när en medarbetare blivit sjuk, för att förebygga långtidssjukskrivningar. Exempelvis ska chef och medarbetare alltid ha ett omtankessamtal vid fjärde sjuktilfället på sex månader, med syfte att fånga upp bakomliggande orsaker till sjukfrånvaron. Sjukfrånvaron följs regelbundet upp för att undersöka om de arbetsrelaterade sjukskrivningarna kan förebyggas i arbetsmiljön.

Under året höjde som nämnts ovan Livsmedelsverket friskvårdsbidraget, med syfte att stimulera variation, fysisk rörlighet och välbefinnande. Myndighetens personalföreningar anordnar regelbundet olika typer av hälsofrämjande aktiviteter. Bland annat anordnade motionsföreningen tillsammans med hälsoombuden en stegutmaning som vände sig till alla medarbetare, för att bidra till myndighetens hälsofrämjande mål

8.4 Avgiftsområden

Tabell 18: Ekonomiskt resultat 2021 för Livsmedelsverkets avgiftsområden (tusen kronor)

Verksamhet	Ack över- /underskott tom 2019	Över-/ underskott 2020	Budgeterade intäkter 2021 ¹⁾	Intäkter 2021	Budgeterade kostnader 2021 ¹⁾	Kostnader 2021	Budgeterat resultat 2021	Resultat 2021	Utgående ack över-/ underskott
Offentligrättslig verksamhet²⁾									
Gränskontroll ³⁾	-1 637	-1 724	11 500	14 063	11 340	10 973	160	3 090	-271
Myndighetsärenden ⁴⁾	1 697	-536	263	224	605	739	-342	-515	646
Kontroll av livsmedelsanläggningar ^{5) 6) 7)}	10 297	-38 688 ⁸⁾	192 806	186 866	189 237	187 120	3 569	-254	-28 645 ⁹⁾
Kontroll av restsubstanser ^{10) 6)}	2 643	1 237	20 321	20 277	21 857	20 843	-1 536	-566	3 314
Kontroll av bekämpningsmedel ¹¹⁾	1 586	-792	8 624	3 124	9 376	2 227	-752	897	1 691
Kontroll av kontaminanter exklusive dioxiner ¹²⁾	1 715	-674	588	213	526	486	62	-273	768
Dioxinkontroll ¹³⁾	550	167	1 067	929	1 417	1 081	-350	-152	565
Summa	16 851	-41 008	235 169	225 696	234 358	223 468	811	2 227	-21 932
Uppdragsverksamhet	81	-221	10 837	9 928	11 112	9 825	-275	103	-37
Tjänsteexport ¹⁴⁾	2 459	704	4 989	4 773	5 006	4 594	-17	179	3 342
Totalt avgiftsfinansierad verksamhet	19 391	-40 525	250 995	240 397	250 476	237 887	519	2 509	-18 627

1) Budget enligt regleringsbrev för 2021.

2) Intäkter hänförliga till respektive avgiftsområde inom offentligrättslig verksamhet och som inte är offentligrättsliga intäkter redovisas i tabellen som kostnadsreduktioner.

3) En ökad import efter att Storbritannien lämnade EU 1 januari 2021, samt fler kontrollerade sändningar på grund av förändrad lagstiftning där fler livsmedel omfattas av gränskontroll har medfört högre intäkter. Totala kostnaderna lägre framförallt på grund av lägre lönekostnader. Årets resultat har till stor del balanserat det ackumulerade underskottet.

4) Det ackumulerade överskottet beräknas minska under kommande år.

5) Från 1 januari 2020 har Livsmedelsverket infört ett temporärt avgiftssystem som är förenligt med EU:s nya kontrollförfordning. Ett långsiktigt avgiftssystem ska tillämpas från och med den 1 januari 2022.

6) Stöd för minskning av slakteriavgifter inom avgiftsområdena har redovisats som en transferering på anslaget för nedsättning, totalt 58 mkr.

7) Kostnader som uppstått i anslutning till offentlig kontroll avseende slakterier och vilthanteringsanläggningar har kostnadsförts på anslag för nedsättning av slakteriavgifter, motsvarande 44 mkr.

8) Under 2020 har Livsmedelsverket skrivit ned fodringar avseende överklagade avgifter samt kundförluster inom avgiftsområdet om ca 51 mkr för avgiftsjusteringar för åren 2017-2019.

9) Underskottet kommer balanseras 2022 då Livsmedelsverket i regleringsbrev avseende verksamhetsår 2022 har tilldelats 29 mkr för att balansera förluster som uppstått i den avgiftsfinansierade verksamheten år 2020 till följd av nedskrivningar av slakteriavgifter.

10) Underskottet är 1 mkr lägre än budgeterat år 2021. Efter budget har programmet minskat sin verksamhet och förbrukar därför mindre av överskottet från tidigare år.

11) Tullintäkter stoppades från och med 1 april 2021 och därmed även programmet. Från och med augusti anslagsfinansieras programmet. Överskottet planeras att användas under 2022 och 2023.

12) Lägre utfall på grund av uteblivna tullintäkter som stoppades från och med 1 april 2021 och därmed också lägre kostnader i programmet. Därutöver har en stor fjäderfåanläggning varit tvungen att slakta hela besättningen och företaget har därför krediterats avgiften. Det leder till ett större underskott än i budget 2021.

13) Lägre utfall på grund av uteblivna tullintäkter som stoppades från och med 1 april 2021 och programmets kostnader har minskat i än högre grad. Underskottet blir därmed lägre än budgeterat 2021.

14) Det ackumulerade överskottet ökar bland annat på grund av att planerad metodutveckling fått utgå till följd av lägre bemanning under pandemin, i ett uppdrag.

8.5 Tilläggsupplysningar till resultatredovisningen

Intäkts- och kostnadsredovisning

I resultatredovisningens ekonomiska översikt fördelas samtliga intäkter och kostnader inklusive årets kapitalförändring, uppbördsverksamhet och lämnade bidrag på Livsmedelsverkets verksamhetsprocesser. Tabeller med intäkter och kostnader redovisas i rörliga priser om inget annat anges.

Tidredovisning

Livsmedelsverkets anställda rapporterar sin arbetstid fördelat på aktivitetskoder knutna till verksamhetsprocesserna. Detta utgör grunden för redovisningen av antalet årsarbetskrafter per verksamhetsprocess. Årsarbetskrafter inom lednings- och stödprocesser har fördelats proportionellt över verksamhetsprocesserna.

Overheadkostnader

Overheadkostnader är gemensamma kostnader för myndighetens ledning på såväl verks- som områdes- och avdelningsnivå samt verksamhetsstöd, till exempel lokaler, HR, ekonomi och IT. Kostnaderna har fördelats ut med olika nycklar, främst med lönekostnad som bas.

Kostnaden för vissa funktioner som är förknippade med verksamhet som hör ihop med Livsmedelsverkets roll som myndighet, till exempel remissarbete och samordning av miljöarbete, fördelas endast på anslags-finansierad verksamhet.

9 FINANSIELL REDOVISNING

9.1 Sammanställning över väsentliga uppgifter

(Belopp anges i tusen kronor om ej annat anges.)

Sammanställning	2021	2020	2019	2018	2017
Låneram					
Beviljad låneram	127 000	120 000	45 000	44 000	31 000
Utnyttjad låneram	85 325	78 753	23 160	23 081	27 834
Kontokrediter hos Riksgäldskontoret					
Räntekontokredit	615 500	415 500	275 500	175 500	72 500
Max utnyttjad under året	-463 031	-372 817	-227 500	-93 879	-7 509
Räntor avseende räntekonto i Riksgäldskontoret					
Ränteintäkter	0	12	410	246	0
Räntekostnader	0	0	0	0	-159
Avgiftsintäkter som disponeras					
Beräknat belopp enligt regleringsbrev	250 995	258 081	202 332	189 991	179 837
Totala avgiftsintäkter	243 144	258 114	197 601	196 526	192 487
Anslagskredit					
Beviljad anslagskredit, 1:14 ap. 1	8 100	7 717	7 663	7 601	6 308
Utnyttjad anslagskredit, 1:14 ap. 1	0	0	0	0	0
Beviljad anslagskredit, 1:26 ap. 1*	0	0	0	0	3 217
Utnyttjad anslagskredit, 1:26 ap. 1*	0	0	0	0	0
Beviljad anslagskredit, 1:27 ap. 1	0	0	0	0	0
Utnyttjad anslagskredit, 1:27 ap. 1	0	0	0	0	0
Anslagssparande					
Anslagssparande**	12 984	9 729	4 568	11 114	502
Bemyndiganden - ej tillämpligt					
Årsarbetskrafter och anställda m.m.					
Antalet årsarbetskrafter	570	584	608	597	564
Medelantalet anställda	634	641	651	636	602
Driftkostnad per årsarbetskraft	1 107	1 121	990	985	976
Kapitalförändring					
Årets kapitalförändring	2 517	-40 520	-2 984	6 353	11 297
Balanserad kapitalförändring	-19 597	20 923	23 907	17 554	6 257

* Anslag 1:26 Nedsättning av slakteriavgifter utgjorde fram t.o.m. 2017 en del av anslag 1:14.

** Av 2018 års anslagssparande har 8 262 414 kr, avseende tillfällig nedsättning av slakteriavgifterna 2018, återbetalats.

** Av 2019 års anslagssparande har 1 380 955 kr, avseende konkurrenskraftig livsmedelssektor 2019, återbetalats.

** Av 2020 års anslagssparande har 2 907 886 kr, avseende nedsättning av slakteriavgifterna 2020, återbetalats.

** Av 2021 års anslagssparande ska 5 317 059 kr, avseende nedsättning av slakteriavgifterna 2021, återbetalas.

** Av 2021 års anslagssparande ska 1 779 982 kr, avseende Civilt försvar 2021, återbetalas.

9.2 Resultaträkning

(belopp anges i tusen kronor)

Resultaträkning	Not	2021	2020
Verksamhetens intäkter			
Intäkter av anslag	1	365 554	333 157
Intäkter av avgifter och andra ersättningar	2	243 144	258 114
Intäkter av bidrag	3	41 929	33 380
Finansiella intäkter	4	78	108
Summa		650 705	624 760
Verksamhetens kostnader			
Kostnader för personal	5	-472 467	-468 627
Kostnader för lokaler		-41 022	-26 559
Övriga driftskostnader	6	-117 494	-159 735
Finansiella kostnader	7	-109	-64
Avskrivningar och nedskrivningar		-17 097	-10 295
Summa		-648 188	-665 280
Verksamhetsutfall		2 517	-40 520
Uppbördsverksamhet			
Intäkter av avgifter m.m. som inte disponeras		-55	0
Medel som tillförts statsbudgeten från uppbördsverksamheten, sanktionsavgift		55	0
Summa		0	0
Transfereringar			
Erhållna medel från statens budget för finansiering av bidrag	1, 8	62 337	58 716
Övriga erhållna medel för finansiering av bidrag	1, 8	276	0
Lämnade bidrag	9	-62 613	-58 716
Summa		0	0
Årets kapitalförändring	10	2 517	-40 520

9.3 Balansräkning

(belopp anges i tusen kronor)

Balansräkning	Not	2021-12-31	2020-12-31
TILLGÅNGAR			
Immateriella anläggningstillgångar			
Balanserade utgifter för utveckling	11	31 553	19 856
Rättigheter och andra immateriella anläggningstillgångar	12	2 142	2 925
Summa immateriella anläggningstillgångar		33 694	22 781
Materiella anläggningstillgångar			
Förbättringsutgifter på annans fastighet	13	19 546	20 366
Maskiner, inventarier, installationer m.m.	14	49 935	45 875
Beredskapstillgångar	15	1 816	2 794
Summa materiella anläggningstillgångar		71 298	69 035
Varulager			
Varulager och förråd	16	586	704
Summa varulager		586	704
Kortfristiga fordringar			
Kundfordringar	17	494 688	387 311
Fordringar hos andra myndigheter	18	14 277	18 950
Övriga kortfristiga fordringar		41	84
Summa kortfristiga fordringar		509 006	406 346
Periodavgränsningsposter	19		
Förutbetalda kostnader		13 503	11 733
Upplupna bidragsintäkter		2 978	2 563
Övriga upplupna intäkter		3 673	1 469
Summa periodavgränsningsposter		20 154	15 765
Avräkning med statsverket			
Avräkning med statsverket	1, 20	12 781	-3 978
Summa avräkning med statsverket		12 781	-3 978
Kassa och bank			
Behållning räntekonto i Riksgäldskontoret	21	0	0
Summa kassa och bank		0	0
SUMMA TILLGÅNGAR		647 520	510 653

Balansräkning	Not	2021-12-31	2020-12-31
KAPITAL OCH SKULDER			
Myndighetskapital	22		
Statskapital		252	0
Balanserad kapitalförändring		-19 597	20 923
Kapitalförändring enligt resultaträkningen		2 517	-40 520
Summa myndighetskapital		-16 828	-19 597
Avsättningar			
Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser	23	490	972
Övriga avsättningar	24	3 654	2 758
Summa avsättningar		4 144	3 730
Skulder m.m.			
Lån i Riksgäldskontoret	25	85 325	78 753
Räntekontokredit i Riksgäldskontoret	26	454 291	354 752
Kortfristiga skulder till andra myndigheter	27	15 093	9 392
Leverantörsskulder		28 877	13 039
Övriga kortfristiga skulder	28	8 025	7 234
Förskott från uppdragsgivare och kunder		0	0
Summa skulder m.m.		591 612	463 170
Periodavgränsningsposter	29		
Upplupna kostnader		45 015	45 579
Oförbrukade bidrag		19 665	16 020
Övriga förutbetalda intäkter		3 912	1 751
Summa periodavgränsningsposter		68 592	63 350
SUMMA KAPITAL OCH SKULDER		647 520	510 653
ANSVARSFÖRBINDELSER			
Övriga ansvarsförbindelser	30	155	300

9.4 Anslagsredovisning

Redovisning mot anslag (belopp i tusen kronor)

Anslag (ramanslag)	Ingående överföringsbelopp	Årets tilldelning enligt regleringsbrev	Omdisponerade anslagsbelopp	Indragning	Totalt disponibelt belopp	Utgifter	Utgående överföringsbelopp
Utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel							
1: 14 Ap. 1 Livsmedelsverket (ram)	6 821	270 012	0	0	276 833	-270 946	5 887
1:15 Ap. 2 Konkurrenskraftig livsmedelssektor – del till Livsmedelsverket (ram)	2 857	58 000	500	-2 857	58 500	-43 236	15 264
1:26 Ap. 1 Nedsättning av slakteriavgifter (ram)	2 908	107 237	0	-2 908	107 237	-101 920	5 317
1:27 Ap. 1 Civilt försvar	0	14 000	0	0	14 000	-12 220	1 780
Summa	12 586	449 249	500	-5 765	456 570	-428 322	28 248

9.4.1 Finansiella villkor för anslag/anslagsposter enligt regleringsbrevet för 2021

Enligt regleringsbrevet disponerar Livsmedelsverket en anslagskredit på 1:14 ap.1 på 8 100 tkr. Anslagsbehållning som får disponeras 2021 är 3 procent på 1:14 ap. 1.

Det utgående överföringsbeloppet 5 887 tkr på ap.1 understiger 3 procent av 2021 års tilldelning. Anslaget är räntebärande.

Anslag 1:26 Nedsättning av slakteriavgifter

Livsmedelsverket har tilldelats 107 237 tkr varav 101 920 tkr har använts. De resterande 5 317 tkr kommer att återbetalas.

Anslag 1:27 Åtgärder för beredskap inom livsmedels- och dricksvattenområdet

Livsmedelsverket har tilldelats 14 000 tkr varav 12 220 tkr har använts. De resterande 1 780 tkr kommer att återbetalas.

9.4.2 Villkor för anslag

1:14 ap.1 Livsmedelsverket

1. Av anslaget bör minst 28 000 000 kronor användas för att förstärka arbetet med civilt försvar varav minst 8 000 000 kronor till uppbyggnad av livsmedelsberedskapen och högst 1 000 000 kronor till utredning av rapporteringssystem för tidig varning om sabotage av dricksvatten.
Villkoret är uppfyllt.
Livsmedelsverket har använt 33 098 000 kronor av anslaget för detta ändamål varav 11 002 000 kronor till uppbyggnad av livsmedelsberedskapen och 0 kronor till utredning av rapporteringssystem för tidig varning om sabotage av dricksvatten.
2. Av anslaget får 3 000 000 kronor användas för myndighetens arbete med nationell samordning av dricksvattenfrågor.
Villkoret är uppfyllt.
Livsmedelsverket har använt 2 838 000 kronor av anslaget för detta ändamål.
3. Livsmedelsverket ska kunna använda och samverka med det gemensamma radiokommunikationssystemet Rakel. Livsmedelsverket ska betala totalt 200 400 kronor till Myndigheten för samhällsskydd och beredskap som abonnemangsavgift för detta system.
Villkoret är uppfyllt.
Livsmedelsverket har använt 200 400 kronor av anslaget för detta ändamål.
4. Vissa dioxinkontroller ska genomföras inom ramen för anslaget.
Villkoret är uppfyllt.

1:15 ap.2 Konkurrenskraftig livsmedelssektor – del till Livsmedelsverket

1. Livsmedelsverket får använda högst 38 500 000 kronor för genomförande av uppdraget att vidta åtgärder inom ramen för livsmedelsstrategin (N2019/03245) för genomförande av uppdraget att genomföra åtgärder i vildsvinspaketet inom ramen för livsmedelsstrategin (N2020/01010) och genomförande av åtgärder för att öka likvärdigheten i livsmedelskontrollen i hela landet (N2020/03067). Åtgärden Utveckla arbetet med exportgodkännanden för svenska livsmedel och jordbruksvaror i uppdraget (N2019/03245) förstärks genom detta beslut med 1 300 000 kronor som omfördelas från åtgärden Finansiera verksamhet som syftar till att få svenska anläggningar godkända för export till tredje land i uppdraget (N2019/03245). Livsmedelsverket har använt 38 293 000 kronor.
Varav livsmedelsstrategin (N2019/03245):
  - **Minskat matsvinn:** Livsmedelsverket får för åtgärdens genomförande använda 6 000 000 kronor årligen för åren 2021-2025.
Utfall: 6 000 000 kronor.
  - **Offentliga måltider:** Livsmedelsverket får för åtgärdens genomförande använda 4 000 000 kronor årligen för åren 2021-2025.
Utfall: 3 998 000 kronor.
  - **Vidareutveckling av Nyckelhålet:** Livsmedelsverket får för åtgärdens genomförande använda 2 000 000 kronor årligen för åren 2021-2025.
Utfall: 2 001 000 kronor. Finansiellt villkor har uppfyllts, med 1 000 kr över maxbeloppet.

- **Insatser mot livsmedelsfusk:** Livsmedelsverket får för åtgärdens genomförande använda 3 000 000 kronor årligen för åren 2021-2025.
Utfall: 3 000 000 kronor.
  - **Utveckla arbetet med exportgodkännanden för svenska livsmedel och jordbruksvaror:** Livsmedelsverket ska för åtgärdens genomförande använda 5 000 000 kronor årligen för åren 2021-2025. Livsmedelsverket har efter regeringsbeslut 2021-12-16 N2021/03078 N2021/02865 N2021/02822 m.fl. rätt att använda 6 300 000 kronor för 2021.
Utfall: 6 295 000 kronor.
  - **Finansiera verksamhet som syftar till att få svenska anläggningar godkända för export till tredje land:** Livsmedelsverket får för åtgärdens genomförande använda 2 000 000 kr årligen för åren 2021-2025. Livsmedelsverket har efter regeringsbeslut 2021-12-16 N2021/03078 N2021/02865 N2021/02822 m.fl. rätt att använda 200 000 kronor för 2021.
Utfall: 0 kronor. Under 2021 har inga förfrågningar om landsinspektion vid marknadstillträde förekommit.
  - **Bidrag till förenkling genom utveckling av verksamt.se:** Kostnaderna för uppdraget ska belasta utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel, upptagna anslaget 1:15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor, anslagspost 2.
Utfall: 0 kronor. Livsmedelsverket har finansierat verksamheten genom bidrag från Tillväxtverket.
Varav livsmedelsstrategin (N2020/03067):
  - **Öka likvärdigheten i livsmedelskontrollen i hela landet:** Livsmedelsverket får använda 16 000 000 kronor under 2021 för genomförande av detta uppdrag.
Utfall: 16 003 000 kronor. Finansiellt villkor har uppfyllts, med 3 000 kr över maxbeloppet
Varav livsmedelsstrategin (N2020/01010):
  - **Uppdrag att genomföra åtgärder i vildsvinspaketet inom ramen för livsmedelsstrategin:** Livsmedelsverket får för åtgärdernas genomförande använda 1 000 000 kronor årligen för åren 2021-2022.
Utfall: 996 000 kronor.
2. Livsmedelsverket får använda högst 20 000 000 kronor för ersättning till privatpersoner för analyskostnader av förekomsten av trikiner eller cesium-137 i vildsvinskött, varav högst 2 000 000 kronor får användas för Livsmedelsverkets administrationskostnader.
Utfall subventioner: 4 767 000 kronor. Ersättningen betalades från den 1 juni 2021 till ackrediterade laboratorier som utför analyser av vildsvinskött för privatpersoners räkning. Utfallet motsvarar subventionen per analys multiplicerat med antalet analyser av trikiner respektive cesium-137. Utfallet är oväntat lågt vilket antas bero på att tillgången på vildsvin, och därmed även antalet nedlagda vildsvin, är mindre än tidigare år.
Utfall administrationskostnader: 176 000 kronor.

1:26 ap.1 Nedsättning av slakteriavgifter

1. Anslaget ska användas för att sätta ned avgifterna för den offentliga kontrollen vid slakteri- och vilthanteringsanläggningar enligt de möjligheter till nedsättning av avgifter som framgår av artikel 79.3 enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/625 av den 15 mars 2017 om offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet för att säkerställa tillämpningen av livsmedels- och foderlagstiftningen och av bestämmelser om djurs hälsa och djurskydd, växtskydd och växtskyddsmedel samt om ändring av Europaparlamentets och rådets förordningar (EG) nr 999/2001, (EG) nr 396/2005, (EG) nr 1069/2009, (EG) nr 1107/2009, (EU) nr 1151/2012, (EU) nr 652/2014, (EU) 2016/429 och (EU) 2016/2031, rådets förordningar (EG) nr 1/2005 och (EG) nr 1099/2009 och rådets direktiv 98/58/EG, 1999/74/EG, 2007/43/EG,

2008/119/EG och 2008/120/EG och om upphävande av Europaparlamentets och rådets förordningar (EG) nr 854/2004 och (EG) nr 882/2004, rådets direktiv 89/608/EEG, 89/662/EEG, 90/425/EEG, 91/496/EEG, 96/23/EG, 96/93/EG och 97/78/EG samt rådets beslut 92/438/EEG (förordningen om offentlig kontroll).

Anslaget får också användas för att täcka kostnader som uppstår i anslutning till kontroller vid slakterier och vilthanteringsanläggningar med syftet att förebygga, kontrollera och utrota djursjukdomar inom primär jordbruksproduktion.

Stöd får endast lämnas till de slakterier som uppfyller de villkor som behövs för att tillgodose syftet med stödet. Stöd får betalas, efter ansökan, till slakterier i enlighet med de villkor som anges i 1 kap. och artikel 26 i kommissionens förordning (EU) nr 702/2014 av den 25 juni 2014 genom vilken vissa kategorier av stöd inom jordbruks- och skogsbrukssektorn och i landsbygdsområden förklaras förenliga med den inre marknaden enligt artiklarna 107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUT L 193, 1.7.2014, s 1). Stöd får inte betalas ut till ett företag som är föremål för ett oreglerat återbetalningskrav till följd av ett tidigare kommissionsbeslut som förklarar ett stöd olagligt och oförenligt med den inre marknaden. Livsmedelsverket ska följa upp stödet. Bestämmelser om offentliggörande, rapportering och registerföring finns i 12 a § lagen (2013:388) om tillämpning av Europeiska unionens statsstödsregler och i förordningen (2016:605) om tillämpning av Europeiska unionens statsstödsregler. Livsmedelsverket ska föra register över den information och styrkande handlingar som behövs för att fastställa att alla villkor för stödet är uppfyllda. Detta register ska bevaras i tio år från den dag då stödet beviljades.

Livsmedelsverket har använt 57 354 000 kronor av anslaget för detta ändamål.

2. Anslaget får användas för att täcka kostnader för godkännande av anläggningar för mindre slakteri- och vilthanteringsanläggningar enligt de villkor som framgår av kommissionens förordning (EU) nr 1407/2013 av den 18 december 2013 om tillämpningen av artiklarna 107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på stöd av mindre betydelse. De uppgifter som en medlemsstat har enligt artikel 6.1, 6.3 och 6.4 i kommissionens förordning ska utföras av Livsmedelsverket.

Livsmedelsverket har använt 216 000 kronor av anslaget för detta ändamål.

3. Anslaget får användas för att täcka kostnader i anslutning till offentlig kontroll, t.ex. kostnader för annan offentlig verksamhet, vid slakterier och vilthanteringsanläggningar.

Livsmedelsverket har använt 44 350 000 kronor av anslaget för detta ändamål.

1:27 ap.1 Åtgärder för beredskap inom livsmedels- och dricksvattenområdet

Disponeras av Livsmedelsverket: 14 000 000 kronor.

Civilt försvar: anslaget ska användas till uppdraget om åtgärder vid en bristsituation i livsmedelskedjan och högst 9 000 000 kronor till uppdraget om dricksvattenförsörjning.

Livsmedelsverket har använt totalt 12 220 000 kronor av anslaget varav 5 123 000 kr för åtgärder vid en bristsituation i livsmedelskedjan och 7 097 000 kronor till uppdraget om dricksvattenförsörjning.

9.5 Tilläggsupplysningar

9.5.1 Allmänt

Alla belopp redovisas i tusentals kronor (tkr) om inget annat anges. Avrundningarna i tabellerna kan ge smärre differenser vid manuell summering.

9.5.2 Tillämpade redovisningsprinciper

Livsmedelsverkets redovisning följer god redovisningssed. Redovisningen är upprättad i enlighet med Förordning (SFS 2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag samt Ekonomistyrningsverkets föreskrifter och allmänna råd till denna.

Beloppsgräns för periodavgränsningsposter har fastställts till 100 000 kronor.

Kostnadsmässig anslagsavräkning

Semesterdagar som intjänats före år 2009 avräknas anslaget först vid uttaget enligt övergångsbestämelsen till 12 § Anslagsförordningen.

9.5.3 Värderingsprinciper

Omsättningstillgångar

Fordringar har tagits upp till de belopp varmed de beräknas inflyta. Övriga omsättningstillgångar har värderats till anskaffningsvärdet, alternativt verkligt värde om detta är lägre än anskaffningsvärdet, om inte annat anges i not.

Lagret värderas enligt principen FIFU (Först In – Först Ut).

Immateriella anläggningstillgångar

För att utgifter för en egenutveckling ska aktiveras som en anläggningstillgång krävs att den har ett sammanlagt värde om minst 300 000 kronor och en nyttjandeperiod på minst tre år. För anskaffade rättigheter gäller samma regler för anskaffningsvärde och nyttjandeperiod som för materiella anläggningstillgångar.

Materiella anläggningstillgångar

Som anläggningstillgångar redovisas maskiner och inventarier som har ett anskaffningsvärde om minst 25 000 kronor och en beräknad nyttjandeperiod som uppgår till minst tre år. Objekt som utgör en fungerande enhet och vars sammanlagda anskaffningsvärde uppgår till minst 25 000 kronor klassificeras också som anläggningstillgång. Avskrivning sker från och med den månad tillgången tas i bruk.

Tillämpade avskrivningstider

Mindre laboratorieutrustning	3 eller 5 år
Avancerad laboratorieutrustning	5, 7 eller 10 år
Möbler, fordon och övrig utrustning	5 eller 10 år
Immateriella anläggningstillgångar	5 eller 8 år
Egenutvecklade immateriella tillgångar	5 år
Förbättringsutgifter på annans fastighet	15 år
Beredskapsinventarier	15 år
Konst från Statens Konstråd	Ingen avskrivning

Utgångspunkten för avskrivningstiderna är nyttjandeperiod i stället för ekonomisk livslängd.

Personatorer kostnadsförs eftersom nyttjandeperioden beräknas underskrida tre år och/eller anskaffningsvärdet underskrider 25 000 kr.

Om det är uppenbart att en anläggningstillgång har en ekonomisk livslängd som överstiger fem år beslutas avskrivningstiden för den tillgången särskilt.

Värdering av fordringar och skulder i utländsk valuta

Värdering av fordringar och skulder i utländsk valuta sker per den sista december.

9.5.4 Redovisningsprinciper - nedsättning av slakteriavgifter

Livsmedelsverket tilldelas årligen ett anslag för nedsättning av avgifterna för kontroll av slakterier och vilthanteringsanläggningar. Livsmedelsverket har infört ett temporärt avgiftssystem från den 1 januari 2020.

Slakterier och vilthanteringsanläggningar har haft möjlighet att ansöka om stöd för liten produktion samt stöd för kostnader att förebygga, kontrollera och utrota sjukdomar. Om stöd beviljas har avgifterna minskats genom särskilt beslut och stödet har redovisats som en transferering på anslaget. Intäkten av avgift inom avgiftsområdena kontroll av livsmedelsanläggningar och kontroll av rests substanser redovisas utan minskning av avgift.

Anslaget har också använts till att täcka avgiften för godkännande av anläggningar för mindre slakteri- och vilthanteringsanläggningar. Avgiften har redovisats inom avgiftsområdet kontroll av livsmedelsanläggningar, och stöd för minskning av godkännandeavgift har redovisats som stöd genom transferering på anslaget.

Livsmedelsverket har också använt anslag för att täcka kostnader som uppstår i anslutning till offentlig kontroll, till exempel kostnader för annan offentlig verksamhet vid slakterier och vilthanteringsanläggningar. Kostnader som hör till kontroll av livsmedelsanläggningar men som inte får ingå i avgifterna i enlighet med Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/625 har kostnadsförts på anslaget för nedsättning.

9.6 Ersättningar och andra förmåner

Insynsrådet	Ersättning (kr)*	Råds- och styrelseuppdrag i andra statliga myndigheter samt aktiebolag
Ann-Sofie Eriksson	1 500 kr arvode	Ledamot i Energimyndighetens Energieffektiviseringsråd, Rådet för hållbara städer och Lantmäteriets Geodataråd samt utredningen om renskötsel
Claes Johansson	-	Inga andra uppdrag.
Henrik Lander	1 500 kr arvode	Ledamot i Karlstads parkeringsaktiebolag Parkab
Malin Larsson	1 500 kr arvode	Ledamot i Västernorrlands länsstyrelses insynsråd, ledamot i Naturvårdsverkets insynsråd och ledamot i Gentekniknämnden
Cecilia Tisell	1 500 kr arvode	Inga andra uppdrag.
John Widegren	1 500 kr arvode	Inga andra uppdrag.
Ulrika Årehed Kågström	1 500 kr arvode	Ordförande i Kungliga Dramatiska Teatern AB

*Under 2021 har tre möten hållits med insynsrådet. Arvode har betalats ut för ett möte, resterande arvode betalas retroaktivt ut under 2022.

Ledande befattningshavare	Ersättning (kr)	Råds- och styrelseuppdrag i andra statliga myndigheter samt aktiebolag
Annica Sohlström, generaldirektör	1 455 152 exkl förmåner	Inga andra uppdrag.
	1 456 943 inkl förmåner	
Förmånsvärde förmånsbil	4 960 kr nettoavdrag/månad	

Noter

9.6.1 (belopp anges i tusen kronor)

Not 1 - Intäkter av anslag	2021	2020
Intäkter av anslag enligt resultaträkningen	365 554	333 157
Anslagsmedel som transfereras	62 337	58 440
Minskning av semesterlöneskulld intjänad före år 2009	431	476
Utgifter enligt anslagsredovisningen	428 322	392 073

Summa "Intäkter av anslag", enligt resultaträkningen, skiljer sig från summa "Utgifter" på anslaget Uo 23 1:14. Skillnaden beror på minskning av semesterlöneskulden som intjänats före år 2009 och på anslagsmedel som transfereras. Minskning av semesterlöneskulden som intjänats före år 2009 har belastat anslaget, men inte bokförts i resultaträkningen.

Not 2 - Intäkter av avgifter och andra ersättningar	2021	2020
Intäkter av avgifter enligt 4§ avgiftsförordningen	1 264	776
Offentligrättsliga avgiftsintäkter*	225 696	240 063
Uppdragsverksamhet	9 928	9 388
Intäkter av tjänsteexport	4 773	5 517
Övriga intäkter	1 224	1 116
Intäkter av andra ersättningar	260	1 254
Summa	243 144	258 114

* Ökningen av offentligrättsliga avgifter är främst hänförlig till att ett nytt avgiftssystem för slakterier och vilthanteringsanläggningar infördes 1 januari 2020. I det nya avgiftssystemet bruttoredovisas intäkterna på ett annat sätt än tidigare år. Se vidare Tilläggsupplysningar, Ändrade redovisningsprinciper - Nedsättning slakteriavgifter.

Not 3 - Intäkter av bidrag	2021	2020
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	20 520	16 339
Vinnova	6 493	3 111
Kammarkollegiet	2 991	1 284
Tillväxtverket	2 513	1 131
Kemikalieinspektionen	2 241	1 890
Arbetsförmedlingen	481	597
Statens veterinärmedicinska anstalt	335	475
Totalförsvarets forskningsinstitut	296	25
Karolinska institutet	201	481
Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande	157	0
Sveriges lantbruksuniversitet	144	907
Folkhälsomyndigheten	134	0
Naturvårdsverket	80	870
Övriga inomstatliga motparter, ersättning för sjuklönekostnader	52	2 271
Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	45	40
Försvarsmakten	20	0
Strålsäkerhetsmyndigheten	7	0
Transportstyrelsen	0	34
Vetenskapsrådet	0	16
Summa bidrag från myndigheter	36 710	29 471
EURL	2 642	2 751
EU/EJP One Health	298	308
EU/Jamrai	0	1
EFSA/Focal Point	678	561
EFSA/Utvecklingsinsats dataanslutning	506	0
Summa bidrag från EU	4 125	3 621
NKMT	425	16
Nordiska ministerrådet	348	272
Chalmers tekniska högskola	282	0
Svenskt Vatten	39	0
Summa övriga bidrag	1 094	288
Summa bidrag	41 929	33 380

Not 4 - Finansiella intäkter	2021	2020
Ränta på lån i Riksgälden	0	12
Valutakursvinst	55	83
Övriga finansiella intäkter	23	12
Summa	78	108

Not 5 - Kostnader för personal	2021	2020
Lönekostnader, exklusive arbetsgivaravgifter, pensionspremier m.m.*	-310 301	-303 816
Arbetsgivaravgifter, pensionspremier och andra avgifter enligt lag och avtal	-156 361	-158 351
Övriga personalkostnader	-5 805	-6 460
Summa	-472 467	-468 627

* Av dessa kostnader är 500 tkr arvoden (426 tkr 2020).

Not 6 - Övriga driftskostnader	2021	2020
Konsulttjänster*	-56 630	-44 923
Kostnader för forskningsuppdrag (provtagning, labbanalyser m.m.)	-14 461	-17 777
Datatjänster	-13 142	-11 631
Resekostnader	-7 051	-8 098
Post- och teletjänster	-2 200	-3 374
Befarade kundförluster**	-380	-51 249
Övriga driftskostnader	-23 631	-22 683
Summa	-117 494	-159 735

* Ökningen av kostnader för konsulttjänster beror främst på, arbete inom Civilt försvar och inom ett av våra större bidragsprojekt.

** Under 2020 har Livsmedelsverket skrivit ned kundfordringarna efter dom i Kammarrätten, avseende överklagade avgifter. Se även not 17. Under 2021 har 16 000 tkr förts om till konstaterad kundförlust efter dom avseende 2017 års överklagade avgifter.

Not 7 - Finansiella kostnader	2021	2020
Räntekostnader på räntekonto i Riksgälden	0	0
Övriga finansiella kostnader	-109	-64
Summa	-109	-64

Not 8 - Erhållna medel för finansiering av bidrag	2021	2020
Medel som erhållits från statens budget för finansiering av bidrag	62 337	58 440
Övriga erhållna medel för finansiering av bidrag	276	276
Summa	62 613	58 716

Not 9 - Lämnade bidrag	2021	2020
Nedsättning av slakteriavgifter 1:26, ap.1	-57 570	-58 240
Utomstatliga labb för trikin- och cesiumanalyser*	-4 127	0
Statliga myndigheters labb för trikin- och cesiumanalyser*	-640	0
Statliga myndigheter	-276	-276
Swedish standards institute (SIS)	0	-200
Summa	-62 613	-58 716

* Ingår i anslag för livsmedelsstrategin. Livsmedelsverket får använda högst 20 000 000 kronor för ersättning till privatpersoner för analyskostnader av förekomsten av trikiner eller cesium-137 i vildsvinskött. Analyserna subventioneras av labben till privatpersoner.

Not 10 - Årets kapitalförändring	2021	2020
Resultat avgiftsfinansierad verksamhet*	2 509	-40 525
Överskott/Underskott bidragsverksamhet	7	5
Summa	2 517	-40 520
*Se tabell 18		

Not 11 - Balanserade utgifter för utveckling	2021-12-31	2020-12-31
Ingående anskaffningsvärde	82 305	72 605
Årets anskaffade immateriella anläggningstillgångar	17 271	9 699
Årets utrangeringar - ack anskaffningsvärde	-652	0
Utgående anskaffningsvärde	98 923	82 305
Ingående ackumulerade avskrivningar*	-62 448	-57 273
Årets avskrivningar	-5 574	-5 175
Årets utrangeringar - ack avskrivning	652	0
Utgående ack avskrivningar	-67 370	-62 448
Summa bokfört värde	31 553	19 856
* En anläggning har avvikande avskrivningstid på 8 år.		

Not 12 - Rättigheter och andra immateriella anläggningstillgångar	2021-12-31	2020-12-31
Ingående anskaffningsvärde	7 294	4 658
Årets anskaffade rättigheter	0	2 636
Utgående anskaffningsvärde	7 294	7 294
Ingående ackumulerade avskrivningar*	-4 369	-3 998
Årets avskrivningar	-783	-371
Utgående ack avskrivningar	-5 152	-4 369
Summa bokfört värde	2 142	2 925
* En anläggning har avvikande avskrivningstid på 8 år.		

Not 13 - Förbättringsutgifter på annans fastighet*	2021-12-31	2020-12-31
Ingående anskaffningsvärde	20 366	0
Årets anskaffningar förbättringsutgifter annans fastighet	565	20 366
Utgående anskaffningsvärde	20 931	20 366
Ingående ackumulerade avskrivningar	0	0
Årets avskrivningar	-1 385	0
Utgående ack avskrivningar	-1 385	0
Summa bokfört värde	19 546	20 366
* Livsmedelsverket har vid årsskiftet 2020/2021 flyttat till en nybyggd fastighet. Förbättringsutgifter avser anpassningar av fastigheten för vår verksamhet.		

Not 14 - Maskiner, inventarier, installationer m.m.*	2021-12-31	2020-12-31
Ingående anskaffningsvärde**	117 264	89 378
Årets anskaffningar maskiner, inventarier, installationer mm	12 212	38 743
Årets utrangeringar - ack anskaffningsvärde	-16 016	-11 109
Utgående anskaffningsvärde	113 460	117 012
Ingående ackumulerade avskrivningar	-71 137	-78 208
Årets avskrivningar	-8 377	-3 771
Årets utrangeringar - ack avskrivning	15 989	10 841
Utgående ack avskrivningar	-63 525	-71 137
Summa bokfört värde	49 935	45 875

* Livsmedelsverket har vid årsskiftet 2020/2021 flyttat till en nybyggd fastighet. Detta har medfört stora nyinvesteringar.

** Förändring mellan UB och IB, 252 tkr, avser överföring av konst från Statens Konstråd.

Not 15 - Beredskapstillgångar*	2021-12-31	2020-12-31
Ingående anskaffningsvärde	14 662	14 662
Utgående anskaffningsvärde	14 662	14 662
Ingående ackumulerade avskrivningar	-11 869	-10 891
Årets avskrivningar	-977	-977
Utgående ack avskrivningar	-12 846	-11 869
Summa bokfört värde	1 816	2 794

* Beredskapstillgångar utgörs av nödvattenutrustning som är till för att stödja kommunernas dricksvattenförsörjning vid akuta problem.

Tillgången har finansierats med bidrag från Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

Not 16 - Varulager och förråd	2021-12-31	2020-12-31
Trycksaker i lager	258	299
Förrådsartiklar i lager	328	405
Summa	586	704

Not 17 - Kundfordringar	2021-12-31	2020-12-31
Kundfordringar*	494 688	387 311
Summa	494 688	387 311

*Kundfordringar har ökat med 107 377 tkr jämfört med föregående år. Ökningen beror i allt väsentligt på att fakturerade kontrollavgifter har överklagats år 2017, 2018, 2019, 2020 och 2021. Under 2020 har Livsmedelsverket skrivit ned kundfordringarna med 51,5 mkr efter dom i Kammarrätten där delar av de administrativa kostnader som legat till grund för avgiften år 2017-2019 inte anses förenliga med lagstiftningen. Under 2021 har en del av de tidigare nedskrivna kundfordringarna bokförts som konstaterad kundförlust. Beloppet uppgår till 16 000 tkr, avseende 2017 års kontrollavgifter.

Not 18 - Fordringar hos andra myndigheter	2021-12-31	2020-12-31
Kundfordringar hos andra myndigheter	4 427	2 977
Fordran Skatteverket avs. ingående moms	9 831	15 931
Fordran Skatteverket avs. skattekonto	19	43
Summa	14 277	18 950

Not 19 - Periodavgränsningsposter	2021-12-31	2020-12-31
Förutbetalda kostnader		
Förutbetald hyra	8 577	8 200
Övriga förutbetalda kostnader	4 926	3 533
Summa	13 503	11 733
Upplupna bidragsintäkter		
Upplupna bidragsintäkter från statliga myndigheter	163	734
Upplupna bidragsintäkter, övriga	2 815	1 829
Summa	2 978	2 563
Övriga upplupna intäkter		
Upplupna avgiftsintäkter, slakterier	2 464	1 311
Övriga upplupna intäkter	1 208	157
Summa	3 673	1 469
Summa periodavgränsningsposter	20 154	15 765

Not 20 - Avräkning med statsverket	2021-12-31	2020-12-31
Uppbörd		
Ingående balans	0	0
Redovisat mot inkomsttitel	-55	0
Medel från räntekonto som tillförts inkomsttitel	55	0
Utgående balans	0	0
Anslag i icke räntebärande flöde		
Ingående balans	4 006	0
Redovisat mot anslag	43 236	34 143
Redovisning av betalningar, anslag (icke ränteb)	-36 791	-30 136
Fordringar avseende anslag i icke räntebärande flöde	10 451	4 006
Anslag i räntebärande flöde		
Ingående balans	-9 729	-4 568
Redovisat mot anslag	385 086	357 930
Anslagsmedel som tillförts räntekonto	-377 249	-364 472
Återbetalning av anslagsmedel	2 908	1 381
Skuld avseende anslag i räntebärande flöde	1 016	-9 729
Fordran avseende semesterlöneskuld som inte har redovisats mot anslag		
Ingående balans	1 745	2 220
Redovisat mot anslag under året enligt undantagsregeln	-431	-476
Fordran avseende semesterlöneskuld som inte har redovisats mot anslag	1 314	1 745
Summa avräkning med statsverket	12 781	-3 978

Not 21 - Behållning räntekonto i Riksgäldskontoret	2021-12-31	2020-12-31
Saldot på räntekontot hos Riksgäldskontoret var per 2021-12-31 negativt p.g.a. överklaganden rörande kontrollavgifter. Se not 26.	0	0

Not 22 - Myndighetskapital						
	Statskapital	Balanserad kapitalförändring anslagsfinansierad verksamhet	Balanserad kapitalförändring avgiftsbelagd verksamhet	Balanserad kapitalförändring bidragsfinansierad verksamhet	Kapitalförändring enligt Resultaträkningen	Summa
Utgående balans 2020	0	1 436	19 390	97	-40 520	-19 597
A. Ingående balans 2021	0	1 436	19 390	97	-40 520	-19 597
Föregående års kapitalförändring	0	0	-40 525	5	40 520	0
Överföring av konst från Statens Konstråd	252	0	0	0	0	252
Årets kapitalförändring	0	0	0	0	2 517	2 517
B. Summa årets förändring	252	0	-40 525	5	43 037	2 769
C. Utgående balans 2021	252	1 436	-21 135	102	2 517	-16 828

Not 23 - Avsättning för pensioner och liknande förpliktelser	2021-12-31	2020-12-31
Ingående avsättning	972	842
Årets pensionskostnad	13	556
Årets pensionsutbetalningar	-495	-426
Utgående avsättning	490	972

Not 24 - Övriga avsättningar	2021-12-31	2020-12-31
Avsättning för lokalt omställningsarbete		
Ingående avsättning	2 758	1 857
Årets förändring	896	901
Utgående avsättning lokalt omställningsarbete*	3 654	2 758
Summa övriga avsättningar	3 654	2 758

* Under 2022 bedöms ca 1 200 tkr av avsättningen att regleras.

Not 25 - Lån i Riksgäldskontoret	2021-12-31	2020-12-31
Avser lån för investeringar i anläggningstillgångar		
Beviljad låneram enligt regleringsbrev	127 000	120 000
Utnyttjad låneram	85 325	78 753
Ingående balans	78 753	23 160
Årets amorteringar	-17 913	-16 645
Under året nyupptagna lån	24 486	72 238
Utgående balans	85 325	78 753

Not 26 - Räntekontokredit i Riksgäldskontoret	2021-12-31	2020-12-31
Beviljad räntekontokredit enligt regleringsbrev är 615 500 tkr. Totalt 454 291 tkr har använts som en följd av överklaganden rörande kontrollavgifter.	454 291	354 752

Not 27 - Kortfristiga skulder till andra myndigheter	2021-12-31	2020-12-31
Diverse kortfristiga skulder till statliga myndigheter inklusive leverantörsskulder*	6 048	1 219
Lagstadgade arbetsgivaravgifter	8 572	7 861
Premier avtalsförsäkringar	0	2
Mervärdesskatt	473	310
Summa	15 093	9 392

* Faktura från SPV, om 3 421 tkr, ligger som leverantörsskuld per 2021-12-31.
Motsvarande faktura från SPV föregående år var betald per 2020-12-31.

Not 28 - Övriga kortfristiga skulder	2021-12-31	2020-12-31
Personalens preliminärskatt	7 998	7 216
Övriga kortfristiga skulder	28	18
Summa	8 025	7 234

Not 29 - Periodavgränsningsposter	2021-12-31	2020-12-31
Upplupna kostnader		
Upplupna löner och semesterlöner inkl. soc. avg.	42 762	43 889
Övriga upplupna kostnader	2 252	1 691
Summa	45 015	45 579
Oförbrukade bidrag		
Oförbrukade bidrag, myndigheter	18 846	15 092
Oförbrukade bidrag, övriga	819	928
Summa	19 665	16 020
Oförbrukade bidrag, myndigheter		
Beräknas förbrukas		
- inom tre månader	4 798	585
- mer än tre månader till ett år	6 363	4 400
- mer än ett år till tre år	3 419	1 340
- mer än tre år	4 266	8 766
Summa	18 846	15 092
Övriga förutbetalda intäkter		
Övriga förutbetalda intäkter, myndigheter	3 912	1 751
Summa	3 912	1 751
Summa periodavgränsningsposter	68 592	63 350

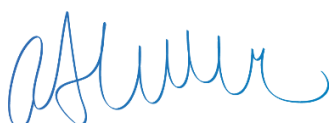
Not 30 - Övriga ansvarsförbindelser

Avser pågående ärenden med ersättningsanspråk per 2021-12-31 som ännu inte är beslutade.

10 Fastställande av årsredovisning 2021

Jag intygar att årsredovisningen ger en rättvisande bild av verksamhetens resultat samt av kostnader, intäkter och myndighetens ekonomiska ställning.

Uppsala 21 februari 2022
Annica Sohlström
Generaldirektör

